SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

నారాయణమూర్తి, భోగరాజు

లక్షణ

చెన్నపురి, 1924

Record no. 543

Nārāyaṇamūrti, Bhōgarāju

Lakṣaṇa

Cennapuri, 1924

Record no. 543

Bibliographic Record Target

నారాయణమూర్తి, భోగరాజు.

లక్షణ : సాంఘిక విషయకమగు నవల / భోగరాజు నారాయణమూర్తి గారిచే విరచితము.- చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1924.

136 p. 18 cm.

Record no. 543

Nārāyaṇamūrti, Bhōgarāju.

Lakṣaṇa : sāṅghika viṣayakamagu navala / Bhōgarāju Nārāyaṇamūrti gāricē viracitamu.- Cennapuri : Vāviḷḷa Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1924.

136 p. 18 cm.

Record no. 543

లక్షణ.

(సాంఘికవిషయికమగునవల.)

ఇది

శ్రీ భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారిచే
విరచితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1924.

అంకితము.

విద్యాధికృత సంఘులోఁ బవిత్రతుల్ వేర్పర్చి వానిన్ సుహృ
ద్ద్యవ్యాసములన్ జనాళిమదిలో నెక్కించి వైవాహి
కోద్యోగమ్ము ననాథలోకమునకై స్థాపించె నేధన్యుఁ డా
విద్యాసాగర ధర్మపారగున కర్పింతున్ దగన్ మత్కృతిన్.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

విజ్ఞాపన.

నే నిదివరకు వ్రాసిన నవలలన్నియుఁ జరిత్రాత్మకములగుటచే నేదైన సాంఘిక వచనకావ్యమును వ్రాయుమని నామిత్రులెల్లరు నాకుఁ బ్రోత్సాహ మొసఁగుచుండిరి. జాతి మత సాంఘిక విషయములలో నేను వ్రేలిడుటకు సోత్సాహుఁడ నేనైనను, తద్విషయములను వివరించుచు గ్రంథము వ్రాయుటకుఁ దగినవాఁడనా యనుశంక నాయుద్యమమునకుఁ గొంతవరకు నాటంకముఁ గల్గించెను. బాల్యవివాహములఁ గూర్చియుఁ, బునర్వివా[illegible] యుఁ జాటుపద్యముల వ్రాసి పత్రికలకుఁ బంపుచుండుటతక్క, [illegible] వ్రాయుటలో నాకిదియే ప్రథమోద్యమము. అందుచే నిందెన్ని [illegible] లను వాని నెట్టులో సహించి, నాపక్షము వారగు నవనాగరి[illegible] వసానమునకైనఁ దబలాడింపక తప్పదుకదా? ఇంక [illegible] పూర్వనాగరికులన్ననో, పూర్వాచారపిశాచావేశపరవశులై, మా[illegible] మెత్తిక మానరని నేను మద్గ్రంథారంభపూర్వముననే నిశ్చయించుకొం[illegible] అందుచే [illegible]కి వెరువక పోయినను, పెద్దలగుటచే వినమ్రుఁడనై, కించి[illegible] హాశాంతికై మాత్ర మమ్మహనీయులకు నమస్కరించుచున్నాఁడను.

ఈనవలలోఁ గథానుసారముగ నిరూపకభాగముగూడఁ గొంతకలదు. [illegible]ముఖ్యమిత్రులగు శ్రీ పారనంది వేంకటసుబ్బారావు పంతులుగారు మీద వివరించిన నిరూపకభాగములో నాకుఁ జాలవరకుఁ దోడ్పడి, నవలను నాచేఁ [illegible]నే వ్రాయించిరి. కవులచే గ్రంథములు వ్రాయించి, స్వయముగ [illegible]ంచు నుదారభావము శ్రీ వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ [illegible]ంచుట, మాయట్టి గ్రంథకర్తల యదృష్టమే కదా? సర్వేశ్వరుండు [illegible]ము కైశ్వర్యముల నొసంగి చిరకాలము రక్షించుఁగాక!

[illegible]నగరము
[illegible]-1912.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
1. ఎంతసాహసము.	....	1
2. సత్యానందరావు.	....	8
3. సీత - లక్షణ.	....	14
4. ప్రమాణము.	....	23
5. తిలోత్తమ.	....	29
6. నిశ్చయమైనది.	....	36
7. ప్రామిసరీ నోటు.	....	42
8. భయంకరమైనరాత్రి.	....	49
9. రిపోర్టు	....	55
10. నేడు నేను పెండ్లికూతు నయ్యెదను.	....	61
11. పెండ్లి ముచ్చట.	....	67
12. శుభవార్త.	....	74
13. వాచీ-లవంగపుబుడ్డి-పట్టురుమాలు-మల్లుతాను.		81
14. ఔపోసన ముహూర్తము.	....	88
15. జామీనుపై విడుదల.	....	94
16. విచారణ.	....	100
17. జడ్జిమెంటు.	....	11[illegible]
18. మూడుమాసములు తరువాత.	....	12[illegible]
19. విచిత్రవివాహము.	....	[illegible]
20. సమాప్తి.	—	[illegible]

లక్షణ.

ప్రకరణము—1

ఎంతసాహసము?

ప్రఖ్యాతిఁజెందిన పెద్దపట్టణములలో "తాతారామ్[illegible] యని చెప్పవచ్చును. దీని నిజమైననామము "ధాతారామ్" [illegible] పరిపాటువలనఁ గ్రమముగా "తాతారామ్" అయినదనియు [illegible] వచ్చును. ఈపట్టణ మున్నతస్థితియందు లేనికాలమున "ధా[illegible] పేరుగల ఒకమార్వాడీవర్తకుఁ డిందు వ్యవహారముఁ జేసి[illegible] అతఁడు దైవబ్రాహ్మణభక్తుఁడైనందున ననేక బ్రాహ్మణుల[illegible] దానములిచ్చుచుండెననియు, ఆకారణమునతన పేరీయూరునకు[illegible] పేరువచ్చినదనియుఁ గొందఱు చెప్పుచుందురు. కావి యందలి[illegible] లను విమర్శించుట మనకిప్పుడనవసరము. మనకథాకాలమ[illegible] మను గొప్పపట్టణమై రాజధానియై, ఆంగ్లేయులపరిపాలనా[illegible] జూచుట కెంతయో శోభస్కరముగ నుండుచుండెను. ర[illegible] క్కఁని సౌధములచేనలంకరింపఁబడియున్నందున నెటుచూచి[illegible] నమాడున్నట్లు నగరమంతయుఁ గలకలలాడుచుండెను. ఆరామమునకుఁ [illegible] రము వన్నెఁగల్గించునట్లు ధాతారామునకు రామసాగరమను నొక [illegible] కము మిక్కిలి శోభఁగల్గించుచుండెను. పట్టణమునకుమధ్యనుండుటయే[illegible], పురవాసులకందఱికిని నిర్మలమైన మధురోదకమునిచ్చుచు నీరామసాగర[illegible] కన్నతల్లి[illegible] [illegible]డుచుండెను. ఇంచుమించుగ నొకమైలుపై వైశాల్య[illegible]

ను గాని దానిలోతుమాత్ర మింతయని చెప్పఁగలిగినవారెవ్వరును లేరు. వికసించిన కెందామరలతోడను, నల్లకలువలతోడను నిండి, శీతలసుందగంధవహుని దనచుట్టును నాట్యమాడించుచు, వీక్షణమాత్రముననే నాసుందరకాసారలక్ష్మి బాటసారుల శ్రమ మపనయించుచుండెను. ప్రొద్దెక్కినచోఁ గాలిభటులా టంకపడచెదరని ప్రాతఃకాలముననే లేచి ఎందఱో బ్రాహ్మణులు రామసాగరమునకేగి స్నానసంధ్యావందనాదికాలోచితకృత్యములు నిర్వర్తించుకొనుచుండుట. దాని యొడ్డుననే రామలింగేశ్వరుని యాలయ ముండుటచే, బ్రాహ్మణులు స్నానముఁ జేసి, యాలయములోనికిఁ బోయి, యందొక ప్రక్క గూటిలో నున్న విబూది నింతతీసి మొగములను దండలకును బూసికొని గర్భాలయమునందున్న లింగమూర్తి కభిషేకముఁ జేయుచుందురు. తోటారామమునఁ జిన్న చిన్న కాసారములుకొన్ని యున్నవి కాని, పురవాసులకందఱికిని రామసాగరము ముఖ్యమైనజలాధారమని చెప్పకతీరదు. దాని కెలఁకులయొడ్డు రాజమార్గమే యగుటచేత సాయంకాలములయందు విద్యార్థులును, గొందఱుద్యోగస్థులును వచ్చటికివచ్చి మెట్లపైఁగూర్చుండి వినోదముగఁ జల్లగాలిలోఁ గాలము పుచ్చుటవాడుక. ఆవలియొడ్డునమాత్రము జనసంచారమంతగానుండదు. ఆ ప్రక్కకుఁబోయినచో నన్నియుఁ బొలములేకాని యిండ్లెచ్చటను గానరావు. పొలములనుండి యిండ్లకును, ఇండ్లనుండి పొలములకును బోవు రైతులును, కాపులునుమాత్ర మాయొడ్డున నప్పుడప్పుడు సంచరించుచుందురు. ఇంతియె కాక అచ్చటికి సమీపముననే శ్మశానభూములు కానవచ్చుచుండుటచేత సాయంకాలమందావంక జనసంచారము బొత్తిగానుండదు. మరియు నాయొడ్డునకొక్క రేవుమాత్రమే యుండెను జనులస్నానపానాదు లేమియునా ప్రక్క లేవందువ, నదికూడ శిథిలమై, మెట్లపైదట్టముగఁ బచ్చికపెరిగి నామమాత్రావశిష్టమై కనఁబడుచుండెను. మనము రామసాగరవర్ణన మింతటితోఁ జాలించి, ఇఁకఁ గథాభాగమునకు వత్తము.

మేము మీదవర్ణించిన రామసాగరముయొక్క ఆవలియొడ్డునఁగల ప్రాతరేవువద్ద నొకనాఁడుదయమున నెందఱో జనులుగుంపుగూడి చిత్రముఁ జూచు

చున్నట్టులేమియోచూచుచుండిరి. స్నానమునకువచ్చినబ్రాహ్మణోత్తములందఱు ఝారీచెంబులు చేతనూని భుజములపైఁగలఅంగవస్త్రములు నేలకుఁ జీరాడుచుండఁ బరుగుపరుగున నాసమూహమునొద్దకుఁ బోవుచుండిరి. క్రమక్రమముగ నచ్చటికి వేలకొలఁదిజనులుచేరిరి. జనులొకరినొకరు త్రోసికొనుచు నాచెఱువుయొడ్డున నల్లకల్లోలమొనర్చుచుండ రాజభటులు వారిని బెదరించుచు నాకలకలమును వారించుచుండిరి. ప్రతివారును "ఎంతసాహసము? అహా! ఇంతటి ఘోరకృత్యమొనర్చుట కెవరిచేతులాడెనోకదా?" యని పలువిధములఁ జింతించుచుండిరి. నీలాటిరేవునకువచ్చిన స్త్రీలుకూడ నెందఱో యాసమీపమునఁ జేరి ముక్కుపై వ్రేలిడికొని తమవిచారాశ్చర్యములను వెల్లడించి పోవుచుండిరి. మరికొందఱాఘోరకృత్యమును గన్నులఁ జూడలేమని దూరముగఁ దొలఁగుచుండిరి. ఇంతలో నాకస్మికముగ, "గణ గణ గణ" యని గంటవాయించినట్టి యొకధ్వని వినవచ్చినందున నచ్చటిపురవాసులును, రాజభటులును గూడ నొక్కమారిటునటుఁ జూడసాగిరి. అప్పుడు రెండుచక్రముల త్రొక్కుడుబండిపైఁగూర్చుండి యతివేగమున నావంకకే వచ్చుచుండిన యొకయౌవనపురుషుఁడు వారందరికిఁ గాన్పించెను. "అదిగో డిటెక్టివ్ సబిన్‌స్పెక్టరుగారు. వచ్చుచున్నారు వచ్చుచున్నారు" అని యచ్చటిజనులలోఁ గొందఱు మార్గముగఁ దొలంగుచుండిరి. రాజభటులు జనులను ప్రక్కకుఁ ద్రోసి త్రోవఁజేసి, యావచ్చిననూతనపురుషుని కెదురుగఁబోయి తోడ్కొనివచ్చిరి. తోడనే యచ్చటనున్న పోలీసుఇన్స్పెక్టరుగారాయనను చూచి నవ్వుచు నిట్లు ప్రసంగించెను.

"రామారావుగారూ! ఇంతయాలస్యముగా వచ్చినారేమి?"

"నాకిప్పుడే సంగతి తెలిసినది."

"సరే! మీచాతుర్యమంతా చూపవలసినపనియును వచ్చినదిసుమండీ! నీటిలోనున్న శవము బాగాచూచినారా?"

"చూచినాను. కత్తితో నఱికినట్లు మెడమీద పెద్దగాయమున్నది.

చీరయు రవికయు రక్తముతో తడిసిపోయినవి. ఇచ్చట మెట్లమీద రక్తముండుటచేత నీమె బలవంతముగ నిచ్చటనే నఱుకఁబడి చెఱువులో త్రోయఁబడినట్లు నాకు దోచుచున్నది."

"రామారావుగారూ! ఈహత్య యెప్పుడు జరిగియుండునో చెప్పగలరా?"

"ఇందేమిరహస్యమున్నది? రాత్రి పండ్రెండు ఒంటిగంటకు మధ్య జరిగియుండును."

"ఔను. అంతరాత్రివేళ నిచ్చట జనసంచారముండదే!"

"అందుచేతనే యీహత్య యిచ్చట జరుగుటకు కారణమైనది"

"ఈకూనీ బైటను దీయుటకేమైన నాధారములున్నవా?"

"కావలసినన్ని. నిన్నరాత్రి ఈచకోరాక్షియింటికెవరెవరు సరసులువచ్చిరో దీనితల్లినడిగి మనము తెలిసికొనవలసియున్నది. దీనినుంచుకొనిన వారిలోనే యెవరో చకోరాక్షి నిట్లు చంపివేసిరి."

"బాగున్నది. నిన్నరాత్రివచ్చినవారెవరో కనుగొనిరావలసినదని నేనిదివరకే కొందఱుజమానులను చకోరాక్షితల్లివద్దకు బంపించితిని. వారిప్పుడేవచ్చెదరు. దీనికేమిగాని రామారావుగారూ! మెడ పూర్ణముగా నఱుకఁబడకుండుట కేమికారణము?"

"మొదట వారియుద్దేశమదియేకాని సగము సగము నఱుకుచుండ నింతలో దమకేమో యనుమానముతోచినందున నెవరైన జూచెదరేమో యని భయపడి తటాలున చెఱువులో బారవేసి పాఱిపోయియుందురు. అనగా— ఈ కూనీచేసినవారికిదియె ప్రథమప్రయత్నము. శవమును మొదట నీటిలో దూరముగ బారవేసిరికాని కెరటములతాకుడుచే నది మరలనొడ్డునకే కొట్టుకొనివచ్చినది."

అని రామారావుగారు ఇన్స్పెక్టరుగారితో సంభాషించుచుండ నింతలో నిరువదేండ్ల వయసుగలిగి, తగినంత పొడగరికాక కురుచదైన దృఢకాయము గల యొక యౌవనపురుషుఁడు ముందునకువచ్చి రామారావునిఁజూచి

'అయ్యా! నిన్నరాత్రి 12 గంటలకు నేను బహిర్భూమికి బోవలయునని యీప్రాంతమునకు వచ్చితిని. అప్పుడు సత్యానందరావు ఈప్రక్కనుండియే వచ్చుచుండుట నేనుచూచితిని'

'ఆలాగునా? మంచిసంగతియేచెప్పినావు. మీపేరు?'

'నాపేరు వెంకటేశము.'

'ఓహో! భీమశంకరముగారికి కాబోవు అల్లుడుగారా? సరే తెలిసినది. మీరు సత్యానందరావు నెన్నిగంటలకు జూచితిరి?'

'12 గంటలకని యిదివరకే చెప్పినాను'

'అప్పుడు వానిచేతిలో నేమైన నాయుధమున్నదా?'

'ఏమో చీకటిలో నేనాసంగతి కనిపెట్టలేదు'

'వానితో మీరేమైన మాటాడినారా?'

'ఎక్కడనుండి వచ్చుచున్నావని యడిగినాను. అప్పుడతడు తొందరతో నేనా? నేనా? పోలిశెట్టియింటికిబోయి నాకీయవలసిన రూపాయినడుగుటకై వెళ్ళి వచ్చుచున్నానని చెప్పెను.'

'ఔను. పాపము సత్యానందరావు బీదవాఁడగుటచే స్కూలుజీతమిచ్చుకొనలేక నలువురివద్ద చందావేసికొని చదువుకొనుచున్నాఁడు. పోలిశెట్టికిప్పుడే కబురంపెదను'

అని ప్రక్కకుఁదిరిగిచూచుసరికి ఆమూకలోనుండి నల్లనిదీర్ఘకాయమును పెద్దబొజ్జయుఁగల యొకపురుషుఁడు చేతులుజోడించుకొని రామారావువద్దకువచ్చి,

'బాబ్బాబు! నాకొంపతియ్యకండి. సత్తేనందం రాత్తిరి మాయింటికి రానేలేదు. ఆడుత్తిదొంగమాటసెప్పినాడు.'

'అట్లయినచో వెంకటేశముతో సత్యానందరావుచెప్పినమాట యబద్ధమేనా?'

'అబ్బెంతరం యేంటిబాబూ? తప్పకబద్ధంవే!"

ఇంతలో నింకొకఁడు రామారావుగారివద్దకువచ్చి,

‘అయ్యా! రాత్రి బారాగంటకు సత్తెనందాన్ని నేను సూసినాను.

‘ఎక్కడచూచినావు?’

‘మాదుకాణంకాడ?’

‘నీదేదుకాణం.’

‘తమలపాకులదుకాణం’

‘ఏమైన బలుకరించితివా?’

‘యక్కణ్ణించొస్తున్నారుబాబూ యని యడిగేను. పోలిశెట్టికాణ్ణుంచని సెప్పినాడు.’

‘అప్పు డాతఁ డెట్టివస్త్రములను ధరించుకొనెను?’

‘తెల్లసొక్కా, తెల్లనికోటు, తెల్లనిపంచ.’

‘నీదుకాణమునద్ద వాతఁ డెంతవరకు నిలిచెను?’

‘నిలబడ్లేదు యెల్లిపోతుంటే సూసి యడిగినాను.’

కొంతసేపునకు మరియొకఁడు వానిచెంతకువచ్చి కరములను జోడించి,

‘బాబూ! నిన్నరాత్రి సత్తరువరుగుమీఁద నేనుపడుకొని దోమలచేత నిద్రలేక కొంచెముకూర్చుండి గంజాయికాల్చుకోవాలని బుద్ధిపుట్టి అగ్గిపుడకకోసం యిటూ యటూ సూస్తుంటే సత్తెనందంబాబు ఆలా యెలిపోయినాడు.’

‘అప్పు డెన్నిగంటలయియుండును.’

‘బారాగంట యేసేస్తారు.’

‘నీవృత్తి?’

‘నీళ్లకావిళ్లు.’

‘బ్రాహ్మణుఁడవేనా?’

‘చిత్తం.’

‘సత్యానందరావును పలుకరించితివా?’

‘చిత్తం.’

‘ఏమని.’

‘అగ్గిపుల్లయిమ్మని అడిగినాను బాబూ.’

‘ఇచ్చినాడా?’

‘లేదనేశాడు.’

‘అప్పు డతఁడు కట్టుకొనినబట్ట లెట్టివో చెప్పఁగలవా?’

‘తెల్లసొక్కా, తెల్లకోటు, తెల్లపంచ.’

రామారావుగారు మీదవివరించిన సాక్షులుచెప్పినసంగతులన్నియుఁ దనజేబులోనున్నపుస్తకములో వ్రాసికొని కొంచెముసేపు తమలో నేమియో దీర్ఘాలోచనముఁజేసి, వారందఱిచే సంతకములుచేయించి యిన్స్పెక్టరు గారినిఁ జూచి,

‘అయ్యా! ఇన్స్పెక్టరుగారూ! మనముసత్యానందరావునద్దకుఁబోయి మెల్లఁగ మఱికొన్నిసంగతులు గ్రహింపవలయును రండి’

‘రామారావుగారూ! ఖూనీచేసినవాఁ డింతలో దొరుకునని నే ననుకొన లేదుసుమండీ’

‘ఓహో! వాఁ డెవఁడో మీకుఁ దెలిసినదాయేమి?’

‘సందేహ మెందుకు? నిన్నరాత్రి ఖూనీచేసినవాఁడు తప్పక సత్యానందరావే!’

ఆమాటలకు రామారావు నవ్వి ‘రండిరండి మీరింకను పెరటిత్రోవ లోనే యున్నారు’ అని చేయిఁబట్టుకొని ఇన్స్పెక్టరుగారిని సత్యానందము నద్దకుఁ దీసికొనిపోవుచుండిరి రాజభటులుకూడ వారివెనుక బయలుదేరిరి. అట్లు కొంచెముదూరము పోవుసరికి కొందఱుజమానులు వారికెదురుపడి సలాములు చేసి ‘అయ్యా! చకోరాక్షితల్లి నిన్నరాత్రి తనయింటికి సత్యానందరావు తప్ప మరెవ్వరును రాలేదని చెప్పుచున్నది. 11 గంటల్లకు వచ్చినాఁడట. ఒక అరగంటసేపుమాత్రము కూర్చుండి ఏదోయుత్సవము లోనికి రమ్మని బలవంతముగఁ దీసికొనిపోయినాఁడట’ అనిచెప్పిరి. వారిమాటలువిని ఇన్స్పెక్టరుగారు నవ్వుచు రామారావును పరిహసింప నారంభించిరి. కొంతసేపునకు వారందరు సత్యానందమున్నగృహము సమీపించిరి.

ప్రకరణము—2.

సత్యానందరావు.

గీ. కాలగతి నొక్కొకప్పుడు కల్మషులగు
జనుల కేనియు నపకీర్తి సంభవించు;
అటు శమంతక దుర్వార్తా దాపవాద
ఖేద బాధితుఁ డయ్యెఁ గా మాధవుండు?.

సత్యానందరావు తెలగానులములోఁ బుట్టినవాఁడైనను, రూపురేఖలందున్ను, సుగుణప్రవర్తనములందును బ్రాహ్మణకుమారుఁడాయని యనిపించుకొనుచుండెను. తెలిసినవారు తప్ప, తెలియనివారెవరును వానినిఁజూచి శూద్రజాతివాఁడని పోల్చుకొనలేరు. చిన్నప్పటినుండియు బ్రాహ్మణకుమారులతోడనే యెక్కుడు సహవాసముఁ గలిగియుండుటచేత వానిమాటలుకూడ ఏసలేకుండ స్వచ్ఛముగానుండును. బాల్యముననే తల్లి గతించినందున మునసబుకోర్టులో నెలకు 5 రూపాయిలు జీతముఁ దెచ్చుకొనుచు "ముచ్చి" గాఁ బనిసేయుచుండిన వాని తండ్రి సత్యానందరావున కేకొంతయుఁ గలుగనీకుండ రెండవఫారమువరకుఁ జదువు చెప్పించి కాలముఁజేసెను అప్పటినుండియుఁ బాపమతఁడేకాకియై దిక్కులేక అన్నవస్త్రముల కెంతయో పాటుబడుచు గొప్పవారి వా[illegible]యించి, జీవయాత్ర వెళ్లఁగ గడుపుచుండెను. దిక్కులేనివారికి దేవుఁడే దిక్కయ్యెఁడుకదా? సత్యానందమునకుఁ బూర్వపుణ్యవశమున నిరువురు బ్రాహ్మణకుమారులు ప్రాణమిత్రులైరి అందులో నొకఁడు మాధవరావు, రెండవవాఁడు మొదటిప్రకరణములోవచ్చిన డిటెక్టివ్ పోలీసు సబ్‌ఇన్స్పెక్టరుగారగు రామారావుగారు. వీరు ముగ్గురును గలసి కాలేజీలో నొక్కతరగతి [illegible]యినను, కలసి చదువుకొనుచుండిరి. వారి సాహాయ్యమున సత్యానందరావు

నకుఁ బుస్తకములఁ గొనుటయందును, తగినవస్త్రములయందును, భోజనమునందును, ఎట్టిలోపమునుగలుగలేదు. స్కూలుజీతముకూడ వారే యిచ్చుచుండిరి. కాని తరువాతఁ బట్టపరీక్షచదువుకొనుటకై మాధవరావు చెన్నపట్టణమునకుఁ బోవుటచేతను, రామారావు చదువు చాలించి, పోలీసులో నుద్యోగము సంపాదించుటకు వెల్లూరు ట్రైనింగునకుఁ బోవుటచేతను, మన సత్యానందమునకు మరలఁ గష్టములు వచ్చినవి; కాని యవి యెంతోకాలము నిలువలేదు. మాధవరావు చెన్నపట్టణమునకుఁ బోవునప్పుడు సత్యానందరావునకు మామూలుగా భోజనముపెట్టుచుండవలయునని తనయింటివారితోఁ జెప్పి యేర్పాటుచేసెను. రామారావు కూడ కొందరుధనికులతోఁ జెప్పి వానికి స్కూలు జీతము విడుదలై యిబ్బంది లేకుండఁజేసెను. రామారావుగారు పోలీసులో నుద్యోగము సంపాదించి స్వగ్రామమునకు వచ్చినప్పటినుండియు సత్యానందమును పూర్వముకన్న నెక్కుడుగ నాదరించి పోషించుచుండిరి.

క్రిందటి ప్రకరణములో వివరించినట్లు సత్యానందరావుకథానీ చేసినట్లు రుజువు వచ్చుచున్నందున, రామారావుగారు వానివిషయమై కొంతవరకు విచారించిరి. మూర్తీభవించినసద్గుణరాశియని పేరువడసిన తనమిత్రుఁడట్టి సాహసకృత్యముఁ జేసియుండఁడనియు, ఎవరో దుర్మార్గులాపనిఁజేసి సత్యానందముపైఁ ద్రోసివేసినారనియు రామారావుగారు తమలో నిశ్చయించుకొనిరి. ఇన్స్పెక్టరుగారితోఁ గలసి రామారావుగారు కొంతసేపునకు మాధవరావింటికి వచ్చిరి. చెన్నపట్టణములోఁ బట్టపరీక్షకై చదువుచుండిన మాధవరావు వేసంగి సెలవులగుటచే నప్పుడింటికి వచ్చియుండెను సత్యానందరావు మాధవరావింటిలోనే నివసించుచుండునని యిదివరకే వ్రాసినారము. రామారావుగారు వచ్చుటకుఁ బోవునరికి మాధవరావు అరుగుమీదఁ గూర్చుండి దంతధావన మొనర్చుకొనుచుండెను. అప్పుడు రామారావు వానిని సమీపించి యిట్లు ప్రసంగించెను

'మాధవా! మన సత్యానంద మేమిచేయుచున్నాఁడు?'

'[illegible]లేదు. పరుండియున్నాఁడు'

'ఇంతసేపువరకు నిద్రించియుండుట కేమి కారణము?'

'నిన్నరాత్రి అతఁ డెచ్చటికో పోయి రమారమి ఒంటిగంట కింటికి వచ్చెను. అందుచే ఉదయమునకే తన్ను లేపవద్దని నాతోఁ జెప్పినాడు. కాని ఇప్పుడు వానియవసర మేమున్నది?'

'ఆసంగతి తరువాతఁ జెప్పెదను. నిన్నరాత్రి సత్యానంద మింటికి వచ్చుసరి కాతఁ డేటివస్త్రములను దాల్చియుండెను?'

'తెల్లని పట్టు, తెల్లనికోటు, తానుపంచ.'

'రాత్రి తా నెచ్చటికిపోయెనో నీతో చెప్పినాఁడా?'

'పోలిశెట్టివద్దకు చందానిమిత్తము పోయినాఁడట'

'సరే! అతఁ డీ చావడిలోని గదియందే పరుండును కాఁబోలు?'

'ఔను'

వెంటనే రామారావుగారు ఇన్స్పెక్టరుగారితో లోనఁ బ్రవేశించి, సత్యానందము పరుండిన గదియొద్దకుఁ బోయెను. గది తలుపులు లోన గడియలుపడియుండుటచేత రామారావుగారు గట్టిగ రెండుమూడు సారులు చేతితో తట్టి 'సత్యానందా! సత్యానందా!' అని బిగ్గరగఁ బిలిచిరి అట్లు నాలుగైదు సారులు పిలిచినతరువాత లోన నిద్రించుచున్న సత్యానందము మేల్కొని నిద్దురకన్నులతో లేచి తలుపుతీసెను అప్పటి వాని యాకార మెట్లుండెనో చదువరులు తెలిసికొనవలసియున్నది. కడచినరాత్రి చాలసేపువరకును నిద్రలేనట్టు లెఱ్ఱవారియున్న వాని నేత్రములే చెప్పుచున్నవి. అప్పు డతఁడు తెల్లని తానుపంచయుఁ, దెల్లనిచొక్కాయియుమాత్రము ధరించియుండెను ఆచొక్కాపై నచ్చటచ్చట రక్తపుముక్కలు గానవచ్చుచుండెను కట్టుకొనినబట్టకుఁగూడ నాలుగైదుచోట్ల రక్తచిహ్నములుండెను రామారావుగారును, ఇన్స్పెక్టరుగారును వానినెల్లగనిపెట్టి మెల్లఁగ గదిలోఁ బ్రవేశించిరి తోడనే గోడకొయ్యకుఁ దగిలింపఁబడిన తెల్లనికోటు వారికిఁ గాన్పించినది ఆకోటంతయు రక్తమయమై చూచుటకు భయంకరముగ వారికిఁదోచెను. ఈసంగతు

లన్నియుఁ గనిపెట్టి రామారావు మొగము వాల్చుకొని యేమాటయు నాడక యూరక తనలో నేమో విచారించుచుండ ఇన్స్పెక్టరుగా రాతనిఁజూచి 'రహస్యములుకనిపెట్టినారా? రామారావుగారూ! ఇంక సందేహింపవలసిన పనిలేదు. ఈతఁడు మీకు మిత్రుఁడుకావచ్చును. కాని యిట్టిసమయమున మీ మిత్రవాత్సల్య మొక్కమూలఁ ద్రోసి రాజశాసనము ననుసరింపవలసియున్నది. వీనినింకను కొన్నిసంగతు లడుగవలసియున్నవి. వానిని నేనే స్వయముగఁ గనుఁగొనెదను' అని రహస్యముగఁ జెప్పి ఇన్స్పెక్టరుగారు సత్యానందరావుతో నిట్లు మాటాడిరి.

'అయ్యా! నిన్నరాత్రి మీ రెచ్చటికిఁ బోయినారు?'

'చందా తెచ్చుకొనుటకై పోలిశెట్టిగారింటికిఁ బోయినాను'

'అతఁడు మీచందాధనము నిచ్చెనా?'

'లేదు. 12 గంటలవరకు వానికొఱకు వేచియుంటిని. అప్పు డతఁ డెచ్చటినుండియో యింటికివచ్చి రేపుదయమున వచ్చినచోఁ జందాధనము నిచ్చెదననిచెప్పి నన్నుఁ బంపివేసెను.'

'మీ రింటికి వచ్చునప్పు డేత్రోవను నడచివచ్చితిరి?'

'రామసాగర మావలియొడ్డుననుండి వచ్చితిని'

'రాజమార్గముండఁగా జనసంచారములేని ఆత్రోవను వచ్చుటకుఁ గారణమేమి?'

'నిజమేకాని, ఆప్రక్కరోడ్డు బాగుచేయించుచుండుటచేత కంకరిపై నడచుట కష్టమనియు, నీమార్గముచేరువగా నుండుననియు నట్లువచ్చితిని'

'వచ్చునప్పుడు త్రోవలో మీ కెవరైనఁ గాన్పించినారా?'

'చెరువుగట్టుక్రింద వేంకటేశము కనఁబడినాడు'

'తరువాత?'

'తరువాత తమలపాకుల దుకాణదారుఁడును, మరికొంత సేపునకు

సత్తెరు పరుగుమీదఁ బరుండిన యొక నీళ్లగావడి బ్రాహ్మణుఁడును నన్నుఁ బలుకరించినారు'

'పోనిండు. ఈ యూరిలోఁ జకోరాక్షియను భోగముదానిని మీ రెరుగుదురా?''

'ఎఱుఁగుదును?'

'ఎట్లెఱుఁగుదురు? అదెంతకాలమునుండి మీ ప్రాపకమున నున్నది?'

'అట్టి సంబంధ మేమియు దానికిని నాకును లేదు. రామారావుగారి వివాహమునకు దాని మేళము చెప్పించిరి. అప్పుడు చకోరాక్షిని నేను చూచితిని'

'నిన్నరాత్రి మీరు చకోరాక్షియింటికిఁ బోయినట్లు తెలియుచున్నదే?'

'అది యెట్టి యబద్ధము. ఈ యనుమానము మీ కెందుకుఁగలిగినదో నాకుఁదెలియదు'

'సరే కాని మీబట్టలనిండ రక్తముండుట కేమికారణము? మీరు రాత్రి దొడిగికొని కొయ్యకుఁ దగిలించుకొనినకోటు నొకసారి చూచుకొనుఁడు'

సత్యానందరావు తన బట్టలనిండ రక్తముండుటఁజూచి నిర్ఘాంతపడి యేమియును మాటాడలేక కొంతసేపువరకుఁ జిత్రప్రతిమవలె నట్టులే యుండిపోయెను అది కనిపెట్టి ఇన్స్పెక్టరుగారు

'అయ్యా! భయమువలదు. నిజముచెప్పినచో మీ కెట్టిహానియును రాదు. మీరు మా రామారావుగారికి మిత్రులగుటచేతను, విద్యార్థులగుటచేతను ఇన్ని ప్రశ్నలడిగినాముకాని, మరియొకరైనచో మాగు మాటాడకుండ వెంటనే తీసికొనిపోయి 'లాకప్' లోఁ గూర్చుండఁబెట్టియుందుము. కావున నిజముచెప్పుఁడు.'

'అయ్యా! పంచభూతములుసాక్షిగ—'

'అబ్బా! ప్రమాణము లెందుకండీ? పోలీసువారివద్ద ప్రమాణములు పనికివచ్చునా?'

'నాబట్టల కీరక్తమెట్లువచ్చెనదో నాకుఁదెలియదు. నన్ను మీరేమి చేసినను చేయవచ్చును'

'సరే! అట్లయిన మీతో మాటాడవలసిన పని నాకులేదు. రామారావుగారూ! మీరు చెప్పవలసిన దింకేమైన నున్నదా?'

'లేకేమి? కావలసినన్నిసంగతు లున్నవి. ప్రస్తుతము మీరీతనిని ఎరస్టులో నుంచవచ్చును. కాని ఖూనిచేసినవాఁడు మాత్రము సత్యానందరావు కాఁడు'

'కాక మరెవరు?'

'తొందరయేంగాకు బయలుపడక మానునా?'

'అన్నా! మీమిత్రవాత్సల్య మింకను విడువకున్నారుకదా?'

అని పలికి ఇన్స్పెక్టరుగారు వెంటనే సత్యానందరావుని స్టేషనులోనికిఁ దీసికొనిపోయిరి. తనకిట్టి యకారణమైనయపనిందఁ గల్గెనని సత్యానందరావు మితిలేని దుఃఖమునొందుచుండెను. వాని దీనావస్థఁ జూచి మాధవరావును, రామారావును పొందినవిచార మింతయని వర్ణింపలేము.

ప్రకరణము—3.

సీత—లక్షణ.

'సీతా! నీవన్నమాట నిజము. న్యాయాన్యాయములనువిచారించుటకు దైవమొకఁడున్నాడుకదా? మనము దుఃఖించినందువలన నేమిలాభమున్నది?'

'లక్షణా! వాని కింతటి యుపద్రవము సంభవించునని నేను కలనైన నెరుంగనుసుమా? అట్టి నిష్కల్మషచిత్తునకు, సద్గుణరాశి కీకష్టము రాదగినదికాదు.'

'నిజము నిజము. ఎప్పుడును మంచివారికే యాపదలువచ్చుచుండును. అయినను ధర్మమున కెన్నఁడు నపజయ ముండదుకదా? సత్యానందరావునకు సర్వేశ్వరుఁడు శుభముఁ గల్గింపకపోఁడనుధైర్యము నాకున్నది.'

'లక్షణా! నీవు నమ్మవుగాని నిన్నటినుండియు నాహృదయేశ్వరునకు నిద్రాహారములులేవు. నాచాతుర్యమంతయుఁ జూపి యెట్లులైన సత్యానందమును విడిపించితీరెదనని ఆయన కంకణముఁ గట్టుకొనియున్నారు'

'సీతా! ఇంకఁ గావలసిన దేమున్నది? రామారావన్నయ్యగారికీమూడులోకములలో నసాధ్యమైన కార్యములేదని నానమ్మకము. అన్నయ్యగారు కొంచెము శ్రద్ధవహించినచో వాని కేమియు నాపదరాదు'

'ఇంతకును మఱియొకమాటవిను. ఎవరో దుర్మార్గులీపన్నుగడఁబన్నిరి; కాని పాపము సత్యానంద మంతటిదారుణకృత్య మొనర్చెనన్న ఎవరు నమ్మెదరు? వానిని పోలీసుస్టేషనునకుఁ దీసికొనిపోవుచున్నప్పుడు చూచినవారిలోఁ గంటఁ దడిపెట్టనివారు లేరట'

'చిన్నప్పటినుండియు నతఁడు మన యెదుటనే పెరుగుచున్నందున

బాపమతఁడు మనలనే నమ్ముకొనియున్నాఁడు. సీతా! ఈవిషయమై నీవు నీ మగనితో నొక్కి చెప్పవలయునుసుమా!'

'సరే! ఆమాట నీవు నాకుఁ జెప్పవలయునా? దీనికేమిగాని-లక్షణా! నేనొకమాటడిగెదను కోపగింపవుకద?'

'కోపమెందుకు? అడుగు. నాకుదెలిసినసంగతి తప్పక చెప్పెదను'

'సత్యానందరావుపై నీ యపనింద మోపినవారిలో మొదటివాఁడు నీకుఁ గాఁబోవు మగఁడఁగు వేంకటేశమట. నిజమేనా?'

'సీతా! నాదురదృష్టమిట్లుండుటచేత నేకదా మీయందఱిచేనిట్లు అడిగించుకొనవలసివచ్చినది? వదినా! నీకొకరహస్యము జెప్పుచున్నాను విను. పెండ్లిజేసికొనవలయునని నాకు లేశమైన నభిలాషలేదు. కాని నాతల్లిదండ్రులు పట్టి—'

'వేంకటేశమును బెండ్లియాడుట ఇష్టములేదా? లేకసంసారమే—'

'అబ్బా! ఎందు కీసంగతులు? సీతా నామనసు కలతపెట్టకుము. ఈసంగతి నాకెందుకు జ్ఞాపకముఁదెచ్చితివి? ఇంటిలోనున్నంతసేపు మాతల్లి ఈవిషయమే ప్రసంగించుచుండుటచేత నేనామాటలు వినలేక నీతో వినోదముగఁ గాలముఁ గడుపవలయునని యిచ్చటికి వచ్చినాను. నీవుకూడ నాసంగతియే తలపెట్టిన నే నెచ్చటికిఁబోఁగలను?'

'లక్షణా! నిశ్చయముగ నీయవస్థ విచారింపఁదగినదే! వేంకటేశము వట్టి మూర్ఖుఁడు. అట్టివానికిచ్చి నిన్నుఁబెండ్లిసేయుట నీ దురదృష్టముకాని వేరేమున్నది?

ఆమాటలకు లక్షణ కన్నీరుఁగార్చుచు,

'వదినా! మాతండ్రిగారీసంబంధము నిశ్చయముచేసినారు. తప్పించుట కెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను నాకు శక్యముకాలేదు. ఇంక నేను నూయియో గోయియో చూచుకొనవలయును.'

'లక్ష్మణా! మాధవరావుపై నీ కనురాగ మున్నదను సంగతినే నెఱుఁగుదును. ఈసంబంధముఁ దప్పించి నిన్ను మాధవరావునకిచ్చి వివాహముఁ జేయుఁడని మీయన్నగారు భీమశంకరముగారితో నెంతో దూరము చెప్పినారట. కాని మేనరికముఁ దప్పవనియు, వేంకటేశము పంత్రెండువందలు కన్యాశుల్కము నిచ్చుననియుఁ జెప్పి మీతండ్రి గట్టిపంతముఁ బట్టియున్నాఁడట.'

'సీతా! నీవు నన్ను బరిహాసము చేయకుము. నా మొఱలు వినుటకు నీవుతప్ప నింకెవ్వరును లేరు. అందుచేతనే నాయుద్దేశమును నీకు మాత్రము వెల్లడించుచున్నాను. చిన్నప్పటినుండియు నొక్కచోటనే కలసి మెలసియుండుటచేతనో, వాని విద్యామహిమచేతనో నాహృదయము మాధవరావు నాకర్షించినది. కాని నా గ్రహచార మెట్లులున్నదో చూచితివా? నాజీవనమంతయు దుఃఖభాజన మొనర్పవలయునని నాతల్లిదండ్రులు దీక్షవహించియున్నారు. వదినా! ఈగండము దాటుటకు నీవేదైన నాధారముఁ జూపలేవా? నీవుగూడ నాకు శత్రురాలవైనచో దుర్భరమైన యీ గుక్కెడ ప్రాణమును విడిచి మీయందఱికిని సంతోషముఁ గల్గించెదను, కాని నే నా మూర్ఖునిఁ బెండ్లాడి యిహలోకసౌఖ్యముల ననుభవింపఁజాలను.'

'లక్ష్మణా! నన్నేమి చేయుమనెదవు? మీతల్లి చదువులేనిమూర్ఖురాలు. మీతండ్రి చదువుకొనినమూర్ఖుఁడు. ఎందఱెన్ని విధముల బోధించినను వారిచెవి కెక్కకున్నవి. పాపము మాధవరావు నీపైని—'

అబ్బా! వదినా! ఆ మహాత్ముని పేరు నాయెదుట నుగ్గడించి, నా మనసును మరింత కలతపెట్టకుము. అట్టి గుణరూపవిద్యావంతునకు నేను చరణదాసినగుటకైనఁ దగను. అందుచేతనే భగవంతుఁడు ప్రాసంధానమున కిట్టి యవరోధమును గల్గించెను. మాధవరావునకు నాపైనిఁగల దయను రాగమును నీవు [illegible]క్కఱలేదు కాని యీ నిర్భాగ్యురాలికొఱకు [illegible]

యతఁడు నాతండ్రి తలంపు విన్నచో నెంత దుఃఖించునోయని మాత్రము విచారించుచున్నాను.'

ఆ యొకనాఁడు దయమునఁ దొమ్మిదిగంటలకు సీతయు లక్ష్మణయు సీత మందిరమునఁ జావడిలోఁ గూర్చుండి సంభాషించుచుండిరి. మీది సంభాషణవలన నీ యిరువురు నెవరో మా చదువరులకుఁ దెలిసియుండవచ్చును. సీత రామారావుగారిభార్య. లక్ష్మణ యామెకనుంగు చెల్లెలికత్తె. బాల్యమునుండియు నీ యిరువురును గవర్నమెంటు బాలికాపాఠశాలయందు కలసి చదువుకొనుచుండిరి. ప్రతితరగతియందును నీ యిరువురును తోటిబాలికలందరికన్న నెక్కుడు తెలివితేటలతోఁ బ్రకాశించుచు, సంగీతమునందును, సాహిత్యమునందును, కుట్టుపనులందును, పరీక్షాధికారుల వలన నెన్నియో బంగారు పతకములు బహుమానము లొందిరి. ఆంధ్రభాష చక్కఁగ వ్రాయుటయందును చదువుటయందును వారిరువురును కడు జాణలగుటయే కాక, భారత భాగవతాది గ్రంథములుగూడఁ జదివి నిరర్గళముగ నొకరికి బోధింపఁగ నేర్పరులు. ఇరువురునుగలసి మూడవఫారమువరకుఁ జదువుకొనిరనుమాటయే కాని, యాంగ్లేయభాషలోఁ దరగతికిమించిన జ్ఞానముకలవారని చెప్పవచ్చును. వయసునందు లక్ష్మణకన్న సీత మూడేండ్లు పెద్దది. లక్ష్మణ కిప్పుడు పండ్రెండవయేఁడు నడచుచున్నది. వారిరువురును మూడవఫారము ప్యాసయిన తరువాత నా పాఠశాలయందంతకన్న నెక్కుడు తరగతులులేనందున సీతయు లక్ష్మణయుఁ జదువు చాలింపవలసివచ్చెను. స్త్రీల కున్నతవిద్య చెన్నపట్టణములలోఁ దక్క సాధారణముగ మరెక్కడను లేదుకదా? గవర్నమెంటువారు ప్రతిపట్టణమునందు నట్టి యేర్పాటుచేసియుండిన యెడలఁ బాపము మన సీతాలక్ష్మణలింకను తమవిద్య నభివృద్ధిఁ జేసికొనియుందురు. అయినను వారంతటితోఁ దమ చదువుఁ జాలింపలేదు. ప్రతిదినమును లక్ష్మణ సీత యింటికిఁ బోయి యచ్చట నామెతోఁ గలసి చదువుకొనుచుండెను. అట్లు వారెన్నియో గ్రంథములు మనయాంధ్రమునఁ బరిశీలించిరి. సీతకు వివాహమై

కాపురమునకు వచ్చిన తరువాత నాబాలికలస్నేహము నురింత యధికమైన దని చెప్పవచ్చును. లక్షణయింటికిఁ బ్రక్కనే సీత యత్తవారిల్లుకలదు. అందుచే లక్షణసాధారణముగ నెప్పుడును సీత యింటిలోనే యుండుచుం డెను.

సీతారాములవలె సీతయు రామారావును ఒండొరులపై నమితమైన యనురాగము వహించి, 'ఈ దంపతు లెంతటి పుణ్యశాలురో' యని తమ్మెల్లరు మెచ్చునట్లు ప్రవర్తించు చుండిరి. రామారావుగా రప్పుడప్పుడు సీతను [illegible] గూర్చుండఁబెట్టి వారిరువురిచే నింగ్లీషుపుస్తకములు చదివించు చుండిరి. క్రమక్రమముగ రామారావుగారి సహాయ్యమువలన వారిరువును ఇంగ్లీషుతో స్పష్టముగ మాటాడుటయుఁ జదువుటయు వ్రాయుటయుఁ జక్కఁగ నేర్చిరి. ఆదంపతుల పరస్పరానురాగమును జూచి పాపము మనలక్షణ మూర్ఖు డగు తన తలిదండ్రులవలన నట్టి భాగ్యము తన కీ జన్మమున లేదుకదా యని యప్పుడప్పుడు తనలోఁ దానె దుఃఖించుచుండును. తనతండ్రి వెంకటేశ మను నొక ద్విపాదపశువు మెడకుఁ దన్నుఁ గట్ట నిశ్చయించినందున నానాటికి లక్షణకు వివాహవాంఛ తగ్గి సంసారముపై వైరాగ్యభావ మంకురింప నారంభించెను.

ఆనాడట్లు సీతయు లక్షణయుఁ దమలోఁ దాముసంభాషించుచుం డఁగాఁ గొంతసేపున కెవరో వీథితలుపులు త్రోసి వచ్చుచున్నట్లు చెప్పుల చప్పుడు వినఁబడినందున లక్షణ ముందుకుఁబోయి చూచి 'రామారా వన్నయ్యగారువచ్చినారు. మన సంభాషణ మింకఁ జాలింతము' అని మెల్లఁగఁ బలికెను. ఇంతలో రామారావుగారు చావడిలోనికి రాఁగానే సీతలేచి నిలుచుఁబడి భర్తయిచ్చిన పాగాయును కోటును అందుకొని బట్టల కొయ్యకుఁ దగిలించెను. ఆయాసముంతయు వెలిపుచ్చుచు రామారావుగా రచ్చటనున్న కుర్చీపైఁగూర్చుండి లక్షణనుజూచి 'అమ్మాయీ! నీ భోజనమైనదా' యని యడి

గెను. తన భోజన మిప్పుడే యైనదని లక్షణ బదులుచెప్పి వానితో నిట్లు సంభాషించెను.

'అ య్యగారూ! సత్యానందముసంగతి యేమైనది?'

'లక్షణా! ఇప్పటి కేమియును గాలేదు. ఏమి గ్రహచారమో కాని యొకనాటికన్న నొకనాడు వాని నేరము స్థిరమగుచున్నది. నాశక్తివంచన లేక వాని విషయమై పాటుబడుచున్నాను'

'అట్లు లనెదరేమి? మరలఁ గ్రొత్తసంగతు లేమైనఁ దెలిసినవాయేమి?'

'నిన్నటి విచారణలో మఱికొన్నిసంగతులు తెలిసినవి. తన [illegible] కూతుని సత్యానందము వరించినాడనియు, అందుకుఁ దన పెద్దవారు నిర్బంధముఁ గల్గించుచుండుటచేత నామెను సత్యానందము బలవంతముగఁ [illegible] ననియుఁ జకోరాక్షి తల్లి చెప్పుచున్నది'

'అన్నయ్యగారూ! విచారణలో సత్యానందమేమి చెప్పుచున్నాఁడు?'

'సరియైన ప్రత్యుత్తర మేమియు నీయఁడు. అదియే పెద్దకష్టముగ నున్నది. ఏసంగతియడిగినను నాకేమియుఁ దెలియదు. నన్నేమియు నడుగవలదు. మీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయవచ్చును' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుండును. చకోరాక్షి. చెల్లెలిపైఁ దనకు మనసున్నట్లు కోర్టువారియెదుట నొప్పుకొనెను. అందుచే కేసు మఱింతబలమైనది.'

'ఔను. నిజమైనసంగతి యెట్లు కాదనఁగలఁడు? చకోరాక్షి చెల్లెలైన తిలోత్తమకూడ సత్యానందముపైఁ జాలకాలమునుండి మనసుకలిగియున్నది. తన కులవృత్తివిడిచి ఆమె సత్యానందమును పెండ్లిచేసుకొనెదనని యప్పుడప్పుడు నాతోఁ జెప్పుచుండెను.'

'లక్షణా! పూర్వమువలెఁ దిలోత్తమ మనయింటికి రావడము మానివేసినదేమి? నీకును, సీతకును, ఆమెసహాధ్యాయినిగదా?'

'నిజమే. కాని [illegible] సత్యానందమును వరించిన దనుసంగతి కనిపెట్టి

చకోరాక్షియు, దాని తల్లియుఁ దిలోత్తమను మనయింటికి రాకుండఁ జేసిరి.

'లక్షణా! నీవు చెప్పినసంగతి నిజమేకదా.'

'అబద్ధమాడుటకు నాకేమి యవసరము?'

'అట్లులైనచోఁ దిలోత్తమ తనప్రియుని చెరలోనుండి విడిపించుటయందు నాకుఁ గొంచెము సాహాయ్యముఁ జేయఁగలదేమో?"

'తప్పక చేయును. నేను చేయించెదను. సత్యానందమన్న నామెకుఁ బ్రాణము. తిలోత్తమ మనయింటికి వచ్చునప్పుడు సత్యానందముతో రహస్యముగ మాటాడుచుండుట నే ననేకమారులు చూచితిని. నేనేకాదు. మీసీతయుఁ గనిపెట్టినది. ఇంత వివాదమేల? తనకు సత్యానందముపైఁ బూర్ణమైన యనురాగ మున్నదని తిలోత్తమయే పెక్కుమారులు మాతోఁ జెప్పుచుండెను.'

'వాహ్వా! లక్షణా! ముఖ్యములగు రహస్యములు నాకెఱింగించి మహోపకార మొనర్చితివి. ఇంతవరకును సత్యానందమును విడిపింపఁగలనో లేనోయని నాకు సందేహ ముండుచుండెను గాని యిప్పుడు ధైర్యముగలిగినది. సత్యానందము బంధవిముక్తుఁడైనచో నిదంతయు నీవిశేషమే సుమా?'

'అన్నయ్యగారూ! మీరు నన్నిట్లు శ్లాఘింపవలదు. వయసున మీకన్నఁ జాల చిన్నదానను. అందులో నాడుదానను. అయినను మఱియొక యుపాయముఁ జెప్పెదను క్షమించెదరా?'

'అమ్మాయీ! క్షమింపవలయునా? అతిసంతోషమున నీ యుపాయ మంగీకరించెదను'

'సరే! తిలోత్తమవలన మీ రేమిసాహాయ్యముఁగోరెదరో మొదట జెప్పుఁడు'

'కోర్టులో మనపక్షమున సాక్ష్యముఁ జెప్పినఁ జాలును'

'అదియే కాదు. అంతకన్న నెక్కుడుసాహాయ్యముఁ జేయఁగలదు. చకోరాక్షికి విటులు వ్రాసిన యుత్తరములన్నియుఁ దెప్పించి మీ కిచ్చెదను. వానిని మీరు పరిశీలించి—'

'లక్షణా! నీయుపాయ మద్వితీయమైనదే కాని ఆయుత్తరములన్నియుఁ జకోరాక్షి యుంచినదో పారవేసినదో యని సంశయించుచున్నాను'

'ఆ సంశయము మీకక్కఱలేదు. తిలోత్తమ మనయింటికిఁ జదువుకొనుటకు వచ్చుచుండినదినములలో నొకనాఁడు వేశ్యావృత్తి కూడదని యొక యుపన్యాసము వ్రాసి మాయెదుటఁ జదివినది. అప్పుడు ప్రసంగవశమునఁ దనయక్క విటులు వ్రాసినయుత్తరము లన్నియు భద్రముగ దాచియుంచినదని తిలోత్తమ మాతోఁ జెప్పినది. నేను తిలోత్తమకుఁ గబురంపి ఆయుత్తరములు తెప్పించి మీకిచ్చెదను. అందువలనఁ గొన్నిరహస్యములు మనకుఁ దెలియఁగలవు.'

'అబ్బా! తిలోత్తమ యంతటి యుత్తమకన్యయని నేనెఱుఁగను సుమా! దీని కేమిగాని లక్షణా! నీ సాహాయ్యమువలన సత్యానందము తప్పక జయమొందగలఁడని నేను చెప్పఁగలను. నీకు నేనేమి ప్రత్యుపకారమొనర్పఁగలనో తెలియకున్నది'

'అన్నయ్యగారూ! క్షమింపుఁడు. నాకేమి యుపకారముకావలయును? ఆయుపకారము భగవంతుఁడే చేయఁజాలకపోయెను. ఇంక మానవమాత్రులకది సాధ్యమగునా?'

'అమ్మాయీ! విచారింపకు. నీయుద్దేశము నేను గ్రహించితిని. ఇదివరకనేకపర్యాయములు మీ తండ్రితోఁ జెప్పినాను; కాని యతఁడీసంబంధమును దప్పింపనని కంకణముఁ గట్టుకొనినాఁడట. ఇంతతో విడువక యింకను ప్రయత్నించిచూచెదను. అతఁడు నామాట వినకున్నచో నేవిధముగానైన వాని నల్లరులలోనికి దింపి యీవివాహమునకు భంగముఁ గల్గించెదను. లక్షణా! చెప్ప మరచితిని! ఏకారణముననో కాని వేంకటేశము ఈకేసులో సత్యానందమునకు విరోధముగఁ జాలవఱకుఁ బనిసేయుచున్నాఁడుసుమీ!'

అని పలుక లక్షణ యేమియును మారాడక మొగమువంచుకొని యూరకుండెను. తరువాత రామారావుగా రాసంభాషణమును జాలించి 'సీతా!

స్నానమునకుఁ బోవుదముపద. వంట యైనదా?' అని భార్య నడిగిరి. రామారావుగారు నూతనమతావలంబకులును, సంఘసంస్కర్తలును, ఆఙ్గ్లేయభాషాపరిచితులు నగుటచేత భార్యను మొదటినుండియుఁ బేరుపెట్టి పిలుచుటయే వాడుక. అందుచే భార్యపేరుచెప్పుమని భర్తను, భర్తపేరు చెప్పుమని భార్యను బంధువులు పరిహాస మాడుట కా దంపతులయెడ వీలులేకపోయినది.

భర్తను స్నానమునకు లెమ్మనిచెప్పి సీత వంటయింటిలోనికిఁ బోయెను. రామారావుగారు కుర్చీపైనుండి లేచి 'లక్షణా! నీవుకూడ భోజనమునకు రమ్ము. అదిగో మీవదినపట్టుచీర దండెముపైనున్నది. లేలే!' అని బలవంతపెట్టిరి కాని లక్షణ తానప్పుడే భోజన మొనర్చుటచేత నాకలి లేదనిచెప్పి యచ్చట మేజాబల్లపైనున్న భాగవతమును దీసి యాచావడిలో నొంటరిగఁ జదువు కొనుచుఁ గూర్చుండెను. వెంటనే రామారావుగారు వీధితలుపులు గడియవేసి పెరటిలోనికిఁ బోయిరి.

ప్రకరణము—4.

ప్రమాణము.

గీ. భూతపతి చిత్తసంభూతు ♦ భూతిఁ జేసి
మించి రతిగళసూత్రమ్ముఁ ♦ ద్రుంచెఁ గాని
చిర పరస్పర ప్రేమైక ♦ చిత్తులైన
ప్రియుల యనురాగబంధమ్ముఁ ♦ ద్రెంపఁ గలఁడె?

లక్షణ చెప్పిన యుపాయములకు రామారావుగా రమందానందము వహించి లోలోన నామె నెంతయో కొనియాడిరి. లక్షణ చావడిలో నొంటరిగఁ గూర్చుండి భాగవతమును విప్పి చూచుచుండెను. కాని యప్పు డామె మనసు పుస్తకమునందు లేదు. తనతండ్రి నిశ్చయించిన వివాహసంబంధ మెట్లైనఁ దప్పించి తనకు మేలొనర్చెదనని రామారావుగారు పలికినపలుకులు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు లక్షణ తనలో దీర్ఘాలోచన మొనర్చుచుండెను. ఎంతదూర మాలోచించినను ఆమె మనసునకు ధైర్యము కలుగలేదు. తన తండ్రి పెద్ద త్వాష్ట్రిమువంటివాఁడు. ఆతనిమనసుఁ ద్రిప్పఁగలుగుట లోకము తల్లక్రిందుచేయుటయే యని లక్షణ యభిప్రాయము. ఈవిచారముచేత నిద్రాహారములు సరిగాలేక యామె నిరంతరమును బెంగగొని శుష్కించుచుండెను.

'ఆహా! సర్వేశ్వరుఁడు నన్నింతకాలమును బెంచి పెద్దదానినిఁ జేసి తుద కొక మహాసముద్రములోఁ బడవేయ నెంచెనుకదా? కడకు నా యౌవనమును విద్యయు నొకమూర్ఖునకు ధారవోసి దుఃఖభాజనమైన సంసారమును గడపవలసివచ్చినది. ఛీ! కుమార్తెల కష్టసుఖము లరయని తల్లిదండ్రులా? అబ్బా! ఇన్నిమాటలెందుకు? నా కింకేసౌఖ్యములు నక్కఱలేదు. నేను బ్రహ్మ

చర్యవ్రత మవలంబించి నా జీవితమంతయుఁ బరోపకారమున వెచ్చించెదను.'

అని లక్షణ తనలో మాటిమాటికి ననుకొనుచుఁ దనలో బలువిధముల వితర్కింపఁజొచ్చెను. ఇంతలో నెవరో వీధితలుపు తట్టినట్లు లాకస్మికముగఁ దనకు వినఁబడినందున లక్షణ స్వగత విచారమును చాలించి వెంటనే లేచి యావచ్చినవా రెవరో యని వీధిగుమ్మమునొద్దకేగి తలుపులు తెఱచెను. తోడనే యామెకంటి కెవరుకానిపించిరో కాని లక్షణ చిఱునవ్వునవ్వి తటాలున దనముద్దుమొగమును క్రిందికి వంచుకొనెను. అందుచే నా వచ్చినవాఁడు మాధవరావని చదువరులు పోల్చుకొనియుందురు. మాధవరావు గుమ్మముదాటి లోనికివచ్చి చిఱునవ్వునవ్వుచు 'లక్షణా! రామారా వేమిచేయుచున్నాఁ' డని యడిగెను. భోజనముఁ జేయుచున్నారని లక్షణ బదులుచెప్పి చేరువనున్న గోడకు జారగిలి మొగము వంచుకొని బొటకెనవ్రేలితో నేలపై వ్రాయుచు నిలిచియుండెను. మాధవరావామెకు సమీపమునఁగలకుర్చీమీదఁ గూర్చుండి లక్షణతో నిట్లు సంభాషింపఁ దొడఁగెను.

'లక్షణా! రామారావు భోజనమునకువెళ్లి యెంతసేపైనది?'

'ఇప్పుడే స్నానమునకు వెళ్లినారు. ఇంకను భోజనము నారంభించియుండరు.'

'సరే! ఇచ్చటఁ గూర్చుండి నీ వేమి చేయుచున్నావు?'

'ఏమియును లేదు. భాగవతము (చదువుకొనుచున్నాను.)'

'ఎందుచేతనోకాని నీమొగము నేడు సంతోషకరముగా లేదు. కారణమేమో నేను వినవచ్చునా?'

'సంతోషముకాక నాకేమి విచారమున్నది? ప్రాపంచిక సౌఖ్యముల నభిలషించువారికిఁగదా విచారసంతోషములు? వానితో సంబంధములేనివారు నిత్యమును బ్రహ్మానంద భరితులే!'

'లక్షణా! నీకు వేదాంతములోఁగూడఁ బ్రవేశ మున్నదని నే నిదివర కెఱుఁగనుసుమా! దీని కేమిగాని నీ కింతవైరాగ్యము కుదురుట కేమికారణము?'

'భగవంతుఁడే కారణము. నా పూర్వజన్మకర్మఫలమే కారణము. నా కిహలోక సౌఖ్యములపై నంత వాంఛలేదు.'

'ఔను. అంత వాంఛ లేదనఁగాఁ గొంత వాంఛ యున్నదనుమాట కదా? నీ కింక వివాహమైనఁ గాలేదే అప్పుడే వైరాగ్యమా?'

''దుఃఖకరమైన బ్రతుకుకన్న బ్రహ్మచర్యవ్రతమే సుఖదాయకమని నా యుద్దేశము.''

'లక్ష్మణా! నీమాటలు నా కర్థము కాలేదు. నీ బ్రతుకేవిధమున దుఃఖకరము? నీతండ్రి భీమశంకరము గొప్ప యుద్యోగములో నున్నందున నీ కన్నవస్త్రములకు లోపము లేదుకదా? అందుకుఁ దోడు నీవు విద్యావతివి. ఏవిధముగ నాలోచించినను, నీ కేలోపమును నాకుఁ గానరాలేదు. నీవు బ్రహ్మచారిణివై వివాహమాడుట మానివేసెదవా యేమి?'

'మీరు నిజముగ్రహించినవారు ఎట్లైననే నీవివాహమును దప్పించుకొనుటకై వైరాగ్య మవలంబించినాను.'

లక్షణా! ఇచ్చట నెవ్వరునులేరు. నీవు మొగమోటమును విడిచి స్పష్టముగ మాటాడుము. నీకు వివాహమునం దింత విరక్తి పుట్టుటకుఁ గారణము నాకింకను తెలియదు. నీవు సన్యాసినివైనచో నిన్నుఁ బెండ్లాడవలయునని నాటనుండియు నూరక యువ్విళ్లూరుచున్నవాని కేమి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెదవు?'

'ఏమి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెదనా? ఈ నిర్భాగ్యురాలిపైఁ గల యనురాగబంధనమును బలవంతముగనైనఁ ద్రెంపుకొని నన్ను క్షమింపుఁడని వినయపూర్వకముగఁ బ్రార్థించెదను.'

'వెఱ్ఱిదానా! నీవు ప్రార్థించినంతమాత్రమున నాయనురాగబంధనము తెగునదికాదు. నీవు సన్యసించినచో నీతోఁగూడ సన్యసింపవలసినదే!'

'ఆర్యా! కన్నియలకు వివాహవిషయముల స్వాతంత్ర్య మీయకున్నచో నిట్టి కష్టములే వచ్చుచుండును. నే నేమిచేయఁగలను? నన్నొక మూర్ఖునకుఁ గట్టిపెట్టి నాతలిదండ్రులు తెగనికత్తిని నాగొంతుకఁ దెగఁగోయ సిద్ధముగనున్నారు. ఈసంగతి మీరు వినియే యుందురని తలంచెదను.'

'లక్షణా! నీచేఁ జెప్పింపవలయునని యింతవరకు నిట్లుమాటాడితిని; గాని నీసంగతి నాకు తెలియక కాదు. నిన్ను వెంకటేశమునకిచ్చుటకు నిశ్చయమైనదని నేనిదివరకే యెఱుంగుదును.'

'ధనాశచేత నాతండ్రి యింతయీడు వచ్చినదాక నాకు వివాహము చేయలేదు. జ్ఞానము రాకముందు బాల్యముననే నాకుఁ బెండ్లిచేసియుండినచో నా కీదుఃఖములేక యుండును.'

'లక్షణా! అదిమాత్రమేమిసౌఖ్యము? ఇప్పుడు వివాహపూర్వమున దుఃఖించుచుంటివి. అప్పుడు వివాహానంతరమున దుఃఖించెదవు? ఎట్లులైనను సౌఖ్యము సున్నయే కదా? బుర్రపగలఁగొట్టుకొనుటకు కెరాయిరైన నేమి?'

'అన్నివిధములచేత నా హృదయమల్లకల్లోలమగుచున్నందున నొక్కొక్కప్పుడు ప్రాణములకుఁ దెగించి, బలవన్మరణమునకు సిద్ధపడుచుందును. కాని సర్వేశ్వరున కించుకైన జాలి జనించునేమో యని యాశపడి మరల-'

'వద్దు. వద్దు. లక్షణా! నీవెప్పుడు నట్టి సాహసకృత్యమునకుఁ గడఁగకుము. ఈ దుఃఖము మన కిరువురకును సమానమే. గ్రహచారవశమువలన నట్టి దుస్థితి తటస్థించినయెడల మన మిరువురమును గలసియే యీ లోకమును విడిచిపోవుదము.'

'సర్వేశ్వరుఁడు మీకట్టి కష్ట మెన్నఁడును గల్గింపకుండుఁ గాక! లోకమంతయు నాయొక్కతెతోడనే లేదు. నేను గాకున్నను, నా తలపమించిన కన్య లెందరో మీకు లభించెదరు.'

'ఈ వేసంగి సెలవులలో నేను చెన్నపట్టణమునుండి వచ్చెదనని యెఱిఁగి మాతండ్రిగారీదినములలో నాకొక సంబంధము నిశ్చయముఁ జేసి

నారు. కాని నేను బి. ఏ. పరీక్షప్యాసయినదాక వివాహముఁ జేసికొననని మిషపెట్టి తప్పించుకొంటిని. నాతండ్రి విద్యాధికుం డగుటచేతఁ గష్టసుఖము లాలోచించి నే నెట్లు చెప్పిన నట్లులే యంగీకరించును.'

'వివాహవిషయములో మీయుద్దేశము మీతండ్రిగారెఱుంగుదురా?'

'ఎఱుంగుదురు. మొన్ననే తెలిసినది. మనమిరువురమును వియ్యంకుల మగుదమని మాతండ్రి మీతండ్రికొక యుత్తరముగూడఁ వ్రాసెను; కాని యాతఁడు ప్రత్యుత్తరమే యీయలేదట.'

'ఔను. ఆయుత్తరము మాతండ్రిగారు చదువుచుండఁగా నేనుఁ గూడఁ జూచినాను. ఆ యుత్తరమునుజూచి కోపమునిగిపోయి లాయన యెంతయో విసుగుకొనినారు. అప్పుడు మూర్ఖజనచిత్తమును గూర్చి భర్తృహరిచెప్పిన యీపద్యము నాకు జ్ఞప్తికివచ్చినది.'

'చ. మకరముఖాంతరస్థమగు ♦ మానికముం బెకలింపవచ్చుఁ, బా
యక చలదూర్మికానికర ♦ మైన మహోదధి దాటవచ్చు, మ
స్తకమునఁ బూవుదండవలె ♦ సర్పమునైన భరింపవచ్చు, మ
చ్చికఘటియింప మూర్ఖజన ♦ చిత్తముఁ దేల్ప నసాధ్య మేరి

'లక్షణా! దీని కేమిగాని ముఖ్యమైనసంగతి నిన్నడుగఁ దలఁచి మరచిపోయినాను. నీవు నా కొక్కవరము నొసంగవలయును.'

'అది వరముకాదు. మీయాజ్ఞకు నేను బద్ధురాల నయ్యెదను. అదేదియో సెలవిండు.'

'చెప్పెదనుగాని నామాట వృథాచేయఁగూడదుసుమా!'

'దైవాజ్ఞ నతిక్రమింపఁగలనా?'

'అట్లయినవిను. నేను కొలఁదిదినములలోనే చెన్నపట్టణమునకు మరలఁ బోవుచున్నాను: సెలవులు కావచ్చినవి. నీవని నట్లుమీతండ్రి మూర్ఖచిత్తుఁడుగావున నిన్ను వెంకటేశమునకిచ్చి వివాహ మొనర్పక తీరఁడు. అట్టిసమయమందు దుఃఖాతిశయమున నీవాత్మహత్యఁ జేసికొనకుండునట్లు నాయెడఁ బ్రమాణముఁ జేయవలెను.

అని మాధవరావడుగ, లక్షణ కన్నీరుగార్చుచు మోము వంచుకొని వానికేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయక నిలచియుండెను. అప్పుడు మాధవరావా మెను మరలఁజూచి 'లక్షణా! కన్నీరుగార్చుట ధైర్యవంతులకు లక్షణముగాదు. నీవుచదువుకొనిన చదువంతయు నాపత్సమయముల యందే వినియోగింప వలయును. కావున నీవన్నమాటఁదప్పకుండ నాచేతిలోఁజెయివైచి ప్రమాణముఁజేయుము' అనిమాధవరావు కుర్చీపై నుండిలేచి ఆమెచేయిఁబట్టుకొని బలవంతమున నామెచేఁ బ్రమాణముజేయించెను. కొంతసేపునకు రామారావును సీతయుఁగూడ భోజనముఁజేసి యచ్చటికివచ్చిరి. వారందరును జాలసేపు వరకు నీవిషయమునుగూర్చియే యచ్చటఁదమలో సంభాషించుకొనిరి.

ప్రకరణము—౬.

తిలోత్తమ.

"ఉ. నీతిహులకెక్కు, సుంతయును ♦ నిక్కము మందునకైన లే, దప
ఖ్యాతికిరాజధాని, కుల♦గౌరవమాపొరిగూరిపంట,! ఛీ!
జాతులలోన నీచమగు, ♦ జాతి యిదేకద వేశ్యజాతి? యీ
బూతులజాతిలోన నను ♦ బుట్టఁగఁ జేసితివే జనార్దనా!

ఉ. వారక తల్లియుక్క గులము ♦ వారలు నన్గులవృత్తిఁ బూనుమం
చూరక బాధవెట్ట, నెటు♦లో సహియించితి నిన్ని నాళ్లు, నా
చారముఁబట్టి నన్ను వ్యభి♦చారిణిఁ జేయక మానరింక నె
ట్లోరుచుదాన? నెట్టిదశ ♦ యున్నదో ముందున నందనందనా?

ఉ. పున్నమ చంద్రునేలు మొగ♦ముం గలచక్కని వాఁడెయయ్యెఁ దా
నెన్నఁడుఁ గల్వకంటుల నొ♦కింతయుఁ జూడఁడు నిష్కళంకుఁ డ
న్నన్న! సహింపలేక విధి! ♦ అమ్మతనర్తను నాదునాథు నా
పున్నెపుమూట నాయమృత ♦ పున్నిధిద్రోసితె కాఱుచీకటిఁ?"

అయ్యో! ఎంత సరిపుచ్చుకొనెదమన్నను నాహృదయాందోళనము తగ్గకున్నది. పూర్వజన్మమున నెన్నిపాపములఁ జేసితినోకాని పాపకూపమనఁ బరగునీవేశ్యాకులమునజనించి సీతయులక్షణయు మొదలగునాయనుంగుచెలిమి కత్తెలలో మొగమెత్తుకొని తిరుగఁజాలకున్నాను. కులవృత్తిలోనికి నన్నుఁ బ్రవేశపెట్టవలయునని బ్రతియున్నంతకాలమును నాయక్క నన్నుఁ బీడించుచుండెను. దుర్విటులసహవాసమునవేకదా యామె కట్టిబలవన్మరణము సంభవించినది? ఏదుర్మార్గులామెను తుదముట్టించిరో తెలియదు. తెలిసినను ఏమి లాభమున్నది? జాతియునీతియుఁబాటింపక ధనాశచే నీచులతోసహవాసముఁ

చేయుట హానికరమని నే నెన్నోమారు లామెకు బోధించితిని......ఛీ! కన్నులార నిట్టి ఘోరకృత్యములు జూచుచు నే నీవేశ్యావృత్తి నెట్టులవలంబింపఁగలను? కులము నారిపోరు భరించుట నాకు దుర్భరముగనున్నది. ప్రతిక్షణమును నాయుమ్మ సలిపితల్లి నారొమ్ముకలు కటకట కొరికి వేయుచున్నది. వీరందఱి నొప్పించి కదా నేను వివాహమాడవలయును? నాతల్లి తొంబదియేండ్లతొక్కైనను, [illegible]వాఁడు నా మెకు సాటిరాడు. కులమువారినిఁ బిలిపించి యిదివఱ కనేకమారు లామె తగవు పెట్టినది. కాని దైవవశమున నెట్టులో తప్పించుకొనివచ్చితిని. నాయక్క కడ తేరినందున ధనార్జనమునకు నేనుదక్క వేఱాధారము లేదు. కావున నాతల్లి పూర్వమువలె మాటలతో నూరకుండదు. నాకరచరణములు బంధించియైనను నన్నే నీమనకో జతఁగూర్పక మానదు. హా! సర్వేశ్వరా! సర్వలోకాధారా! దీనజనరక్షకా! శరణు! శరణు! పురాకృత కర్మవశమున నథమజాతియందు జనించినను, బాల్యమునుండియు విద్య నేర్చుకొనుచు నుత్తమకులజాతలగు కన్యకలతో సహవాసముఁ జేసి, నిర్మలమైన నాయంతరాత్మయందు వ్యభిచారవాంఛ నణుమాత్రమైన సహింపక నేనమలభావమున సంచరించుచుంటినో లేదో నీవే సాక్షివి కదా? అస్థిరమైన ధనమునకుఁ గాని, క్షణభంగురమగు సౌఖ్యమునకుఁ గాని మనసీయక, అందరును జూచుచుండ నేనొక మహాపురుషుని బెండ్లిఁ జేసికొని మాజాతివారికందఱికి నొకనీతిపాఠమును బోధించి, వారి దుర్వృత్తుల మాన్పించి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయుటయే నాయుద్దేశమనుటకు నీవే సాక్షివి కదా? ఇట్లు స్వార్థపరత్వ మణుమాత్రమైన లేక సదా పరోపకారాయత్తచిత్తనైన నన్నక్కఱకురాని కష్టములఁ బడఁద్రోయకుము. ఎట్లాలైనను నన్నీ విపదబ్ధినుండి తప్పించి నాకోరికల నెరవేర్చి దేశాభివృద్ధికొఱకు నాచేఁ గొంతపని జేయింపుము. లేకున్నచో నన్నీ యిహలోకమునఁ గానరాకుండఁ జేయుము. అటులైనచోకాని పంచభూతములు సాక్షిగ నాప్రాణములనైనఁ ద్యజించెదను గాని, త్రినేత్రుఁడువచ్చి బోధించినను నేను నీచకులవృత్తినిఁ గన్నెత్తియైనఁ జూడను. ఇయ్యది త్రికరణశుద్ధిగ

యథార్థము. ఇయ్యదియే నాపూనిక. నాతల్లిని నేను లక్షింపను. ఆమె నన్నేమి చేయఁగలదు? నాకులమువారితో నాకేమి సంబంధమున్నది. ? నేను వేశ్యను గాను. ఇంతకును వేశ్యకొక జాతియున్నదా? ఏజాతి స్త్రీయైనను, వ్యభిచారిణీ వృత్తి నవలంబించినచో నదియే వేశ్యయని నాయభిప్రాయము. ఏజాతి స్త్రీయైనను, సతీధర్మముల ననుసరించి ప్రవర్తించినచో నామెయే పతివ్రత. ఆమెయే యుత్తమకులసంజాత. స్త్రీకైనను నీతినిఁ బట్టి గౌరవము వచ్చునుగాని జాతివలనఁ గాదుగదా? కావున నాకు వీరందరితో నేమియు సంబంధము లేదు. నాతో వివాద.

అహా! నామనోహరుఁడు చెఱలో నెట్టులున్నవాఁడో కదా? ఆసుందరాంగుని మరల నే నెన్నఁడు చూడఁగలను? చిన్ననాటనుండియు విద్యాభ్యాసమున సీతాలక్షణలతోఁ బాటు నన్నే మహనీయుఁడు ప్రోత్సాహపఱుచుచుండెనో, అప్పుడప్పుడు సతీధర్మములనెల్ల నాకు బోధించుచు, ఏకలావిదుఁడు నాజ్ఞానమునకు మూలకారకుఁడయ్యెనో, కలుషపూరితమగు కులాచారజారిణీప్రచారమున నన్నుఁ బడనీయకుండ, వైవాహిక వాంఛాబీజమును నాహృదయతలమున నాటి ఏసుగుణాకరుఁడు నన్నుద్ధరించెనో, నామనోధనము నపహరించి, యేసుందరుఁడు నన్నుఁ దనచరణదాసిగఁ జేసికొనెనో, అట్టి నిరంతర విద్యానంద భరితచిత్తుఁడగు మాసత్యానందుఁడు కారాగృహ విముక్తుఁడై మరల నెన్నఁడైన నాకంటఁబడునా? ఓ సత్యానందా! నీకుఁ బదివేలు వందనములు. నన్ను క్షమింపుము. ఆపత్సముద్రములో నడుగంటియున్న నీకీ నిర్భాగ్యురాలెట్టి సాహాయ్యము నొనర్పఁజాలకున్నది. అయ్యో! నీఋణము నేను తీర్చుకొనలేను. ఒక్కనాఁడు నిన్నుఁ జూడకున్నచో నూరక యాందోళనమొందు నాడెందమిప్పుడు కఠినపాషాణమై కటకటా! నీదీనావస్థను జూచి యెట్లు సహించియున్నదో తెలియదు. నా జీవితకాలమంతయు నీతోడనే గడుపవలయునని మొదటినుండియు గంపెడాశతో నుంటిని; గాని నే నిట్టి నిర్భాగ్యురాల నగుదునని యనుకొనలేదు. మనోహరా! మనోహరకరస్పర్శచే ముకుళితభావమును

విడిచి వికసితవదనయగు పద్మినీకాంతవలె నీసుందరముఖారవిందసందర్శనమున నాడెంద మెన్నండైన బ్రహ్మానందమొందుదునా? నీచరణసేవయే నే నాధారముఁ జేసికొని తల్లితోడను బాంధవగణముతోడను, వైరముఁ దెచ్చుకొని వ్యాఘ్రసమూహమున భీతకురంగమువలె శత్రుజనమధ్యమునఁ గాలముఁ బుచ్చుచుంటిని. పరమదయాళుండగు సర్వేశ్వరుఁడు నిన్నుఁ గారాగృహవిముక్తునిఁ జేసి నాకుఁ బతిభిక్ష పెట్టునో లేదో? లేనియెడల నాకుమరణమే శరణము.'

అనియొకనాఁడు తిలోత్తమ తనగదిలో నొంటరిగఁ గూర్చుండి సత్యానందరావు ఛాయాప్రతిమను తనయొడిలో నిడికొని పరిపరివిధముల విలపింపఁ జొచ్చెను. ఆనాఁడు బలవంతముగఁ జంపఁబడి రామసాగరమునఁ ద్రోయఁబడిన చకోరాక్షికీమె చెల్లెలు. జాతికీమె వేశ్యయైనను, నీతిప్రవర్తనమున నుత్తమకన్యకయని చదువరు లీమెస్వభావమును గ్రహించియుందురు. సుగుణోత్తమయగు తిలోత్తమ కిప్పటికిఁ బదారేండ్లకన్న నెక్కుడు ప్రాయముండదు. బాల్యమునుండియు నీమె సీతాలక్షణలతో నధికమైన మైత్రిఁ జేసి వారితోఁ బాటు విద్యాభ్యాసమొనర్చుచుండెను. రూపలావణ్యగుణవిద్యలయం దీమె వారికెంతమాత్రము నీడుదీయదు. సీతయు లక్షణయుఁ దిలోత్తమను తమ ప్రాణమువలెఁ జూచుకొనుచుండిరి. ప్రతిదినమును మధ్యాహ్నసమయమునందుఁ దిలోత్తమ వారియొద్ద నేగ్రంథకాలక్షేపమొనర్చుచుండుట వాడుక. సత్యానందరావప్పుడప్పుడు రామారావింటికిఁ బోవుచుండుటచేఁ దిలోత్తమను తఱుచుగఁ జూచుచుండుట వానికిఁ దటస్థించుచుండెను. ఇంతియేకాక రామారావుగారి యింటిలో వారి కిరువురకును ఏకాంతముగఁ బరస్పరసందర్శనము గలుగుచుండుటవలనఁ దిలోత్తమయు సత్యానందరావును విద్యావిషయములఁ బ్రసంగించుకొనుచువచ్చిరి. ఆప్రసంగములలోనే వారిగుణరూపవిద్యాప్రభావములు మనసుల కెక్కినందున నొండొరుల వరించుకొని యనురాగమును వహించిరి. సాధారణముగ వేశ్యలకందఱికినిఁ గంఠపాఠములగు జావళీలు మొదలగు శృంగారకీర్తనలయందు మన తిలోత్తమకు లేశమైనఁ బ్రవేశము

లేదు. అంతమాత్రమున నామె సంగీత మెఱుంగదని చదువరులు భావింపరాదు. త్యాగరాయకీర్తనలును, అధ్యాత్మరామాయణముకీర్తనలును, ఆమెయొద్దనే సీతాలక్షణ లిరువురు నేర్చుకొనిరి. వేశ్యావృత్తి విడిచి సత్యానందమును వివాహమాడవలయునని మొదటినుండియుఁ బూర్ణమైన యభిలాషవహించియుండుటచేఁ దిలోత్తమ వేశ్యకు రావలసిన నాట్యము మొదలగు విద్యలేమియు నేర్చుకొనలేదు. ఇంతియకాక ఆమెను జూచినవారు వేశ్యాకన్యకయని పోల్చుకొనుటకూడ దుర్లభము. ఆమెను గన్యాత్వమునుండి తప్పించుటకై వానితల్లి గొప్పసంబంధములను మాటాడియుంచెనుగాని తిలోత్తమ యేదో యొకవంకఁ జెప్పి తప్పించుకొనుచువచ్చెను. కడకుఁ దనప్రాణములు విసిగినందున నామెతల్లి పాపము తిలోత్తమను కఠినశిక్షల నలయింపఁ జొచ్చెను. ధీరగుణచిత్తయగు తిలోత్తమ వానికన్నిటికి నోర్చి తనకు సత్యానందమును గూర్పుమని భగవంతుని నిత్యమును బ్రార్థించుచుండెను.

తనప్రియుఁ డకారణముగఁ గారాగారమునఁ బడినప్పటినుండియుఁ దిలోత్తమకు నిద్రాహారములులేవు వానినెట్లులైన బంధవిముక్తునిఁ జేసి రక్షింపవలయునని రామారావుగారినిఁ బ్రార్థించుటకుఁ దిలోత్తమ రెండుమూడుసారులు ప్రయాణమయ్యెను; గాని మరల నెందుచేతనో సంశయించి యూరకుండెను.

ఆనాఁడట్లు తిలోత్తమ యొంటరిగఁ గూర్చుండి తనలో విచారించుచుండ నింతలో నెవరో తన్నుఁ బిల్చినట్లు వీథిగుమ్మములోనుండి యామెకొక కేక వినిపించెను. తోడనే తిలోత్తమ లేచి చావడిలోనికిఁ బోయి చూచునప్పటి కచ్చట ద్వారముకడ నొకదాసి నిలచియుండెను. తిలోత్తమను జూచినతోడనే యాదాసి తనకోకకొంగున ముడివేసికొనిన కాగితమును విప్పి యామె కందిచ్చెను. తిలోత్తమ యాతురతతో నాయుత్తరమును విప్పి యిట్లు చదువఁ దొడఁగెను.

"ప్రాణమిత్త్రురాలగు తిలోత్తమకు—

చెలియా!

నీ హృదయేశ్వరుఁడగు సత్యానందరావు దుష్టులు పన్నిన మాయల వలనఁ జెఱలోఁ బడినాఁడను సంగతి నీకుఁ గ్రొత్తకాదు. పరిచయమాత్రముననే వాని దురవస్థకు మే మెంతయో విచారించుచుండ, మనసారఁ గోరి వరించిన దావ లగుటచే నీదుఃఖమునకు మితియుండదను సంగతి నే నెఱుఁగుదును; కాని యిట్టి సమయమున నూరక విచారించి మనము చేయునదేమియును లేదు. వాని నెట్టులైన నాపదలోనుండి తొలఁగించుటకై మనము మన సాధ్యమైనంతవరకుఁ బ్రయత్నించుట కర్తవ్యము. ఈవిషయములో రామారావుగారు శక్తివంచనలేక పాటుబడుచున్నారు. సర్వేశ్వరుని యనుగ్రహముచేతను, నీనిర్మలవర్తనము వలనను నీ మనోహరుఁడగు సత్యానందరావునకుఁ ద్వరలోనే శుభముగలుగుఁ గాక!

మిత్త్రునికై యహర్నిశముఁ బాటుపడుచుండిన మనరామారావుగారికి నీవుకొంత తోడ్పడవలసియున్నది. హత్యఁజేసిన వారు చకోరాక్షీ విటులలో నివారేకాని తదితరులు కారు. విటులు వ్రాసిన యుత్తరములన్నియుఁ జకోరాక్షి భద్రముగ నుంచినదని నీవొకమారు నాతోఁ జెప్పినావు. కావున నాయుత్తరములన్నియుఁ గైకొని నీవొకసారి రామారావుగారివద్దకు రావలసియున్నది. ఆయన నీతోఁ గొన్నిసంగతులను గూర్చి మాటాడవలసియున్నదని చెప్పినారు. మరువక సమయముఁ జూచుకొని తప్పక రావలయును. వచ్చునప్పుడు నీయొద్దనున్న నాయనుచరిత్రమును, పారిజాతాపహరణమును దీసికొని రావలయును.

ఇట్లు నీ మిత్త్రురాలు
లక్షణ"

ఆయుత్తరమంతయుఁ జూచినతరువాత తిలోత్తమ యపరిమితానందభరితచిత్తయయ్యెను. ఆయుత్తరము నెవ్వరును చూడకుండ నామె వెంటనే చించి పారవేసెను. ఆనాటిరాత్రి భోజనముఁజేసి తన ముదుసలితల్లి నిద్రించినతరువాతఁ దిలోత్తమ మెల్లఁగలేచి యితరులు పోల్చుకొనకుండునట్లు ఆపాదమస్తకము ముసుఁగు వేసికొని రహస్యముగ రామారావుగారియింటికి వచ్చెను. నాటిరాత్రి తిలోత్తమయు రామారావును ఏకాంతస్థలమునఁ గూర్చుండి చకోరాక్షికి విటులు వ్రాసిన యుత్తరములకట్ట విప్పి యొక్కొక్కటి తమలోఁ జదువ నారంభించిరి. కడ కాయుత్తరములన్నింటిలో రెండుత్తరములుతక్కఁ దక్కినవేమియు వారికిఁ బనికివచ్చినవి కావు. తిలోత్తమయు రామారావుగారును నాటిరాత్రి పండ్రెండుగంటలవఱకు నేమేమో మెల్లఁగ సంభాషించుకొనిరి.

ప్రకరణము.—6

నిశ్చయమైనది.

ఉ. 'బంధువులెల్లఁ గృష్ణునకు బాలిక నిచ్చెదమంచు శేముషీ
సింధువులై విచారములు సేయఁగ వారలవడ్డపెట్టి దు
ర్బంధుఁడు రుక్మి కృష్ణునెడఁ జాలవిరోధముఁ జేసి మత్తపు
ష్పంధయవేణి నిత్తు శిశుపాలునకంచుఁ దలంచె నంధుఁడై.'

పోతన.

భీమశంకరముగారప్పుడే భోజనముఁజేసి చావడిలోఁగల చాపుడుకుర్చీమీఁదఁ గూర్చుండి వీవనతో విసరికొనుచు గోడమీఁదనున్న చిత్రపటములను జూచుచుండిరి. మంగలివాఁడు సమీపముననే నిలువఁబడి తములపాకులను జుట్టి ఆయన కొక్కొక్కటి యందిచ్చుచుండెను. ఆయనవయసు దాదాపుగ నలుబదిసంవత్సరములకు మించి యుండదు. కొంచెము పొడగరియే కాని శరీరమున కందుకుఁదగిన లావుమాత్రము లేదు. లౌక్యజీవనముఁగలవారైనను, ఆయన శ్రోత్రియధర్మాసక్తులగుటచేతఁ దలపై గోష్పాదమంత [illegible]ని మీసములను దీయించివేసిరి. సర్కారులో నెలకు అరువది రూపాయిలు వేతనముఁగల యుద్యోగమునందుఁ బనిసేయుచుండుటచే భీమశంకరముగారు ధాతారామపురములో నందఱికిని గౌరవపాత్రులైరి. సంసారము క్లుప్తముగ జరుపుకొనుట యెవ్వరైన భీమశంకరముగారివద్దనే నేర్చుకొనవలయును. పరులమండి తనకు రావలసిన విత్తములో నొకకాసైన నాయన విడువఁడు. ఒక్కనాఁడైనను బట్టెడన్న మొకబ్రాహ్మణునకుఁ బెట్టియెఱుఁగఁడు. అందుచే నాయన లోభియని మాత్రము [illegible] భావింపవలదు. ఒకరికిఁ బెట్టకున్నను భీమశంకరముగారు [illegible]లన్నియు ననుభవించుచుండిరి. భోజనవిషయములో నాయన మిక్కిలి

సుకుమారుఁడగుటచే శుభ్రమైన పదార్థముల నండించుకొని తినుచుండెను. ఏదైనఁ దిండివంటఁ జేయవలసివచ్చినప్పుడు నేయియేకాని నూనె పనికిరాదు. భార్యకు బెండ్లినాఁడుపెట్టిన నగలుతప్ప తరువాత నేమియుఁ జేయింపలేదు. కాని యిటీవల నెక్లబేరములో లాభము వచ్చిన రెండువందల రూపాయిలను బెట్టి బంగారపు టొడ్డాణముఁ జేయించి భార్యకిచ్చిరి. మీఁది సంగతులనుబట్టి భీమశంకరముగారి కన్నవస్త్రములకు లేశమును లోపము లేదని సారాంశము తేలుచున్నదికదా?

భీమశంకరముగారి సంతానములోఁ బ్రస్తుతము మన కథాభాగమునకు నాయికయైన లక్షుణతప్పఁ దక్కినవారితో మన కవసరములేదు. లక్షుణయే యీయన పెద్దకుమార్తె. రెండవకుమార్తె కింకను పెండ్లియీడు రానందున మన కథలో నామెను జేర్పవలసిన పనిలేదు. గుణరూపలావణ్యములయందు లక్షుణ యప్రతిమానయగుటచే నాసంబంధమును జేసికొనవలయునని యెందఱో భీమశంకరముగారి నడిగిరి; కాని ఆయన పండ్రెండువందలు కన్యాశుల్కమడుగుచుండుటచేత నడిగినవారెల్ల మొగములు ముడుచుకొనుచువచ్చిరి. వచ్చిన సంబంధములు తిరిగిపోవుచున్నకొలఁదిని భీమశంకరముగారికిఁ గన్యాశుల్కగ్రహణదీక్షయందుఁ బంత మధికమగుచుండెను. అందుచేతనే దాదాపుగఁ బండ్రెండేండ్లయీడు వచ్చువరకును మన లక్షుణ యవివాహితయైయుండి పోవుటకుఁ గారణమైనది. తగినయీడు వచ్చువరకును లక్షుణకు వివాహముఁజేయకుండుటచేత భీమశంకరముగారు సంఘసంస్కర్తలని యెవ్వరనుకొనెదరు? ఆయన శుద్ధఛాందసులు. పట్టణవాసులైనను, అగ్రహారపు బ్రాహ్మణులకన్నఁ బూర్వాచారపరాయణులు. లక్షుణకుఁ బెండ్లియీడు తప్పిపోవుచున్నదనియుఁ ద్వరలో నెవరికైన ముడిపెట్టకున్నఁ గులములో వెలివేసెదరనియు భార్యయును, బంధువులును, అప్పుడప్పుడు భీమశంకరముగారినిఁ దొందరబెట్టుచుండిరి. కడకు భీమశంకరముగారు తన మేనల్లుఁ[illegible] పండ్రెండువందలు నిచ్చుట కంగీకరించినందున వ్వానికిచ్చి వివాహముఁజేయుటకు నిశ్చయించిరి.

పాపము మనలక్షణకు వేంకటేశమును బెండ్లాడుట లేశము నిష్టము లేదు. ఆమె హృదయము మాధవరావునందు లగ్నమైనదని మన మిదివరకనే చదువరులు తెలిసికొంటిమి. సిగ్గువలనఁ దలిదండ్రులతో నేమి చెప్పుటకును వీలులేక, చేష్టలవలనను, మాటలవలనను, తన హృదయాభిప్రాయమును వారికి వెల్లడించుచుండెను; కాని యందువలన నామె కేమియు లాభము గలుగలేదు. లక్షణ దీనావస్థ కందఱో జాలిపడి యట్టి యుత్తమకన్యకను అల్పజ్ఞుఁడగు వేంకటేశమునకుఁ గట్టఁబెట్టుట న్యాయము కాదని భీమశంకరముగారికిబోధించుచువచ్చిరి. కాని విపరీతమైన ధనాశ యాయన చిత్తమును త్రిప్పదయ్యె. అన్నవస్త్రములకుఁ గోరంతయుఁ గొఱంత లేకయున్నను, ఇంతటి ధనాశ వహించుట చేతనే భీమశంకరముగారి కాయూరిలో గౌరవము నానాటికి క్షీణించుచుండెను.

అనాఁడు భీమశంకరముగారు చావడిలోఁ గూర్చుండియుండఁగా నింతలో నొక పురుషుఁడు వచ్చి యాయనయెదుట నిలువఁబడెను. భీమశంకరముగా రతనిఁజూచి చెంతనున్నబల్లపైఁ గూర్చుండుమనిచెప్పి యిట్లు మాటాడిరి.

'ఏఁవిరా! వేంకటేశా! పొద్దున్నే రమ్మని కబురంపిస్తే యెందుకువచ్చా లేకావు?'

'కలక్టరుగారిదగ్గరకు వెళ్లవలసిన పనివుంటే వెళ్లేను.'

'నీకీనెల్లో యేఁవైనా ప్రమోషనవుతుందా! లేక యింకా యీపది పోవుదాళ్లేనా?'

'ఔతుందండీ! మా హెడ్డుక్లర్కుగారు నాగురించి మొన్ననే సిఫార్సుచేశారు. గుమాస్తాలందరిలోకీ నాదస్తూరి చాలాబాగుంటుందని కలెక్టరుగారు సంతోషించారట. రెండుమూడురోజుల్లో ప్రమోషను [illegible] వస్తుంది'

'బుద్ధిగావుండు. దుండాభాయిజట్టులో తిరుగుతూ వుంటావని అనేకమార్లు విన్నాను. రాత్రిళ్లింట్లో పడుకోవట ఎందుచేత?'

'ఏఁవిచెయ్యమన్నారు? హెడ్‌క్లర్కుగారికి ఆఫీసువర్కు హెవీగా వుండడంచేత యింటికే తెచ్చుకొని రాత్రిళ్లు కూడా పనిచేస్తున్నారు. నన్నుకూడా కొంచెం సాహాయ్యం చెయ్యమని పిలిస్తే వెళ్తున్నాను. పన్నెండుగంటలుదాకా రాసుకొని యింటికి రావడంభయంచేత అక్కడే పడుకుంటున్నాను'

'అలాగైతే సంతోషఁవే! అంతేకాని యెక్కళ్లేని జట్టీల్లోకి దిగకు. మొన్న చకోరాక్షికేసులో నీవెందుకు సంబంధంకలిగించుకొన్నావు?'

'నాకేమీ సంబంధంలేదండీ! సత్యానందాన్ని ఆవేళరాత్రి పన్నెండుగంటలకు చూశాననిమాత్రం చెప్పాను'

''ఆమాటేచాలు పీకపట్టుకోడానికి! ఏఖర్మం ఎరగనివువ్వుకూడా వాళ్లతో సమంగా కోర్టెక్కాలాలేదా? అనవసరంగా నీకెందుకీచిక్కు?'

'బాగుంది. ఎక్కడంతమాత్రంలో యేఁవిటవుతుంది? నాకెంతమట్టుకు తెలుసునో అంతమట్టుకు సాక్ష్యంచెప్తాను. చూసింది చెప్పడానికేఁ కష్టం?'

'సరేకాని పెళ్ళి యెప్పుడు చేసుకోడానికి నిశ్చయించావు? అందుకే నీక్కబురుపంపించాను. పిల్లనింకెంతోకాలం వుంచడానికి వీల్లేదు.'

'ఎప్పుడు నిశ్చయంచేస్తే అప్పుడే. నా అభ్యంతరంలేదు'

'ఈ వచ్చే చైత్రమాసంలో పెట్టించేతునా?'

'పెట్టించండి'

'అంటే-యింకా యిరవైరోజులే గడువుందన్నమాట. నువ్వు తూగగల్వా?'

'ఆహా! ఇంతకూ నేనేఁవి బెడద పెట్టుకోను. ఏదోసంసారపక్షంగా చేసుకుంటాం'

అదే మంచిమాట. మీతండ్రి చచ్చిపోయాడు. సంసారభారం నీమీదపడ్డాది. ఇకనైనా బుద్ధితెచ్చుకో. కార్యానికి సొమ్ము జాగ్రత్తచేశావా?'

'ప్రస్తుతం నాదగ్గర వెయ్యిరూపాయీలు సిద్ధంగావున్నాయి తక్కిందీ నాలుగైదురోజుల్లో జతపెట్టగలను. ఆభయం మీకక్కర్లేదు.'

'పన్నెండువందలకూ ఒకదమ్మిడీతక్కువైనా మీయత్తగారొప్పుకోదుసుమా'

'లేదులేదు. నాకింకా మూడువందలు సిస్తురావలసివుంది. మీరు లగ్గం పెట్టించండి.'

ఇట్లు మాటాడుచుండఁగాఁ జావడిలోనున్న గడియారము టంగు టంగునఁ బదునొకండుగంటలు కొట్టెను. తోడనే భీమశంకరముగారు కచేరీకి వేళయైనదని కుర్చీమీదనుండిలేచిరి వేంకటేశము మామగారివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని తనలో నేమో దీర్ఘాలోచనము సేయుచు నింటికి బయలుదేరెను. వేంకటేశముతోఁ జదువరుల కిదివరకుఁ గొంత పరిచయము గలిగినది కాని వానిఁగూర్చి యింకను గొన్నిసంగతులు తెలియవలసియున్నవి. వాని తండ్రి యొక వకీలువద్ద గుమస్తాగాఁ బనిఁజేసి వేలకొలఁది ధనము నార్జించి చనిపోయెను. అప్పటికి వేంకటేశము రెండవఫారముఁ జదువుచు మొదటి నుండియు దుస్సహవాసముఁ గలిగియున్నవాఁడగుటచేఁ దండ్రి చనిపోయినందున స్వతంత్రుఁడై తల్లిని లక్ష్యపెట్టక అంతతోఁ జదువుఁ జాలించెను. చదువుఁ జాలించినప్పటినుండియుఁ గ్రమక్రమముగ నన్నివ్యసనములలోని కిదిగి పరిపూర్ణపాండిత్యమును సంపాదించెను. రాత్రివేళలయందేకాని పగటివేళలయం దెన్నఁడును నిషాచేయుట వాడుకలేదు. తస్కరణవిద్యయందంత చతురుఁడని చెప్పలేముగాని ప్రవేశముమాత్రములేకపోలేదు. అన్నిటికన్న వొక్క విద్యలోమాత్రము వేంకటేశము మిక్కిలి ఘనుఁడు. అదివ మాట నాడకుండ గంటలకొలఁది నబద్ధములు చెప్పుటయం దాతనికి వాఁడే సాటి. తనకట్టియుద్యోగమును లేకున్నను, కలక్టరు కచేరిలో నుద్యోగము

లోనున్నట్లు లందఱితోఁ జెప్పుచుండెను. వానివ్యాపారముమాత్రము పనియును, తీరుపాటులేక నిరంతరము వీథులవెంటఁ దిరుగు శునకవ్యాపారమే! ఇంతియేకాక యుక్తాయుక్త విచక్షణ వానికిఁ గలలోనైనలేదు. నలువురొక్కసారిఁగూడి తన్నుఁ బ్రోత్సాహపరిచినచో నెట్టిసాహసకృత్యమునకైన వెనుదీయఁడు. పరులు నవ్వెదరను లజ్జయు, నొరులు తన్ను నిందించెదరను అనుమానమును లేనివారి నెవ్వరు జయింపఁగలరు? సిగ్గువిడిచినవాఁడు త్రిలోకములను జయింపవచ్చునుగదా? సకలదుర్గుణ ధురీణునకు, అట్టిదురాచారునకుఁ జక్కని బంగారు బొమ్మయగు తనకూతునంటఁగట్టుటకు భీమశంకరము గారెట్లు సాహసించిరో తెలియదు. ఎంత చదువుకొనిననేమి? ఎట్టియుద్యోగములోనున్ననేమి? ధనమును, ఉద్యోగమును కీర్తికిఁ గారణములుకావు. విద్యావంతుఁడైనంత మాత్రమునఁ గూడ గౌరవముగల్గుట దుర్ఘటము. లోకములోఁ జదువుకొనిన మూర్ఖులుకూడఁ గొందఱుకలరు. అందుకుఁ బ్రత్యక్షప్రమాణము మన భీమశంకరముగారేకదా? మూర్ఖులగు తలిదండ్రుల కడుపునఁబుట్టి మనలక్షణ దురదృష్టవంతురాలైనది. ఆమె దుఃఖమును జల్లార్చి యోదార్పువా రెవ్వరునులేరు. కన్నతల్లి దండ్రులే శత్రువులైన యెడల నింక నాపద్బాంధవులెవ్వరు? అయినను, ఆశ్రితజనరక్షణుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడులేడా? ఏపాపము నెఱుఁగని నిర్మలహృదయయగు మనలక్షణ కోరిక నెరవేర్పకుండునా? ఆనాడు భీమశంకరముగారు వేంకటేశముతో మాటాడిన మాటలన్నియుఁ దలుపుచాటుననుండి లక్షణ వినుచునే యుండెను.

ప్రకరణము—7.

ప్రామిసరీనోటు.

'మృత్యువు సమీపించుచున్నది. ఇంక నిరువదిదినములేగడవున్నదట. ఈగండము గడచినను నిబ్బరము నాకుఁగలుగకున్నది. అయ్యో! యెన్నిపాపములఁజేసి యీపాడుజన్మమెత్తితినోకదా? ఎందఱికన్యకలనో దుఃఖపెట్టి, యెన్నివివాహములనో పడఁగొట్టి యెందఱిదంపతులకో వియోగదుఃఖముఁ గల్గించినందున భగవంతుఁడు నన్నీ దుస్సహసంతాపమునఁ బడఁద్రోసి యీ [illegible]సందర్భ వివాహము నాకొనఁగూర్చెను. లేకున్ననో లోకములో నిందలు [illegible]లుండ దైవము నాయందేపగవహించునా? ఎందఱో కన్నియలు మన[illegible] [illegible]రించిన సుందరపురుషులను వివాహమాడి సకలసౌఖ్యముల నోలలాడు చుండిరి; కాని నాపాపమే యిట్లు బద్ధలైపోయినది. హా! వేంకటేశా! నీవు నాకెక్కడ దాపరించితివి? దుర్గుణధురీణుండవగు నిన్ను నే నెట్లుచేపట్టఁ గలను? నిరంతరవారకాంతాలోలుండవగు నీకు వివాహ మెందుకు? నన్నుఁ బెండ్లాడి పురాకృతసంబంధమైన శత్రుత్వమును సాధించుకొన నెంచితివా? నా మనోధనమును మాధవునకావున కర్పించితినని నీవెఱిఁగియుసిగ్గులేక నన్నెట్లు పెండ్లాడఁజూచుచుంటివి? నీకుఁ బౌరుషములేదా? నిన్ను వరింపని కాంతను నీవు కన్నెత్తియైనఁ జూడవచ్చునా? ఛీ! నిన్ననవలసిన పనిలేదు. నీయట్టి మూర్ఖునితో సంబంధముఁ గల్పుకొనుచున్న మాతండ్రిననవలయుఁగాక. నలువదియేండ్లవయసు వచ్చినను, బిడ్డలతండ్రియైనను యుక్తాయుక్త విచక్షణజ్ఞానము లేదు ఈ సంబంధము కూడదనితనకు బోధించినవారిలో వేంక[illegible] మునకే యిచ్చెదవనిపంతముఁ బట్టియున్నవాఁడట. పౌరుషములేని యీ[illegible]ం తమెందుకు? కన్నకూతురు గొంతుకఁ దెగఁగోయుటకా! ఛీ! తండ్రీ! నీవు నాకింక తండ్రివి కావు. నీయుద్యమము నీచమని నిన్ను నిందింపని[illegible]. లోకములో నింత రవ్వపడుట నీకు న్యాయముకాదు. మాధవుఁడు నీ కన్నుల కెట్లులగపడుచుండెను? వేంకటేశముపాటి చక్కఁదనము వానికి లేదా? నీకన్నులకు గుడ్డియా? గుణరూపవిద్యాప్రభావములలో మీ వేంకటేశము మా మాధవుని కాలిగోరునకైనఁ బోలునా? గురునిందాదోషము నాకుఁ గల్గినఁ గల్గుఁగాక! నీయట్టిమూర్ఖుఁడు పురుషులలో నెచ్చటనులేడు. నీ వాడుదానికన్న జ్ఞానహీనుఁడవైతివి."

అని లక్షణ యానాఁడు తెలుపుచాటుననుండి, తనతండ్రికిని వేంకటేశమునకును జరిగిన సంభాషణము విని తనలో ననుకొనుచు గదిలో మంచముపైఁ బరుండెను. అప్పటినుండియు నామె మనసు పూర్వముకన్న నెక్కుడుగఁ గలఁతఁజెందుచుండెను. తదేకధ్యానముననే మునిఁగి సర్వము[illegible] యోచించి విచారించుచు నామెభోజనమునకైనలేవలేదు. రెండు[illegible] తల్లి భోజనమునకు రమ్మని పిలిచినదికాని, వినఁబడకయో, పలుకుట [illegible] లేకయోకాని మారాడక యూరకుండెను. దీర్ఘాలోచనమున నెన్నియో సంగతులు తనలోఁదలపోయుచు లక్షణ కొంతసేపునకుఁ గన్నులుమూసి [illegible]ఁక నిద్రించెను.

గాఢనిద్రానిమగ్నయైన లక్షణను మేల్కొలిపి మరల నామెమనసు దీర్ఘవిచారమునఁ గలతవెట్టుటమాని, మనము వేంకటేశమువెంటఁ గొంత దూరము పోవలసియున్నది. మామగారివద్ద సెలవుఁగైకొని వేంకటేశము తనలో నేమో దీర్ఘాలోచన మొనర్చుచుఁ బోవుచుండెను. కొంతదూరము పోయినతరువాత నాతఁడు బజారునకుసమీపమునఁగల యొకచిన్నవీథిలోఁ బ్రవేశించెను. ఆ వీథిలో దాదాపుగ నూరిండ్లకన్న నెక్కువ యుండి యుండవు. అన్నియుఁ బెంకుటిండ్లేయైనను, ఒక్కమేడమాత్ర మీ వీథికి వన్నెఁ గలిగించుచుండెను. దానివైఖరిచూడ, పట్టణములోనికెల్ల నదియే పెద్దభవనమని చెప్పవచ్చును. రానురాను వేంకటేశమామేడను సమీపించి, మెట్లెక్కి చావడిలోనికిఁబోయి యచ్చటి నొక కుర్చీమీదఁగూర్చుండెను. అప్పుడొక

దాసి యొక్క పసిబిడ్డనెత్తుకొని లోపలినుండి చావడిలోనికి వచ్చుచుండ వేంకటేశము దానిఁజూచి 'ఓసే! అప్పీ! మోహనరావుగారేంచేస్తున్నారే? ఇంట్లోవున్నారా' అని యడిగెను. 'బాబూ ఇప్పుడే వొచ్చినారు. వణ్ణం బోంచేత్తున్నారు' అనివెంటనే యాదాసిబదులుచెప్పెను. వేంకటేశముపావుగంటకాలమువఱకు నచ్చటఁ గూర్చుండి ప్రక్కగదిలో మాటలసందడి వినఁబడి నందున మోహనరావుగారూ! మోహనరావుగారూ! అని గట్టిగ రెండుమారులు పిల్చెను. తోడనే లోపలినుండి 'యస్ కమింగ్!' అని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. ఆమాటలు మోహనరావుగారి వగుటచేతనే కాఁబోలు వేంకటేశము నవ్వుచు వానికొఱకెదురు చూచుచుండెను. కొన్నినిముసములకుఁ గట్టుకొనిన పొత్తిపంచతోఁ దడిచేతులు తుడుచుకొనుచు, సగము సగము తిరుగుచున్న గిరజాలును, తెల్లనిశరీరచ్ఛాయయు, నూగుమీసములును గల యొక పురుషుఁ డులోపలినుండి చావడిలోనికివచ్చి వేంకటేశమునకుఁ బ్రక్కనింకొకయాసనముపైఁ గూర్చుండి వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడఁగెను.

'వేంకటేశముగారా? చాలారోజులనుండి దర్శనాలులేవు. పిల్లా పిచికా అంతాబాగా?'

'ఇంకా పిల్లా పిచికాయెవళ్లూలేరు మీదయవుంటే ఇకముందేమో?'

'అయినా చెప్పానురూ! పెళ్లయితేనే పిల్లలుండాలని శాస్త్రం వుందనుకొన్నారా యేఁవిటి? అలాఅక్కర్లేదు'

'మోహనరావుగారూ! మీహాస్యం నాకు కొత్తకాదు. యుక్తుల్లో మిమ్మెవళ్లూ గెలవలేరు'

'అమగోమాశాం! మీకప్పుడే కోపంవచ్చింది నాకుతెలుసును'

'అబ్బెబ్బే!కోపంకూడానా?మీరుఫ్రెండ్సు కాబట్టి హాస్యం ఆడతారు కాని పైవాళ్లంటారా యేఁవిటి?'

'మీకుద్యోగం అయిందని విన్నాను. ఏయాఫీసులో?'

'జమీందారుగారివద్ద ప్రైవేటు శెక్రిటరీగా ప్రవేశించాను'

'దటీజ్ ఆల్ రైట్. జీతఁవెంత?'

'ఫస్టుపుటింగు ముప్పైరూపాయిలు'

'అయితే కోట్లేరన్నమాట డాప్! బాలెప్పుడుచేస్తారు?'

'జీతం దొరకింతరవాత'

'ఒస్సీ ఈపాటిదానికి జీతందొరకాల్సయ్యా? మీతండ్రి వేలకొలదీ ఆర్జించిపోశాడు. తియ్యండి పదిరూపాయలు'

'అలాగే! ఇంతేకదా? వేలా? వందలా? మీదయయుంటేకొద్దిరోజుల్లోనే శుభవార్తవింటారు. అప్పుడు పదికాదు యాభైరూపాయిలు వాల్చేస్తాను'

'ఏఁవిటండో? ఇంకాచెప్పరు'

'భీమశంకరంగారి కుమార్తెను నాకివ్వడానికి నిశ్చయం అయింది'

'వాహ్వా! వాహ్వా!మీరదృష్టవంతులేనండీ! ఆపిల్ల చాలాబుద్ధిమంతురాలని విన్నాను. చదువుకుందికూడానట'

'ఆహా! అమరంలో పద్యాలన్నీ కంఠతావచ్చును. కాదంబరిలోని పాటలన్నీ ప్రశస్తముగా పాడుతుంది'

'సంగీతంకూడా చెప్పించారా యేఁవిటి?'

'మరేఁవిటనుకున్నారు ? ఒకటా ! అన్నీ దగ్గిరుండిచెప్పించాను'

'ఈడొచ్చిన పిల్లే! సంతోషఁనైన సంగతేచెప్పారు'

'మీతో చెప్పకుండానా ? మీసహాయ్యం లేంది యేదీకాదే?'

'నాసహాయ్యం ఎందుకు ? చెప్పండి చేతనైతేచేస్తాను'

'బుద్ధిపుట్టాలికాని మీకుచేతకాంఁదొకటుందాయేఁవిటి?కొంచెం రహస్యంగా మాటాడాలి'

'భయంలేదు ఇక్కడెవళ్లూలేరు చెప్పండి'

'మీరేఁవనుకుంటారో అని అనుమానిస్తున్నాను'

'పిచ్చిమాని చెప్పవయ్యా! భయంలేదు'

'అయితే వినండి. నేనేపాటి ఆస్తిపరుణ్ణో మీరెరుగుదురు కదా?'

'ఆహా! మీకేఁవి కొదవ? మహారాజులు'

'మా మాఁవగారు చైత్రమాసంలో వివాహం నిశ్చయించారు. ప్రస్తుతం నావద్ద వెయ్యిరూపాయీలున్నాయి కాని మరి మూడువందలవసరంగా వుంది. మీరేలాగైనా భర్తీచేయించారంటే'

'గట్టిచిక్కు తెచ్చారే! నిన్నమధ్యాహ్నఁవే నాదగ్గిరవున్న లెక్కంతా మా అత్తగారిచేతి కిచ్చేశాను. మళ్లా అడిగితే ఆవిడ దెబ్బలాడుతుంది'

'నాకు పదిహేనువందలు పిస్తులు రావలసివున్నాయండీ! ఇంత వేగిరంగా లగ్గం పెడతారని నేననుకోలేదు. లేకపోతే మూడువందలు నాకో [illegible]వా?'

'[illegible]నండీ మీసంగతి? కాని నన్నేఁవిచెయ్యమన్నారు చెప్పండి [illegible]డింటే యిచ్చేయుందును.'

'నాకేం తెలుసును యిలావస్తుందని? ఇప్పుడే మాఁవగారు లగ్గం [illegible]చారు. మీరేలాగైనా సర్దుబాటుచేస్తే నాలుగు రోజుల్లో మీ సొమ్ము [illegible] కూడా పువ్వుల్లో పెట్టియిస్తాను'

'సరి. యిస్వొరటండీ! ఆభయం నాకులేదు. కాని'

'[illegible] కానీగీనీ అనకండి. ఇదుగో మరోరహస్యం. మూడువందల [illegible]భై రూపాయిలకు నోటురాశిస్తాను. మీకు మూడువందలు మాత్రం నాకిప్పించండి. అవసరానికిచ్చినందుకు ఆయాభైన్నీ మీకులాభం. మరిమాట్లాడకలెండి కలంకాయితం తెప్పిస్తే ఇప్పుడే నోటురాసివ్యవహారం పరిష్కరించుకొందాం.'

'ఆవిడ యేఁవంటుందోయని భయంగావుంది.'

'ఏఁవంటుందండీ? యేఁవీఅందు. [illegible]'

'మరేంచేస్తాను? మీమాట తోసివేయలేను [illegible]డే లోపటికివెళ్లివస్తాను'

అని మోహనరావుగారు కుర్చీమీదనుండిలేచి లోనికివెళ్లి పదినిముసములు పోయినతరువాతఁ గలమును, కాగితమును, సిరాబుడ్డియుఁ బట్టుకొని మరలఁ జావడిలోనికి వచ్చి 'చూశారా! వేంకటేశంగారూ! ఆడవాళ్లతో అన్నీతంటాలే!'

'ఏఁవీ? ఏఁవన్నారేఁవిటి?'

'ఏఁవీలేదూ! సొమ్ముడుగుతే అక్కర్లేని ప్రశ్నలన్నీ వేస్తారు. ఎందుకోసఁవని అడిగినారు కాని నేం చెప్పలేదు. చూశారా! మీరు ప్రాణస్నేహితులని యిస్తున్నాను. వారంరోజుల్లో తిరిగి నాసొమ్ము యివ్వకపోతే [illegible]ట్లోనాపరువుండదు. తరువాత మీయిష్టం'

'అబ్బే! వారంరోజు లెందుకండీ? ఇవాళేంవారం? [illegible] మంగళవారం—బుధవారం—లక్ష్మివారంనాడు సాయం[illegible]దన్నా గుమ్మల్లో రూపాయిలు పోశేసివెళిపోతాను.'

వేంకటేశమునకుఁ గలమును కాగితమునిచ్చి మోహనరావుగారు నోటువ్రాయుమని చెప్పిరి. అధికవడ్డీకి సొమ్మునితరులకు ఋణము [illegible]టయు మోహనరావుగారివృత్తి. ఎంతటి ప్రాణస్నేహితుఁడైనను [illegible] సొమ్ముఁజెల్లింపకున్నచో నాయన మొగమోట ముంచుకొనక ఋణస్థులను కోర్టుకెక్కింపక మానరు. ఇంతియేకాక 'సొమ్మిస్తారా! దావా[illegible]రా?' అని ఋణస్థు లెంతటి తగుమనుష్యులైనను, నౌఖరులచే [illegible] వారికభ్యాసము. మోహనరావుగారిసంగతి తెలిసినతరువాత [illegible]తో నెట్టిసంబంధమును గల్గించుకొనుటకును నలువురు వెనుదీయు[illegible]. మొదట వీరికాపురమెచ్చటనో మనకు దెలియదు; కాని, వివాహమైనతరువాత అత్తవారింటనే చదువుకొనుచునుండిపోయిరి. మామగారు కాలముచేసినందునను, అత్తగారికి మగసంతానము లేనందునను, మోహనరావు అత్తింటనన్ని సౌఖ్యములు ననుభవించుచుండెను. అత్తవారు ధనికులగుటచేతఁ గోరినబట్టలును, కోరినతిండియు, వలసినంతధనమును వీనికి సమృద్ధిగలభించుచుండెను. అప్పటి

నుండియే యీయనగిరజాలు పెంచుట కారంభించి సుగంధతైలములు రాయుచుఁ బూర్వముకన్న నిగనిగలాడుచుండిరి. కాని మధుపానసేవమాత్రము వీనిస్వరూపమును మార్చి కొన్నిదినములకు విరూపునిఁజేసెను. కాలేజీలో వీరుప్రవేశపరీక్షఁ జదువుకొనిరి కాని అది దాటుట వారికి శక్యముకాలేదు. ఆఱుసంవత్సరములవరకు యూనివర్సిటీపరీక్షకుఁగట్టి కార్యము లేకపోయినందున విసిగి చదువుమానివేసిరి. కాని అత్తవారిల్లు మాత్రము మానలేదు. ఈ విషయములో మోహనరావుగారినిఁ బలువురు నిందించిరి కాని ఆయన లక్ష్యపెట్టలేదు. పురుషున కత్తింటి కాపురము లజ్జాకరమని తలంపకపోవుటయే [illegible] తమకుఁగల్గిన యైశ్వర్యమునకుఁ దామే మెచ్చుకొనుచు, నిరుపేదలను జూచి దారిద్ర్యహీనతను మోహనరావుగా రాక్షేపించుచుండుట వాడుక. కాని వారు తినుచున్నయన్నము స్వార్జితవిత్తమో, పరధనమో, పరశ్రమము కష్టహీనమైన స్త్రీధనమో యాలోచింపరు కాఁబోలు?

ఆనాడు మోహనరావుగారు వేంకటేశముచేత 350 రూ॥ లకు నోటు వ్రాయించి 300 రూ॥లు మాత్రమే యిచ్చి సాక్షిసంతకములు చేయించి ఆ నోటును బుచ్చుకొనిరి. వేంకటేశము సొమ్ముతో నింటికి బయలుదేరెను.

ప్రకరణము—8.

భయంకరమైనరాత్రి.

అర్ధరాత్రము కావచ్చినది. పోలీసుస్టేషనులో పహరావాఁ డిప్పుడే పన్నెండుగంటలు కొట్టినాడు. అమావాస్యకుఁజేరువదినమగుటచేత నాటిరాత్రి ఆనగరమునందంతట నంధకారము దట్టముగ వ్యాపించియుండెను. ధాతారామపట్టణమంతయు హాయిగ నిద్రించుచుండెను. ఎటుచూచినను మనుష్యసంచారము లేకపోవుటచే వీధులన్నియు భయంకరముగఁ దోచుచుండెను. వేసవికాలమగుటచేత నచ్చటచ్చట నరుగులపైఁ గొందఱును, ద్వారములకడ్డముగ మంచములు వేసికొని కొందఱును నిద్రించుచుండిరి. పరమసుఖామోదకరుఁడగుశీతలమలయానిలుఁడు నగరమునందెల్లకడల స్వేచ్ఛగా విహరించుచుండెను. మితిమీరినకష్టములను భరింపఁజాలక ప్రాణములకుఁ దెగించి సాహసకృత్యము లొనర్చుకొనువారు తనకుఁ గన్నబిడ్డలగుటచే వారి రహస్యకృత్యములు పరులకంటఁ బడకుండ నాటిరాత్రి యంధకారరాక్షసి నిజస్వరూపమును వహించినది. గాఢనిద్రాపరవశులై పడియున్నవారి గుఱ్ఱుధ్వని తప్పఁ బట్టణమున నెచ్చటఁ జూచినను మరియొకవిధమైన ధ్వని లేదు. నిద్రమత్తుచేతనో లేక మరేకారణముననో కాని నడుమనప్పు డిటునటు నొరుగుచు, నొక్కొక్కప్పుడు నేలపైఁ దిరుగఁబడి మరల లేచుచు విటకాండ్రు మార్గమధ్యమున నొకరినొకరుకలిసికొని, తమ వ్యవహారములనుగూర్చి సంభాషించుచుఁ గడకు సిగపట్లలోనికిదిగి, యొండొరుల గ్రుద్దుకొని కేకలు వేయుచుఁ దెల్లవారువరకును సందడి సేయుచుండుట ప్రతిదినము నాచారమై యుండెను కాని, ఆనాఁడుమాత్ర మామహానీయు లేకారణముచేతనో యచ్చటను కానరారయ్యె. అందుచేతనే వీధియరుగులపైఁ బరుండినవారు తమనిత్యశివరాత్రివ్రతమును విడిచి యారాత్రి నిద్రాభంగము లేక హాయిగాఁ బరుండఁగలి

గిరి. వర్తకులెల్లరు రాత్రి పదిగంటలు కాకమునుపే తమయంగళ్లు మూసికొని యిండ్లకుఁబోవుట వాడుకయైనను, పెద్దబజారునకుఁ జిట్టచివరనున్న సారాయిదుకాణమువాఁడుమాత్రము రెండుఝాములుతిరిగి పట్టణమంతయు మాటుమడుగువరకు నంగడిఁ దెఱచికొనియే యుంచుచుండెను. కాని నాటిరాత్రి బేరమెక్కుడైనందున సరుకు త్వరలోఁ జెల్లిపోయెనుగాఁబోలు ? వాఁడును కూడ దుకాణముఁ గట్టి పెందలికడనే యింటికిఁ బోయెను.

నిర్మలనీలాంబరమున వజ్రపుఁ దునుకలవలె నల్లకడల ధగధగ మెఱయుచుండిన నక్షత్రగణము నప్పుడు చూచినవారు ఈశ్వరునిసృష్టివైచిత్ర్యమును గొనియాడకమానరు. ఉల్లసద్విద్యుల్లతారుచులవలె నంధకారమున సంచరించు మిణుగురుపురుగులకాంతిదక్క నగరమున నెచ్చటను దీపములు లేవు. పట్టణసంరక్షణార్థమై రాత్రులయందు గస్తీతిరుగు రాజభటులుకూడ ననులంఘనీయమైన నిద్రాదేవియాజ్ఞ శిరసావహించి మెల్లఁగ నరుగులపై రహస్యముగ శరీరములువాల్చిరి. పగలంతయు నెట్టికష్టము ననుభవించినను, రాత్రివేళలయందు గన్నతల్లికన్న నెక్కుడుగ నాదరించి జీవకోటి నంతటిని సుఖపెట్టునది నిద్రయేకదా? ఏసౌఖ్యమునకైనఁ బరిమితి యున్నదికాని నిద్రాసౌఖ్యమున కింత పరిమాణమని యెవ్వరు చెప్పఁగలరు? ఎట్టిసంపద లేకున్నను గాలముఁ గడుపవచ్చునుకాని నిద్రాసంపద లేకయే జీవింపఁగల ధీరుఁడెవఁడు? కారణకారణుండగు పరమేశ్వరుఁడు అస్థిరమగు ధనమునందుమాత్రము మానవకోటి నొండొరులకు వ్యత్యాసముఁ గల్గించెను గాని, నిద్రాధనముమాత్రము లేకయే పంచియిచ్చెననుట కెవ్వరు కాదనువారు? నిద్రయేకదా యమిత సౌఖ్యదాయకము? మనోగతవిచారనివారణోపాయము? సకలజీవులకు దాయసమార్జితస్థిరైశ్వర్యము? సర్వశరీరసమారోగ్యకరపరమౌషధము?

అట్టి భయంకరమైన యర్ధరాత్రమున నెచ్చటనుండియో యొక మనుష్యవిగ్రహము బయలుదేరి, రాజమార్గమునుండి పోవుచుండెను. అంధకారము దట్టముగ వ్యాపించియుండుటచే నావచ్చువా రెవరో పోల్చుకొనుటకు [illegible]

గష్టమైనను, కాళ్లనందియలు చప్పుడగుచుండుటచే స్త్రీయని స్పష్టమగుచున్నది. ఆమె యెవ్వరో, అంతరాత్రివేళ నొంటరిగ బయలుదేరుట కేమి కారణమో మనకుఁ దెలియదు. శత్రువులు వెంటఁదఱుముచున్నట్లు, ఆమె భయముచేఁ దొందర తొందరగ నడుగులు వేయుచుఁ బోవుచుండెను. స్త్రీయయ్యు, సహజమైన భయము లేశమును జెందక, అంతరాత్రివేళ నొంటరిగ బయలుదేరుటచే, నామె కేదియో యాపద సంభవించినందునఁ బ్రాణములకుఁ దెగించి యేదైన సాహసముఁ జేసికొనుటకుఁ బోవుచుండెనని మనము గ్రహింపవచ్చును. ఒరులెవరైనఁ జూచినచోఁ దన్నుఁ బోల్చుకొనఁ జాలకుండుటకుఁ గాఁబోలు నామె యాపాదమస్తకము వల్లెని మేలిముసుంగు వైచికొని పోవుచుండెను. ఎచ్చటనైనఁ జీఁకుచిటుక్కుమన్నచోఁ ద్రుళ్లిపడుచు నిటునటుఁ జూచుచు నామె యతివేగమున నడచి పోవుచుండెను. అట్లు పోయిపోయి మార్గమునఁగల వీథులన్నియు దాటిదాటి యామె రామసాగరమును సమీపించెను. తోడనే ప్రక్కనున్న రోడ్డుపైనుండి యెవ్వరో నడచిపోవుచున్నట్లు లామె కనుమానముతోచినందున నాకాంత చెరువుగట్టుననున్న రామలింగేశ్వరుని యాలయములోనికిఁ దటాలునఁబోయి యచ్చట నొకమూలఁ గొంతవరకు దాగియుండెను. అప్పుడు నిజముగ నామార్గమున నెవ్వరైనఁ బోవుచుండిరో, లేక యట్టియనుమాన మామెమనసునకుఁ బొడకట్టినదో మనకుఁ దెలియదు.

ఆలయములో దూరిన తరువాత నామె "ఓ రామలింగేశ్వరా! ఇంత కాలమువరకును నీకు నాపై ననుగ్రహము కలుగునేమోయని వేచియుంటిని గాని నీవు కఠినచిత్తుఁడవైతివి. నీయాజ్ఞానుసారముగ నేఁడు దుర్భరమైన యీదేహమును విడిచి నీయందైక్యమయ్యెదను. నావియోగదుఃఖమున నామనోహరుని కట్టికష్టములను గలుగకుండ రక్షింపుము. బ్రతికియుండి నే నీకష్టములను భరింపఁజాలను." అని తనలో నీశ్వరునిఁ బ్రార్థించి కొంచెము సేపునకు మెల్లఁగ మరల నాలయమునుండి యీవలకు వచ్చుచుండెను. అప్పు

డు మంటపముపైఁ జల్లగాలిలోఁ బరుండిన పూజారి నిద్దురలో నేమో పలువరించినందున నామె త్రుళ్ళిపడి తటాలున మరల లోనికిఁ బోయెను. ఇట్లు రెండుమూడుసారు లామె యుద్యమమునకు భంగము కల్గినందున నాకాంత యాలయములోఁ గొంతసేపు నిలిచి భీతిల్లుచు నెట్టకేల కీవలికి వచ్చెను. ఈసారి మాత్ర మామె కెట్టి యాటంకమును గలుగలేదు. తనవెనుక నెవరో వచ్చుచున్నట్టులు కాలిచప్పుడగుటచేతనో లేక యనుమానముచేతనో కాని యప్పు డప్పుడు వెనుకకుఁ దిరిగి చూచుచుండెను. ఆచీకటిలో నామెకంటి కెవ్వరును గానరాలేదు. క్రమక్రమముగ నా స్త్రీ చెరువు ఒడ్డునకువచ్చి మెట్లుదిగి నీటియొద్దకుఁబోయి యచ్చట దన మేలిముసుఁగుఁ దీసి పారవైచి పైటకొంగుతో నడుముఁ గట్టిగ బిగించుకొని 'జేపరమేశ్వరా' యని నీటిలోనికి దుమికి ప్రాణత్యాగ మొనర్చుకొనుటకు సిద్ధపడుసరికి, తటాలున వెనుకనుండి యెవఁడో యొకపురుషుఁడువచ్చి యామె చేయిఁ గట్టిగఁ బట్టుకొని యొడ్డునకు లాగివైచి "నీవెవ్వరు? ఇట్టిపనిఁ జేయుట కేమికారణము?" అని బిగ్గరగ గద్దించి యడిగెను.

'మీరెవ్వరు? నాతో మీకేమి యావసరమున్నది?'

'నే నెవ్వఁడనో తరువాతఁ జెప్పెదను. నీ బలవన్మరణమునకుఁ గారణమేమో నా కెఱిఁగింపుము.'

'అయ్యా! నే నాడుదానను. దుఃఖభాజనమైన బ్రతుకు బ్రతుకనేరక ప్రాణత్యాగ మొనర్చుకొనవలయునని యిట్లు వచ్చినాను.'

'నీవు బ్రాహ్మణస్త్రీవా?'

'కాను. వేశ్యను. నా పేరు తిలోత్తమ'

'ఓహో! తిలోత్తమా! నీవా? చీకటిలోఁ బోల్చుకొనఁజాలక పోయితిని. ఇంతసాహస మొనర్చుటకుఁ గారణమేమి? చెప్పు చెప్పు!"

అని యాపురుషుఁడు తన జేబులోనున్న యగ్గిపెట్టెను దీసి వెలిఁ

గించి వెలుతురున నామె మొగముఁ జూచెను. తిలోత్తమ యాపురుషునిఁ బోల్చి

'ఆర్యా! నమస్కారము. తమరని యెఱుఁగను. నన్ను క్షమింపవలయును.'

'తిలోత్తమా! చెప్పు! చెప్పు! ఏమిజరిగినది?'

'నిన్న మధ్యాహ్నము నుండియు మాతల్లి నన్నొకగదిలోఁ బడవైచి తాళము వేసి యుంచెను. కులమువారందరును మాయింటికి వచ్చి గవాక్షము నుండి నన్నుఁ జూచి కన్నెఱికమున కంగీకరింపుమని నాకు బోధింపఁ జొచ్చిరి. మాతల్లి మరల నే డెవ్వనినో రావించిన నల్లర పెట్టునని నే నప్పుడే నిశ్చయించుకొంటిని. నే ననుకొనినట్టులే రాత్రి ౯ గంటలకుఁ జలువ జేసిన వస్త్రములఁ దాల్చి వయ్యారముతో మహానుభావుఁడైన వేంకటేశము మాయింటికి వచ్చి—'

'వేంకటేశమా? వేంకటేశమేనా?'

'అవును. ఆమూర్ఖుఁడే! మా తల్లికి ఏబది రూపాయీలిచ్చెను. తోడనే యామె వానిని గౌరవించి నే నున్న గదితలుపులు తీసి అంగీకరింపకున్నచో నీవు చెక్కలు చేసెదనని భయపెట్టి వానిని నా గదిలోఁ బ్రవేశపెట్టెను. అప్పుడు వేంకటేశము నన్ను ముట్టుకొనుటకు దగ్గరకు వచ్చెను. కాని నీకు బ్రతుకుపై నాశ లేనిచో రమ్మని నిర్భయముగఁ బలికితిని. తోడనే యాతఁడు భయపడి దూరముగఁ దొలఁగి పోయెను.'

'తిలోత్తమా! వేంకటేశముధైర్యము నాకుఁ గ్రొత్తకాదు. తరువాత?'

'నే నెంతకు నంగీకరింప కుండుటచే మా తల్లి పెద్దకేకలువేసి అల్లరి చేయ నారంభించెను. మా కులస్థు లందరును వచ్చి నాకు నీతులు నేర్ప నారంభించిరి కాని నేను వారి నెవ్వరిని లక్షింపక వీలైనయెడల నెట్టులైనఁ దప్పించుకొని పారిపోవుదమని ప్రయత్నించుచుంటిని. కాని దురాగ్రహచిత్తయగు నా తల్లి నన్నొక స్తంభమునకు విరిచికట్టి- ఇదిగో! నా

వీపుపైతట్లు చూచినారా? నన్ను గొడ్డును బాదినట్లు బాద నారంభించెను. నేటితో నా కాయువు చెల్లినదని యప్పుడే యనుకొంటిని.'

'తిలోత్తమా! ఎంతపనిఁజేసితివి? ఇట్లు జరుగునని నీకుఁదెలిసినది కదా? నాకు ముందుగఁ గబురంపలేకబోతివా? సరే! తరువాత?'

'కొంతసేపునకు వేంకటేశము విసుగుఁజెంది తన యింటికిఁబోయెను. మా కులస్థులలోఁ గొందరు మెల్లఁగ నాకట్లు విప్పి నన్ను బుజ్జగింప నారంభించిరి. నేను వారికిఁదగిన ప్రత్యుత్తరము లిచ్చుచు, నాకస్మికముగ మాయింటిలోని దీపము నూదివేసి యచ్చటి గుంపులోఁ జొరఁబడి యా చీకటిలో దొంగకూడఁ దగవుఁ దీర్చుటకువచ్చినవారివలెనే కేకలువేయ నారంభించితిని. తిలోత్తమయేదియేదని వారందరు నిటునటు వెదకఁజొచ్చిరి. వారితో నేనుఁ గూడ వెదకునట్లు నటించి మెల్లఁగ నెవ్వరును జూడకుండ మాపెరటిలోఁబడి గోడదాటి ప్రక్కసందులోనుండి రాజమార్గమునకు వచ్చి యచ్చటనుండి యిట్లు పారిపోవచ్చితిని. మీ రడ్డగింప కున్నచో నేడు నేను దుఃఖాతిశయమున కాలనిలోఁబడి ప్రాణములు విడిచియుందును.'

'తిలోత్తమా! నాతోఁ జెప్పకుండ నీ వింతటిసాహస మెన్నఁడును జేయకుము. పద పద. ఇంక నిచ్చట నుండఁగూడదు.''

'మన మెత్రోవను బోవుదము? నాకొరకు వెదకుచు నెవరైన మనల నడ్డగింతురేమో?'

'నేనుండఁగ నీకేమిభయము?'

అని వారిరువురును గలసి యచ్చటినుండి బయలు దేరిరి.

ప్ర క ర ణ ము—9.

రి పో ర్టు.

''ఎన్నిజన్మములకును నేనురామారావు ఋణమునుదీర్చుకొనలేను. అట్టి మహనీయునితో మైత్రికలుగుట నాపురాకృతపుణ్యమని తలంచెదను. ఆహా! తలఁచుకొనినప్పుడెల్ల గుండె బ్రద్దలగును. నాకెట్టి యపనింద కలిగినది? ఆహత్యయందు నేను లేశమైన సంబంధము గల్గించుకొనినయెడల నేమో యనుకొనవచ్చును. ఏపాపము నెఱుఁగని నాకిట్టిదుర్దశభగవంతుఁడేల కల్గించెనో తెలియదు. ఈ విషయములో నిక్కముగ సర్వేశ్వరుఁడు పక్షపాతము వహించెనని నేననకమానను. హా! ఆశ్రితావనబిరుదాంకా? నీ శ్రితావనబిరుద మిదియే కాఁబోలు? తల్లిదండ్రులులేని యేకాకినిఁ జేసినది చాలక, పట్టెడన్నమునకై పరులపంచలఁ జేర్చినదిచాలక, యాచింపరానివారినిఁ జేఁజాచి యాచింపఁజేసి, అడుగరానివారినడిగి, పట్టరానివారి పాదములఁబట్టి జీవించునట్లు నన్నొక నిర్భాగ్యునిఁజేసినదిచాలక; కట్టా! హతవిధీ! ఈ కారాగారవాసముఁ గూడఁ గొనఁగూర్చితివి కదా? మేలు! మేలు! ఇంకనైన నాపైఁగలపగతీరనిచోఁ దయలేనియెడల నాప్రాణముల నింకఁ గష్టపెట్టక సాధ్యమగునంత త్వరలో నన్నీలోకమునుండి కొనిపొమ్ము. బలవన్మరణయోగ ముండుటచేతనే కాఁబోలు నన్నీకారాగృహమునఁ జేర్చితివి? దుర్భరమైన యీ జీవనముకన్న మరణము నా కమిత సంతోషకరమేకాని, ఏ పాపము నెరుఁగని నాపైఁబడిన యీయపనిందకు మాత్రము నగుచున్నాను. స్త్రీవధఁజేసిన పాపాత్ముఁడని జను లాచంద్రతారార్కము నన్ను నిందింపక మానరు. ఎన్నివిధముల నాలోచించినను, ఈ యపనిందఁ దప్పించుకొనుటకు నా కెట్టియుపాయమును గానరాలేదు. దయార్ద్రహృదయుఁడగు రామారావు మాత్రము నావిషయమున నిద్రాహారములులేక పనిసేయుచున్నాడు. కాని యీ మహాసముద్రమునుండి దరిజేరు ధైర్యము నాకు లేశమును గలుగకున్నది.

హా! తిలోత్తమా! మనకిరువురకును గల ఋణానుబంధ మింతతో ముగించినది. నిన్ను మరల నీ జన్మములోఁ జూడఁగల ననునాశ లేదు. ఇంకనైన నీవు పశ్చాత్తాపమొంది యీనిర్భాగ్యునిపై నాశ విడిచి నీత్రోవ నీవు జూచుకొనుము. నేను బంధవిముక్తుఁడనగుదు నన్నమాట కలలోనివార్త. నిద్రాహారములులేక నేనీ చెరలోనే శుష్కించి శుష్కించి ప్రాణములు విడిచెదను. లేదా విచారణలో నురిశిక్షయే దైవమే వ్రాసియున్నాడు. ఎటులైన నన్ను నాకుఁ జావుదప్పదు. అయ్యో సుందరీ! నీ వెంత దురదృష్టవంతురాలవు? అందుచేతనే యీనిర్భాగ్యునిపై నీకు మోహము జనించినది! కులవృత్తియందుఁ బ్రవేశింపక తల్లితోడను బంధువులతోడను వైరముఁ దెచ్చుకొని యెవ్వని నీవు నమ్ముకొంటివో ఆ దుర్మార్గుఁడగు సత్యానందుఁడు తెగనికత్తిని నీగొంతుకఁ దెగఁగోసి నిన్ను దిక్కులేనిదాని నొనర్చినాడు. అయ్యో! మనోహరీ! నీవు నాకొఱకెంత యేడ్చుచుంటివో కదా? నీయుసురంతయు నాకుఁ దగులకుండునా నీవు గూడ నావలెనే యెట్టి యిడుమలయం దడుగంటి యుంటివో తెలియదు ''

అని సత్యానందరావు ఒకనాడు చెరలో ననేకవిధముల విచారించుచుండఁ గేశవరావు వానికి ధైర్యము గరుపఁదొడంగెను. కేశవరా వెవఁడో యనకుఁ దెలియదు. కాని తాను సత్యానందమునకు బంధువుఁడననియు, చెరలో నున్నంతవరకువాని సంరక్షణకు తనకు సెలవియ్యవలయుననియుఁ గేశవరావు రామారావుగారినిఁ బ్రార్థింప, ఆయన యంగీకరించి వాని కనుజ్ఞ నిచ్చిరి. కేశవుఁడు నిరంతరమును సత్యానందమును నోదార్చుచు వాని ననేకవిధములఁ గాపాడుచుండెను. ఆనాడు కేశవుఁడు, సత్యానందము వగచుటఁ జూచి యిట్లు ప్రసంగించెను.

'ఆర్యా! ఆపదలు కాపురములు సేయవు. కష్టకాలమున ధైర్యము వహించుట పురుషలక్షణము. మీరు విద్యావంతులగుటచే మీకుఁ జెప్పునంతటి వాఁడనుగాను'

'కేశవా! నీవన్నది నిజమేకాని, నావిద్యయు నాధైర్యము నేమైపోయినవో తెలియదు. నేనింకఁ బూర్వపు సత్యానందమును గాను, నాకీలోకముతో నెట్టిసంబంధమును లేదు.'

'అయ్యా! కష్టములు రాక నిరంతరమును సుఖమే యనుభవించువా రెవ్వరున్నారు? ఇంతకు మీకు రవంతయుఁ బ్రాణభయములేదని రామారావుగారు నిర్భయముగఁ జెప్పుచున్నారు. మీరు యుక్తాయుక్తము లాలోచింపక యిట్లు వగచుట ధర్మమా?'

'ప్రాణభయమున్నను లేకున్నను, నాకింక నిహలోక సౌఖ్యములపై వాంఛలేదు. దైవానుగ్రహమున నాకీ యపనింద యెట్టులైనఁ దప్పినచో బంధవిముక్తుఁడనైన తరువాత నేను సన్యసించెదను.'

'సన్యసించెదరా?'

'కాక యీ బ్రతుకున నేమి లాభమున్నది? దీని కేమికాని కేశవా? నా మనసులో నొకకోరిక యున్నది. అది నీవే తీర్పవలయును.'

'సాధ్యమైనంత వరకుఁ బ్రయత్నించెదను. సెలవిండు.'

'[illegible] చిన్ననాటనుండియు నాయందే మనసు కలిగి, నన్నే తన దైవముగ భావించుచు, నా కారణమునఁ దన కులమువారితో వైరముఁ దెచ్చుకొని నన్నే దృఢముగ నమ్ముకొనియున్న గుణోత్తమయగు మాతిలోత్తమ నొకసారి చూడవలయునని యున్నది.'

'అయ్యా! సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించుచు మీకుఁ దిలోత్తమ యేల?'

'అటుల [illegible] కాదు. నేనామెతోఁ గడసారిమాటలఁ గొన్ని చెప్పవలసియున్నది. నేను నూతనాశ్రమమును స్వీకరించుట కామె యనుజ్ఞ నొందవలసియున్నది కదా?'

'ఆమె కిష్టము లేనిచో సన్యసించుట మానివేసెదరా?'

'ఏమో? ఏమిచెప్పఁగలను? నాకు సెలవిమ్మని యామె ననేకవిధములఁ బ్రార్థించి కడ కొప్పించెదను.'

'అదేమిమాట? ఎంతకు నామె యొప్పకున్నచో మీరేమిచేసెదరో సెలవిండు.'

'ఏమిచేయఁగలను? అంత పంతము వహించినచోఁ జెప్పకయే యెచ్చటికైనఁ బారిపోయెదను.'

'ఆహా! సత్యానందా! నీ వెంత కఠినహృదయుఁడవు? ఇంతవరకును నీపై నాకు గౌరవభావ ముండెనుకాని యిప్పు డది తొలంగినది. మానప్రాణములు మీకు ధారవోసి మీకారణమున నందరితో వైరముఁదెచ్చుకొని నీవే దిక్కని నమ్మికొనియున్నకన్యకను నిర్దయుఁడవై విడిచి పారిపోయెదవా? నీ కిట్టి దుర్బుద్ధి యేల పుట్టినది? నీ యుద్దేశము తిలోత్తమ విన్నచో నామె యిప్పుడే ప్రాణత్యాగ మొనర్చుకొనును..................'

'ఆఁ-ఆఁ-కేశవా! నే నేమంటిని? తిలోత్తమను విడిచి పారిపోయెదననియంటినా? అయ్యో! యెంతదుర్బుద్ధిపుట్టినది? ఇంతపాపాత్ముఁడ నగు నావే దైవము నా కీ దురవస్థఁ గలిగించెను. కేశవా! నిన్ను బ్రతిమాలుకొనెదను. నీవుమాత్ర మీ సంగతి నెన్నఁడును తిలోత్తమతోఁ జెప్పకుము. నేను నామెను విడిచి పోవునంతటిమూర్ఖుఁడనుకాను. మనసు చంచల మగుచుండుటచే నేమోయంటిని నా జీవితకాలములో నామెను విడిచి బ్రతుకఁగలనా? ఆమెను జూచు భాగ్యము నాకుఁ గలుగకున్నచో దన్నామస్మరణమాత్రముననే యానందించుచుందును. ఓ కన్యాలలామా! తిలోత్తమా? నా యపరాధము లన్నియు క్షమింపుము. నేను నిరంతరము నీసేవకుఁడను. నీ యాజ్ఞకు బద్ధుఁడనై మెలంగెదను.'

'అయ్యా! అదుగో! ఎందుకొరకో కాని రామారావుగారును వెంకటేశము నిచ్చటకు వచ్చుచున్నారు'

అని పలుక నింతలో నేదోకాగితమును చదువుచు వేంకటేశమును వెంటనిడికొని రామారావుగారు స్టేషనులోనికివచ్చి యచ్చట మేజాబల్లవద్ద నొకకుర్చీపైఁ గూర్చుండిరి. వేంకటేశము వానియెదుటనే ప్రక్కకు నిలువఁబడి

యుండెను. చేతిలోనికాగితమును చదువుట పూర్తియైన తరువాత రామారావుగారు వేంకటేశమునుజూచి యిట్లు మాటాడిరి.

'అయ్యా! వెంకటేశముగారూ! ఈరిపోర్టు తిలోత్తమతల్లియే వ్రాసినదా? మీరువ్రాసినారా?'

'దస్తూరీనాదే దానిపేరుపెట్టి నేనేరాశాను.'

'తిలోత్తమ యెప్పటినుండి కనఁబడలేదు?'

'మొన్నటిరాత్రి నుండి కనఁబడలేదు'

'రాత్రి యెన్నిగంటలవరకు నింట్లో యున్నది?'

'పదకొండు గంటల్దాకావున్నాది. తరవాత యెక్కడికో పారిపోయింది.'

'మీరుగదిలో నున్నప్పుడు తిలోత్తమ మీచెంతనేయున్నదా?'

'లేదు. లేదు. అప్పుడు నాచెంతలేదు. ఆఁ-ఆఁ-కాదండోయి-నిన్నరాత్రి నేను తిలోత్తమయింటికి వేళ్లేలేదు'

'అబద్ధమాడకండీ! మీరు పెద్దమనుష్యులు. కావున నొప్పుకొండి'

'చిత్తం వెళ్లేనండి'

'శబాస్. ఇప్పుడు మిమ్ము మెచ్చుకొంటిని. అబద్ధమాడిన నేమి లాభము? ఇదివరకుఁ జకోరాక్షికిని మీకును ఎంత కాలమునుండి పరిచయముండెను?'

'ఇదిగో! చూశారా! ఈలాంటిమాటలు మీ రడిగితే మా మాఁవగారు కోప్పడతారు'

'నాపైనా? మీపైనా ఆకోపము?'

'లేదండీ! యీసంగతు లాయనకి తెలిశాయంటే నన్ను చీవాట్లు పెడతారు. సంబంధం తప్పిపోతుంది.'

రామారావుగారు తమకు జనించిన యాగ్రహమును అణఁచుకొని రెండుమూడు సారులు శిరముఁ బంకించి వేంకటేశము ప్రక్క రెప్ప వాల్పకుండఁ గొంతవరకుఁ జూచి,

'సరే! ఇంక మిమ్మేమియు నడుగను లెండి. ఈ కాగితముపై సంతకముఁ జేసి మీరు పోవచ్చును. తిలోత్తమ యెచ్చటికిఁ బారిపోయినదో వెదకించెదనని దానితల్లితోఁ జెప్పెదరా? కులవృత్తి కంగీకరింపకున్నదని దానిని మీరందరుఁ గలిసి చంపివేసితిరేమోయని నాకనుమానముగా నున్నది.'

'రాఁవ-రాఁవ! చకోరాక్షి చచ్చిపోయిందనే అమూరికి నెత్తీ నోరూ కొట్టుకొని యేడుస్తూ వుందండీ.'

'సరే! మీరింక దయచేయవచ్చును.'

అని వేంకటేశము నంపి రామారావుగారేమియో ఆలోచించుచు నట్లులే కూర్చుండిరి.

ప్రకరణము—10.

నేడు నేను పెండ్లికూతునయ్యెదను.

ముహూర్తము సమీపించుచున్నందున భీమశంకరముగారు తమయింట వివాహప్రయత్నములు దినదినముఁ జేయించుచుండిరి. ఉప్పావడచాపులు, కర్పూరపుపేరులు, అరంగవక్కలు, అత్తరువు పన్నీరు మొదలగు పెండ్లిసామానులు తాము స్వయముగా బజారునకుఁబోయి ప్రశస్తమైన రకముఁ గొని తెచ్చుచుండిరి. ఇంటికంతటికిని వెల్లవేయించి గుమ్మములకుఁ బసుపుఁ గుంకుమము నలంది భీమశంకరముగారి భార్య ప్రతిద్వారమునకు మామిడాకుల తోరణములు కట్టించెను. భీమశంకరముగారు తమ యింటిముందర పందిరివేయించి రంగురంగుల కాగితములతో నా పందిరి నలంకరించిరి. ముహూర్తమింకను వారముదినము లుండగనే బంధువు లెల్లరు శుభరేఖలఁజూచి భీమశంకరముగారి యింటికి వచ్చిరి. బాలికలతోడను బాలురతోడను వృద్ధులతోడను నిండి యాదినములలో పంతులుగారి యిల్లు కల కల లాడుచుండెను. భీమశంకరముగారు తమ చేతి క్రిందఁ బనిసేయుచున్న యుద్యోగస్థుల యిండ్లపెరళ్లలోనున్న కూరగాయలు బలవంతముగఁ దెప్పించి తమయింటఁ బెండ్లికొరకు నిలువఁజేయుచుండిరి. ఈయకున్నచో ఆఫీసులో నేదో వంకఁబెట్టి తమ్ము బాధింతురనిభయపడి ప్రతివారును పంతులుగారికిఁ గోరినవి సమర్పించుకొనుచుండిరి. గ్రామములలోని రైతులకుఁ గబురంపి తమచేత నొక కాసైనఁగర్చు కాకుండ భీమశంకరముగారు వలసినంత వంటచెఱుకు దెప్పించుకొనిరి. 'బుక్కా' - 'బర్గుండ' - 'ఊదువత్తులు'-గంధపుఁజెక్కలు-అగరువత్తులు మొదలగు పెండ్లివస్తువు లన్నియుఁ బంతులుగారు సిద్ధముగ నుంపించిరి. ఆయన భార్య కార్యముపట్ల మగనికన్న నెక్కుడు చతురతఁగలదగుటచే 'అప్పడాలు'-'వడియాలు'-'పచ్చళ్లు'-'ఊరగాయలు' మొదలగు తినుబడి సామగ్రి

నంతటి నదివరకే సిద్ధముఁ జేయించి యుంపించెను. పంచాగము కట్టలు చంకల యం దిడుకొని పౌరోహితులు ప్రతిదినమును పంతులుగారియింటికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. వంటబ్రాహ్మణులు, నీళ్లకావడిబ్రాహ్మణులును తమకేమైన బేరము వచ్చునేమో యనియుంగన స్త్రీములు తలకుఁ జుట్టుకొని రెండుపూటలును భీమ శంకరముగారి దర్శనముఁ జేసి పోవుచుండిరి. పంతులుగారుమంగలవాండ్రను బిలిపించి 'బాజా' వాయించుటకై కొంతవరకు వారితో బేరమాడి 'బయానా' యిచ్చి పంపివేసిరి. అప్పుడు భీమశంకరముగారి భార్యనట్టింటిలోనుండిచావడి లోనికి వచ్చి 'ఔనా! యేంచేస్తున్నారు? రేపు లక్షింవారం. పిల్లని పెళ్లికూతుర్ని చెయ్యాలి. బాజావాళ్లని తెల్లారుఝామునరమ్మని చెప్పేరా లేదా?' అని పంతులుగారి నడిగెను. పంతులుగారు వెంటనే తల నూచి 'ఆఁ-ఆఁ-చెప్పేను. పొద్దున్నే పిల్లని పెళ్లికూతుర్ని చెయ్యి.' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

వ్రాయుటకును, చదువుటకును గూడ మనకు మిక్కిలి సంతాపకరమైన ప్రస్తుతము మన లక్షణ యవస్థ యెట్లుండెనో వర్ణింపక తప్పునుగదా? రాహుగ్రస్త రాకానిశా కరబింబము పగిది నా సుందరి ముద్దుమోగము కళలు దొలంగి వాడి మనోగత విచార మంతటినిఁ జూపరులకుఁ దెలియఁ జేయుచుండెను. తన యింటికి వచ్చిన బంధువు లెవ్వరితోడను జనువుగ మాటాడక, ఆ బాలిక కన్నీరుఁగార్చుచు నిరంతరముఁ దన గదిలో నొంటరిగఁ గూర్చుండి పట్టరాని దుఃఖమున నూరక వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుండెను. శరణాగత రక్షణుఁడగు నా సర్వేశ్వరునకే దయ లేదప్పుడు పాపము బాలికి నోదార్చువా రెవరు? ఎందరెన్ని విధముల బోధించినను మూర్ఖ హృదయులైన తల్లిదండ్రులు తాము పట్టిన పంతము మానలేదు. ముహూర్తము సమీపించుచున్న కొలదిని ఆమె హృదయాందోళనము సముద్ర తరంగములవలె నుప్పొంగి మరింత దుఃఖపెట్ట నారంభించెను. మరునాఁ డుదయమునఁ దన్నుఁ బెండ్లికూతునిఁ జేసెదరని తెలిసిన తోడనే తొలిజాము

లక్షణ తన ప్రాణసమానయగు సీతతోఁగూడ మాటాడుట మాని తన కిట్టి సంకటముఁ గల్గించిన భగవంతు నూరక నిందించుచు పూర్వముకన్నఁ దనలో రోదన మొనర్పఁ దొడఁగెను. ఆనాటిరాత్రి భోజనమునకు రమ్మని తల్లి యెంతపిల్చినను, ఆమె తన కాకలి లేదని చెప్పి భుజించుట మానివేసి యెవ్వరితోడను మాటాడక ముసుఁగు వేసికొని పరుండెను. భీమశంకరముగారు కూడ రెండు మూడుసారులు వచ్చి 'అమ్మా! లక్షణా! ఆకలేకపోతే మజ్జిగాఅన్నం కొంచెం తిని పడుకుందుగాని లే! పంతం మాని! రేపు నిన్ను పెళ్లికూతుర్ని చేస్తారు. పొద్దెక్కిందాకా వంట కాదు. తరవాత నీ యిష్టం.' అని బలవంతపెట్టిరి కాని, లక్షణ ఆయనకుఁ బ్రత్యుత్తరమే యీయలేదు. వచ్చిన బంధువులలో లక్షణ వదినలు భీమశంకరముగారినిఁ జూచి 'మామయ్యా! రేపు పెళ్లికూతుర్ని చేస్తారన్న సంతోషంచేత లక్షణకు కడుపు నిండి పోయింది. మరెందుకు భోంచేస్తుంది? మా వెంకటేశం అన్నయ్యని ఎప్పుడు చూస్తాను? ఎప్పుడు పెళ్లాడతాను అని లక్షణ తొందరపడుతూంది' అనిరి. లక్షణను పరిహాస మాడఁదొడఁగిరి. 'పిల్లికిఁ జెలగాటమును, ఎలుకకుఁ బ్రాణ సంకటమును' నన నిట్టిదియే కదా? లక్షణ యలకకుఁ గారణము నొంటివరకు నామె తల్లిదండ్రులు మాత్ర మెఱుఁగుదురు కాని వచ్చిన బంధువులలో నెవ్వరికిని దెలియదు.

పాపమానాటిరాత్రి మనలక్షణ ఆకలిబాధచేతను, అంతకన్నఁ బదిరెట్లధికముగ వేదించుచున్న మితిలేని దుఃఖబాధచేతను, కన్నులు మూసుకొనియే పరుండినను లేశమైననిద్రలేక తనభారమంతయు సర్వేశ్వరునిపైవైచి, మాటిమాటికినిఁ దన తల్లిదండ్రుల మూర్ఖతకు వగచుచు, మాధవరావును దలఁచుకొని పొంగి పొంగి వచ్చుచుండిన దుఃఖభారము నాపుకొనలేక వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు, ఏవిధముచేతనైన నీగండమునుదప్పింప నిలవేల్పుల నెల్లర వేర్వేరుగఁ బ్రార్థించుచు నిముసమొక మహాయుగమువలె గడపెను. ఇంతలోఁ దెల్లవారుఝామైనది. దుఃఖాతిశయముచేతనో లేక కొంచెము నిద్దురవ

చ్చుటచేతనో లక్షణకన్నులుమూసి శయనించెను. కాని పాపమెంతోసేపు నిద్రించుటకామెకు వీలులేకపోయినది, 'లక్షణా! లే! లే తెల్లవారుజాఁమైంది. తలంట నీళ్లుపోస్తాను లే! ఆలస్యం చెయ్యకు' అనియామె వీపుపైఁ దట్టుచు నెవరోపిల్చినందున లక్షణ త్రుళ్ళిపడిలేచి యిటునటుఁజూచెను. అప్పుడు మంచముపద్దనొక పాతచీరెయు, నూనెగిన్నెయు, నలుగుపిండిగల పళ్లెరమును పట్టుకొని యొక స్త్రీ నిలిచి యుండుటఁజూచి లక్షణలేచియామెతో నిట్లు సంభాషించెను.

'అమ్మా! లేచెదనుగాని ఒక్కసారి నీవిచ్చటఁ గూర్చుండి నామాటలకు సమాధానముఁ జెప్పుము.'

'ఏఁవి సమాధానం చెప్పాలి? చెప్పు.'

'అమ్మా! కేకలు వేయకుము. మనబంధువులెల్లరు నిద్రించుచుండుటచే నీతోరహస్యముగ మాటాడ నెంచితిని. తల్లీ నన్నింతకాలమును బెంచి కడకు వెంకటేశమునకా యిచ్చి పెండ్లిఁజేసెదవు? నవమాసములు నన్నుఁగని పెంచి పెద్దఁజేసి యట్టిమూర్ఖునకుఁ గట్టిపెట్టుటకే నన్ను బలవంతముగ నొకపాడునూతిలోఁద్రోసిన సంతసించియుండువే' 'ఛీ! నోరుమూయ్యి? ఎవరేనా వింటే నవ్విపోతారు. ఓగాయిత్తం మాటలాడకు. వెంకటేశం పుచ్చిపోయాడనుకున్నావా యేఁవిటి? బంగారంలాంటిసంబంధం. ఇదేఁ విటమ్మా! యింటాయంటా యెక్కడాలేదు. దిక్కుమాలిన చదువుచదివి మాపీకలుమీదికి తెచ్చావు. దీనికేనా సమాధానం చెప్పమన్నావు? బాగుంది లే లే'

'అమ్మా! నీవిట్లుకోపగించుకొనిన నాకేదిదిక్కు? నేనెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును? నన్ను దిక్కులేనిదానినిఁ జేయకుము. నీపాదములు పట్టుకొనెదను. నన్నురక్షింపుము. మాతండ్రిగారితోఁ జెప్పియెట్లయిన నీవివాహమును నిలిపివేయుంపుము. తల్లీ! పోనిమ్ము నాకువివాహమక్కరలేదు. కులములో మీకు వెలిలేకుండ సన్యాసినినై యెచ్చటికైనఁబోయి హరినామ స్మరణఁ జేసికొనుచు జీవించెదను. అంతియె కాని అబ్బా! నేనా నీచునిఁ బెండ్లాడ

ప్రకరణము—11.

పెండ్లిముచ్చట.

తల్లితోఁ గలహించిన తరువాత లక్షణ తనలో నేమి స్థిరపరచుకొనెనో కాని యప్పటినుండియు లేశమైనఁ గన్నీరుఁగార్పక చకచకలేచి యెవ్వరితోడను మాటాడక తల యంటించుకొని హాయిగా మజ్జన మాడెను. అప్పుడు సీతకూడవచ్చి యామె స్నానము సేయుచున్నంత సేపు నచ్చటనే యుండెను. లక్షణ తన మొగము వాల్చుకొని సీతను జూచి యేమో కనుసంజ్ఞలు చేయుచుండెను. వారిరువురికి నప్పుడు జరిగిన సంజ్ఞల భావము వారికే తెలియవలయునుగాని యితరులు పోల్చుకొనలేరు. ఒక్కమారు మాత్రము లక్షణ సీతనుజూచి 'సీతా! రామారావన్నయ్యగారేమిచేయుచున్నారు.' అని మాత్ర మడిగెను. అందుకు సీత 'ఎవరో మోహనరావట అతనితో నేమో రహస్యముగ మాటాడుచున్నారు.' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చి యూరకుండెను. స్నానానంతరమున సహజలక్షణయగు లక్షణ నామె తల్లి బంగారపు బొమ్మవలె నలంకరించినది. పలు విధములగు జలతారుముగ్గలచే నలంకరింపఁబడి గులాబిరంగుగల బనారసు చీరఁగట్టి, ధగధగలాడు నల్లనిముఖమలు రైకఁదొడగి, మొలకు బంగారపుటొడ్డాణమును, మెడలోఁ గంటెయుఁ గాసులపేరునుధరించి, విశాలములై గండుతుమ్మెదల నీసడించుచు లక్ష్మీకళ లొలుకుచున్న నేత్రములకు మరింతవన్నె కలుగునట్లు సన్ననికాటుక పెట్టి, పున్నమచంద్రునికన్న నెక్కుడుగఁ గలకలలాడు ముద్దుమోమునఁ జక్కని సిందూర తిలకముదిద్ది, కాలసర్పమువలె వెనుక మోకాళ్లవఱకును జీరాడు దీర్ఘకబరీభరంబును విరియఁబోసికొని, మూర్తీభవించిన మోహినీదేవతయై సాక్షాత్కరించిన లక్ష్మీదేవిచందమున మన లక్షణ తన్నుఁజూచినవారి నందఱిని నిశ్చేష్టులఁ

చేసి మైమఱపుఁ గలిగించెనన్న నేమి యాశ్చర్యమున్నది? సహజ రూపలావణ్యాతిశయముచేతను, అంతకన్న నెక్కుడగు సుగుణవిద్యాప్రభావముచేతను, మనలక్షణను వీక్షించి ఆబాలగోపాలము శాబా సననివా రెవ్వరు? అయ్యో! మూర్ఖులగు నొక్క తలిదండ్రులకు మాత్ర మామె శత్రురాలై నది. దయాదాక్షిణ్యము లణుమాత్రమైన లేక, గొడ్డును గోసికొని బ్రతుకు కటికివాండ్రకన్నను గఠినచిత్తులై, పూర్వజన్మకర్మచే మనుష్యజన్మమెత్తినను, పశువులకన్న జ్ఞానహీనులై మొఱడువలె నున్న యొక ద్విపాదపశువునకు, బాప మామెను కట్టిపెట్టుచున్నారు. లక్షణనుగూర్చి యెంద ఱెన్నివిధముల బోధించినను, పంతులుగారి చెవుల కెక్కలేదు. మూర్ఖుని చిత్తమును మార్చుటకుఁ దగిన సాధన మేమియో కనుఁగొన వలయునని బ్రహ్మ నేటివఱకును తల్లక్రిందుగఁ దపము సేయుచున్నాఁడని యొక కవీశ్వరుఁడు వ్రాసిన సంగతి యబద్ధముగాదు. ఇందుకు మనపంతులుగారే మనకుఁ బ్రత్యక్షసాక్షులు.

ఆనాఁడు బంధువులెల్లరును లక్షణను పెండ్లికూతునుజేసిరి. తరువాత లక్షణ తన యిష్టదేవతయగు భవానీదేవికి సంపెంగపూవులతోఁ బూజఁజేసికొని, రాత్రి భోజనము తేనందున వెంటనే భుజించెను ఆనాఁడు పంతులుగారు భార్యతోఁ జెప్పి తమ కత్యంతప్రియమైన పిండివంటయగు ‘ఒబ్బట్లు’ చేయించినారట. భోజనానంతరమున లక్షణ యెవ్వరితోడను మాటలాడక తిన్నగఁ దనగదిలోనికిఁబోయి గదితలుపులు లోన గడియవేసికొని యందొక ప్రక్కగోడనున్న తనహృదయప్రియుఁడగు మాధవరావుఛాయాప్రతిమను దీసి, మంచముపైఁ గూర్చుండి దానిని తనముందిడుకొని, తనమెడలో నున్న మల్లెపూవులదండతీసి యాఛాయాప్రతిమకు వ్రేలాడఁగట్టి యించుక కన్నీరుఁగార్చుచు నిట్లు తనలో ననుకొనఁ జొచ్చెను.

‘మాధవా! నేను పరాధీన నైతినని నీవు భావింపకుము. నామనోధనమును నీకేయర్పించితిని. నాయందు హక్కుఁగలవాఁడవు నీవే! నీతో సకల సౌఖ్యముల ననుభవించుభాగ్యము నాకులేకున్నను, నిరంతరము నిన్నే

స్మరించుకొనుచు నేను బ్రదుకఁ దలంచిన కొలఁదిదినములలోఁ బరపురుషునిఁ గన్నెత్తియైనఁ జూడనని దృఢముగానమ్ముము. ఈజన్మమున నాకంతభాగ్యములేకున్నను, ముందుజన్మమునైన నేను నీకే యిల్లాలినై నీకుఁ బరిచర్యఁ జేసెదను. అయ్యో! నన్ను వేంకటేశమునకిచ్చి మాతల్లిదండ్రులు పెండ్లిఁజేసినచో నీకెంతయాగ్రహమువచ్చునో కదా? ప్రాణేశ్వరా! నేనేమిచేయఁగలను. నేనస్వతంత్రురాలనని నీవెఱుఁగుదువుకదా? నేనేకాదు. ఎంద ఱెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, ఈవివాహగండము నాకుఁ దప్పునట్లగపడదు. నన్నుక్షమింపుము. ఎంతో ఘోరమైన పాపముఁజేసి యిట్టి తల్లిదండ్రులకడుపునఁ బుట్టితిని. పూర్వజన్మశత్రుత్వము నీవిధముగ వారు నాయెడలఁ దీర్చుకొనుచుండిరి. నాచక్కఁదనమును, నావిద్యయును గంగలోఁగలిపి నన్ను దుఃఖసముద్రమునఁ బడవేయుచున్నారు. హా! మాధవా! నీవును లక్షణయు నింక నేకాంతముగ మాటాడుకొనుటకు వీలులేదుకదా? వీలున్నను, ఊరిత్రాడువంటి మెడలో నొకమంగళసూత్రముఁ గట్టుకొని నీమొగము నే నెట్లు చూడఁగలను? పూర్వపరిచయమున సిగ్గువిడిచి నీముందరికివచ్చి నిలిచిన నీవు నన్ను బలుకరించెదవో లేదో? నిన్ను నమ్మించి మోసపుచ్చినందున నప్పుడు నీకుఁగూడ నేను పగదాన నయ్యెదను. కాఁబోలు? అయ్యో! అప్పుడు నాకింక దిక్కెవ్వరు? ప్రాణేశ్వరా! నేనే పాపము నెఱుఁగని నిరపరాధినిసుమా! నన్ను మన్నింపక తప్పదు..................అయ్యో! మాధవా! నీవు సదయహృదయుఁడవు. నేనే పాపాత్మురాలను. బలవంతముగఁ బ్రాణత్యాగ మొనర్చుకొందునేమోయని నీవానాడు నాచేఁ బ్రమాణముఁజేయించితివి; కాని లేకున్నచో నేనిదివఱకే హాయిగ నీలోకమును విడిచియుందునుగదా? ఈదుర్భరసంతాపదుస్థితి నాకులేకుండునుగదా? ఆపాపిష్టిప్రమాణము నాచే నేలచేయించితివి? నీకుదివ్యదృష్టియున్నది కాఁబోలు..................................’

అని యింకను లక్షణ ఆఛాయాప్రతిమనుజూచి పలుభంగుల విలపించెను. ఇట్లు క్రమక్రమముగ వారముదినములు గడచినందున, పెండ్లిముహూర్తా

త్రమువచ్చినది. లక్ష్మీనారసునాఁ డుదయము నాలుగుగంటలకు వివాహలగ్నమని, యిదివరకే సిద్ధాంతు లేర్పఱిచియుంచినందున భీమశంకరముగారు తొలినాఁడే పలసినప్రయత్నమంతయుఁ జేయించిరి. ఆనాటిరాత్రి కూడఁ బూర్వమువలెనే లక్షణ భోజనమొనర్చుట మానివేసి విచారించుచుఁ బరుండెను. 'అయ్యో! తెల్లవారుసరికి నేనొకనీచుని యాధీనమయ్యెదనుగదా? సర్వేశ్వరా! నాకేమిగతిఁ జూపించితివి? పెద్దపులివచ్చి మీదఁబడుచున్నను నీకు జాలిజనింపకున్నదేఁ? రేపుదయమునఁ బెండ్లిపీటపై నేనామూర్ఖుని ప్రక్క నెట్లుకూర్చుండఁగలను? వానికొంగునకు నాచీరకొంగు ముడివేసినచో నేనెట్టులోర్వఁగలను? ఆదుష్టుఁడు నాపాణితలము గ్రహించిన నాప్రాణమెట్లు భరింపఁగలను? నామెడలోఁ జేయివెట్టి యురిత్రాడువలె మంగళసూత్రము నాపాపాత్ముఁడు కట్టునప్పుడు నేనెట్లు సహింపఁగలను? తలుపులవద్దనిల్చునప్పు డాకఠినచిత్తుఁడు నన్నెత్తుకొనుట కెట్టులంగీకరింపఁగలను? మగనిపేరు జెప్పమని అమ్మలక్కలు నన్నడిగినచో నాచండాలుని నామాక్షరములు నేనెట్లు ఉచ్చరింపఁగలను? పూలబంతుల యాటలో నాకరుకుతురకతో నేనెట్లు సయ్యాటలాడఁగలను? బువ్వముబంతులాడునప్పుడు నేనాయధముని యుచ్ఛిష్టమెట్లు భుజింపఁగలను? అయ్యయ్యో! వివాహములో నీ నీచాచారములన్నియు నాకొఱకేపుట్టినవి కాఁబోలు? హా! మాధవా నన్ను రక్షింపుము'

అని యేడ్చియేడ్చి నాటిరాత్రి లక్షణ శరీరముపై స్మృతిలేకుండ మూర్ఛవోయెను. ఇంతలోఁ దెల్లవారుజామైనది. భీమశంకరముగారి యేర్పాటు ప్రకారము మంగలివాండ్రు వచ్చి వీథియరుగులపైఁ గూర్చుండి మంగళధ్వనులు మ్రోయించుచుండిరి. బంధువులెల్లరును లేచి తమతమకార్యములయందు మగ్నులై యూరక అటునిటుఁ దిరుగుచుండిరి. పెండ్లిపురోహితుఁడగు రామావధాని లగ్నము మించిపోవుచున్నదని వారందఱినిఁ దొందరపెట్టుచుండెను. వంటబ్రాహ్మణులు కాఁపుగూరలు మొదలగు సామగ్రి త్వరలో వండకుండనున్నవని కేకలు వేయుచుండిరి. ఒకరిమాట యొకరికిఁ బొందక వచ్చిన

స్త్రీలందఱుఁ దమలో నెందుకో వాదించుకొనుచుండిరి. బ్రాహ్మణు లగ్నిహోత్రమును సిద్ధముజేయుటకుఁ గట్టెలు చాలవని విసుగుకొనుచుండిరి. ఇట్టి యల్లకల్లోలమున నాసమూహములోఁ బెండ్లికూతురు మాత్రము వారికెవ్వరికినిఁ గానరాలేదు. 'అయ్యో! పెళ్లికూతురత్తా! అమ్మాయీ! పెండ్లికూతుర్ని త్వరగా స్నానంచేయించి తీసుకొనిరా' అని రామావధానిగారు గట్టిగ కేకలువేసి పంతులుగారి భార్యతో జెప్పిరి. తోడనే యామె పరుగుపరుగున గదిలోనికిఁ బరుగెత్తి గాఢనిద్రయందోడ లెఱుఁగక పడియున్న లక్షణవీపుపై రెండుచఱచి 'ఔనే! పిల్లా! ఇదేఁవిచోద్యఁవే? ఇదంతా యెవళ్లపెళ్లనుకొన్నావే? అని చెయ్యిబట్టుకొని లేవఁదీయు నేకారణముననో లక్షణ మాటాడలేక మూల్గ నారంభించెను. అందుచేత ననుమానించి యామె లక్షణయొంటిపైఁ జేయివేచి చూచినతోడనే నిర్ఘాంతపడి గుండెలు బాదుకొనుచు నీవలకువచ్చి పంచలు చాపులు త్తరించుచున్న భీమశంకరముగారినిఁ జూచి,

'ఏఁవండోయ్! పిల్లసంగతి విన్నారా?'

'ఏఁవి? ఏఁవి? యేఁవైంది?'

'ఏఁవైందేఁవిటి? చలిజ్వరం బళ్లతో వచ్చినట్టొచ్చింది. చెయ్యిపెట్టడానికి శక్యంకాకుండా ఒళ్లల్లా అగ్నిహోత్రంలాగుంది.'

'అయ్యో! ఇదేఁవి గ్రహచారఁవే? పద పద'

అని భీమశంకరముగారును, ఆయన భార్యయు గదిలోనికిఁబోయిరి. లక్షణ మాటయు మతిలేకుండ జ్వరాతిశయముచేఁ బడియుండెను. కుమార్తెయవస్థఁ జూచి పంతులుగారు మాటాడలేక చిత్రప్రతిమవలె నట్టులే నిలిచిపోయిరి. బంధువులును పురోహితులు మొదలగువారందఱు నాసంగతి వినినతోడనే యెవరిపనులు వారుమానుకొని, లక్షణ మంచముచుట్టును మూఁగి విచారించుచుండిరి. మంగలివాండ్రను వాయింపవద్దని పంతులుగారు సెలవిచ్చి వెంటనే వైద్యునకుఁ గబురంపిరి. ఒకచేత మందులడబ్బియు, నొకచేత చేపాటికఱ్ఱయు నుంచుకొని విశ్వనాథము వెంటనే భీమశంకరముగారియింటికిఁ

బోయెను. పంతులుగారు, ఆయనను మంచమువద్దకుఁ దీసికొనిపోయిరి. విశ్వనాథము లక్ష్మణచేయి పట్టుకొని నాడిపరీక్షింప నారంభించెను. అప్పుడు భీమశంకరముగారు వానినిఁ జూచి,

'విశ్వనాథంగారూ! ఉష్ణం యెలావుంది? మా గ్రహచారం యేలా వుందో చూశారా?'

'జ్వరం వుండవలసినంత తీవ్రంగావుంది. అందుకు సందేహంలేదు. అందుచేత ఇంతలో విడుస్తుందని నమ్మకంగాచెప్పలేను.'

'చిత్తం అయితే యిప్పుడేఁవి చికిత్స చేస్తారు?'

'ఇప్పుడేఁవీచెయ్యలేను. సాయంకాలంవచ్చి మళ్లా చెయ్యిచూసి మందిస్తాను. వివాహానికి మరో లగ్నం పెట్టించండి. ఆటంకంవస్తే యేంచేస్తాం?'

ఆమాటలువిని పంతులుగారిభార్య ముందునకు వచ్చి, 'విశ్వనాథం గారూ! ఒకమాత్ర పడేసి నీళ్లుపోశేస్తే యేఁవిటవుతుంది? యెలాగో కార్యం చెయ్యాలికాని ఆపేస్తాఁవా'

'అమ్మయ్యో! పిల్లని చంపేస్తారా యేఁవిటి? ఇవాళ కాకపోతే మరోనాడు పెళ్లవుతుంది కాని వుండిపోతుందటమ్మా'

అప్పుడు పంతులుగారు రామావధానిగారిని దగ్గరకుఁబిలచి,

'అవధాన్లుగారూ! మీరేఁవంటారు?'

'నేనేఁవంటాను? ఈలగ్నం తప్పిపోతే మళ్లా యింతలో ముహూర్తాల్లేవు. ఏప్రకారం మీకిష్టఁవో ఆప్రకారం చెయ్యండి'

'గట్టిచిక్కు వచ్చిందండీ! ఈడుతప్పినపిల్ల. ఏంకొంపమునుగుతుందో యని భయపడుతున్నాను. వారంరోజుల్లోగా యెక్కడా ముహూర్తం లేఁదేవి?'

'వారంరోజులుకాదు. ఇరవైరోజులవరకు మరి వీల్లేదు. నేనొక యుపాయం చెప్తాను. అట్లా చేస్తారా?'

'చెప్పండి మీసెలవెలాగో అలాగే చేస్తాను'

'ఈవాళరాత్రి తొమ్మిదిగంటల ఇరవైయైదు మినిట్లకు ఒకముహూర్తం వుంది. నామాటవిని యేకరాత్రివివాహం చేయించేస్తే—'

'అది బాగుందండీ! మంచివుపాయం చెప్పారు. కాని రాత్రికి కూడా వుష్ణం తగ్గకపోతే?'

'ఏఁవిటి బ్రహ్మాండం చేస్తారు? పసుపునీళ్లు జల్లితే ఒకపక్షంగా స్నానంచేసినట్టే'

'ఔను. కాని పిల్ల పెళ్లిపీటమీద కూచోగల్దాయని—'

'కూచోలేకపోతే పక్కనే పడుకుంటుంది. మీకెందుకూ యెలాగో వోలాగు క్రియ జరిపించేస్తాను కదూ!'

సిద్ధాంతిగారు చెప్పినరీతిగ నాటిరాత్రి ఏకరాత్రి వివాహముచేయుటకు పంతులుగారు నిశ్చయించిరి ప్రతిక్షణమును పంతులుగారు కుమార్తె చేయిఁజూచుచు వచ్చిరి. కాని పట్టినజ్వరము పట్టినట్టులేయుండెను. సాయంకాలము నాలుగుగంటలకుమాత్రము రవంత తగ్గినట్లు కనఁబడినందునపంతులుగారు వైద్యునిఁ బిలిపించి మరలఁ జేయిచూపించిరి. విశ్వనాథము డబ్బిలోని యొకమాత్రతీసి అల్లపురసము ననుపానముగాఁజేసి యామాత్ర లక్ష్మణచేమింగించిరి. వైద్యుఁడు చెప్పినట్లు పంతులుగారిభార్య కొంచెము మిరియాలచారు నన్నమునుపిసిగి లక్ష్మణకుఁబెట్టెను; గాని లక్ష్మణవెంటనే రెండుమూఁడుసారులు వమనముఁ జేసికొని తెలివిలేకుండ మరలఁ బడిపోయెను అంతజ్వరమున్నను కఠినచిత్తులగు పంతులుగారు నాటిరాత్రి వివాహము తప్పింపలేదు. ఒడలెఱుఁగకపడియున్న లక్ష్మణను బలవంతముగ వేంకటేశ్వరస్వామివారి యాలయములోనికి మోసికొనిపోయి పెండ్లిపీటపైఁ బరుండబెట్టించి వివాహమారంభించిరి లేశమైన శరీరముపై స్మృతిలేక పడియున్న లక్ష్మణమెడలో వేంకటేశము నాటిరాత్రి మంగళసూత్రముగట్టెను. సదస్యమును శేషహోమమును ముగించుసరికిఁ దెల్లవారినది. వివాహము పూర్తియైనతరువాత భీమశంకరముగారు బంధువులతో నాలయములోనుండి యింటికిబయలుదేరిరి. పెండ్లికొడుకగు వేంకటేశము పసుపుబట్టలతో మామగారియింటికి వచ్చుసరికి, అచ్చట కోర్టుబంట్రోతులు నిలుచఁబడియుండి వేంకటేశము వచ్చినతోడనే వానినిఁ బట్టుకొని 'అయ్యా! మీకు ఎరస్టువారంటు వచ్చింది. కోర్టుకు దయచెయ్యండి' అని వానిచేయిఁబట్టుకొని నిర్బంధింపసాగిరి

ప్రకరణము—12.

శుభవార్త.

వెండి బిళ్ళలుగల యెఱ్ఱని శవాలీలు మెడలో వైచికొని కోర్టు బంట్రోతులు వేంకటేశమును చేయిబట్టుకొనిలాగుచుండ నా పెండ్లికొడుకు వారిని గసురుచుఁ దనశూరత్వ మచ్చట వెల్లడింప నారంభించెను. క్రమక్రమముగ నా ఘర్షణ యొక్కుడైనందున దారిఁబోవు వారందఱు నచ్చట గుమిఁగూడ నారంభించిరి. లింగముఁ గట్టినతోడనే పిడుగుపడినట్లు, ఈ యసందర్భపు వివాహముఁ జేసినతత్క్షణముననే భీమశంకరముగారికి దగిన ప్రాయశ్చిత్త మారంభించినదని చూచినవారెల్ల నవ్వుకొనుచుఁ దమలో గుసగుసలాడుకొనుచుండిరి. తనను ఎరస్టువారంటు వచ్చినందుకుఁ గారణ మేమో యిప్పటికిని వేంకటేశమునకుఁ దెలియదు. పెండ్లికి వచ్చిన బంధువులెల్లరు పెండ్లికొడుకునకు సంభవించినగతిఁ జూచి తల్లడపడ నారంభించిరి. కొంతసేపునకుఁ బంతులుగారు లోపలినుండి వచ్చి యీ యల్లకల్లోలమును జూచి, తత్తరపడి యా సమూహములోఁ జొరఁబడి బంట్రోతునుజూచి,

‘ఎవరోయిమీరు? సంగతేఁవిటో చెప్పండి? మావాఁ డేఁవిచేశాడు?’

‘అయ్యా! మోహనరావుపంతులుగారికి ఈబాబు 350 రూ॥ ఇయ్యాలట. ఎంతడిగినా యియ్యకపోతే యెరెస్టువారంటుచేయించినారు. కోర్టువారియాగ్నెప్రకారం మాఁవొచ్చినాం. కోర్టుకు రమ్మంతే యీ యయ్య దమాయిస్తున్నాఁడు’

‘వాడికేఁవితెలుసునోయి కుఱ్ఱవాఁడు. సరే మీరుపదండి నేనుకూడా కోర్టుకువచ్చి జామీనుపడి విడిపిస్తాను’

‘సిత్తం. ఈపెళ్లికొడుకునుగూడా తీసుకోరావాల. యిడిసిపెట్టియెల్లిపోడానికి మాకీల్లేదు.’

‘అలాగేవస్తాడోయి. ఇదేఁవిటి? ఎప్పుడూ కోర్టుమొఖంయెరగని వాడికి చెప్పినట్టు చెప్తున్నావు?’

అని పంతులుగారు పైకి నిబ్బరముగ మాటలాడుచు లోన వల్లుఁడు చేసిన ప్రతాపమునకు కూరక విచారించుచు, విసుగుకొనుచు, నింటిలోనికిఁ బోయి సుచితవస్త్రములఁ దాల్చి వేంకటేశమును వెంటనిడికొని, తిన్నగ నా బంట్రోతులతోఁ గోర్టునకేగి, అచ్చట వేంకటేశమునకుఁ దాను జామీనుపడినట్లు సంతకముజేసి, అల్లుని విడిపించి యింటికిఁదీసికొనివచ్చిరి. ఇంటికి వచ్చినతరువాత పంతులుగారు సుగుణాభిరాముఁడగు వేంకటేశమునుపిలిచి, మొగముఁ జిట్లించుకొనుచు,

‘ఏఁవిరా? వేంకటేశా! మోహన్రావుదగ్గిర మూడువందలయాభై రూపాయిలు నువ్వెందుకుపుచ్చుకొన్నావు?’

‘నన్నేఁవిచెయ్యమన్నారు? బలవంతముగా నాకంటకట్టాడు. వద్దు వద్దని యెంతచెప్పినా విన్నాడుకాడు.’

‘ఉట్టినే నీకంతసొమ్మెందుకిస్తాడు? ఏఁవిటి జరిగిందో సరీగాచెప్పు. యిలాంటి కుక్కజట్కీలు తెచ్చుకోవద్దని నీకెన్నిమాట్లుచెప్పాను?’

‘ఆవేళపొద్దున్న వివాహసంబంధం గుఱించి మీరూ నేను మాటాడుకొన్న తరువాత నేనింటికి నాఖర్మాని పోతుంటే మోహన్రావు నన్నుపిల్చాడు ఎందుకో అనుకొని నేను వెళ్లాను. అప్పుడు నన్ను కూర్చోబెట్టి పెళ్లి సంగతులన్నిఅడిగితేచెప్పాను. సందర్భానుసారంగా వెయ్యిరూపాయిలు నా వద్దవున్నాయనిన్నీ, యింకా రెండువందలు చాలవనిన్నీ నేను చెప్పేసరికి గబుక్కున నాతడు గదిలోనికిపోయి 350 రూ॥లు లెక్కపెట్టి తెచ్చి పుచ్చుకోవాలని బలవంతంపెట్టాడు. అక్కరలేదయ్యా నాలుగు రోజుల్లో

నానిస్తుసొమ్ము నాకుదొరుకుతుందని యెంతచెప్పినా వినకుండా బలవంతంగా నాచేత ముక్కరాయించుకొని ఆసొమ్ము నాకంటకట్టేడు.'

'సరే! పద. మోహన్రావు యెలాంటిపెద్దమనిషో కనుక్కుంటాను.'

'అని మొగము ముడుచుకొని భీమశంకరంగారు తటాలునలేచి మోహనరావుగారింటికి బయలుదేరిరి. వేంకటేశముకూడ నాయనవెంటనే మౌనముధరించి బయలుదేరను. పంతులుగారు పోవుసరికి మోహనరావుగారు చావిడిలోఁ గూర్చుండి యేదోపుస్తకముఁ జదువుకొనుచుండిరి. భీమశంకరముగారినిఁ జూచినతోడనే మోహనరావు తటాలున కుర్చీమీదనుండిలేచి చేతులు జోడించి 'ఏఁవండోయ్పంతులుగారు? నమోన్నమః. ఏఁవిలాదయచేశారు? కండికూర్చోండి. అదుగో! పెళ్లికొడుక్కూడా వచ్చాడే? ఏఁవి నాఅదృష్టం?' అని నవ్వుచుఁ బలుకపంతులుగారచ్చట కుర్చీమీదఁ గూర్చుండి'

'మోహనరావుగారూ! మీదర్శనానికి రావలసివచ్చే వచ్చాను. మీహుకుం మమ్మిలాగరప్పించింది.'

'అబ్బబ్బా! అలా సెలవివ్వడంధర్మంఁవా? మీరు పెద్దలుమావల్ల యేఁమే నాలోపాలోపాలుంటే క్షమించాలి.'

'మోహనరావుగారూ! మీరుకూడా కూచోండి కొంచెంమాటాడాలి'

'చిత్తం చిత్తం సెలవివ్వండి.'

'మావాడు మీకివ్వవలసినసొమ్మెంత?'

'మూడువందలయాభై రూపాయిలు'

'ఎన్నాళ్లకిందటయిచ్చారు?'

'నేటికి రమారమి యిరవైరోజులవుతుంది.'

'ఎందుకోసం యిచ్చారు?'

'పెళ్లిచేసుకుంటాననిన్నీ మూడువందలరూపాయిలు చాలవనిన్నీ శిస్తులురాగానే నాలుగు రోజుల్లో యిచ్చేస్తాననిన్నీ నన్ను బలవంతంపెడితే నేనిచ్చాను.'

'మీరే బలవంతంగా సొమ్ము కట్టిపెట్టారనిచెప్తున్నాడే'

ఆమాటలకు మోహనరావుగారు నవ్వి

'ఏమండోయి వేంకటేశంగారూ! మాటాడరేఁవి? యిలా నావేపు చూడండి. నేను బలవంతంగా మీకు సొమ్ము కట్టిపెట్టేనని మీమాఁవగారితో చెప్పారా? ఎంతసాహసమయ్యా? ఆవేళ మీరు నన్ను బతిమాలుకున్నదంతా మరిచిపోయారేఁవిటి?'

అని పంతులుగారినిఁ జూచి

'పంతులుగారూ? ఈమాత్రంలో అబద్ధంఆడడం నాకేఁవి జరుగురు? ఎవళ్లేనా బలవంతంపెట్టి ఋణంపుచ్చుకొమ్మంటారా? మీరే ఆలోచించండి. ఇది కాక మూడువందలు ఋణం యిస్తే మూడువందలయాభైకి ముక్కరాసిస్తానని అవసరంకొద్దీ నన్ను బలవంతంపెడితే నేనిచ్చాను. పోనీయండి. నేనే బలవంతంపెట్టి సొమ్మిచ్చాననేకట్టండి. మూడువందలు రూపాయిలు పుచ్చుకొని మూడువందలయాభై రూపాయిలకెలా ముక్క రాసిస్తాడు?'

అదివిని పంతులుగారాశ్చర్యపడి తమ ముద్దులయల్లుని సుగుణములకు సంతసించి

'వేంకటేశా! నీవుపుచ్చుకొన్నసొమ్ము మూడువందలేనా?'

అనియడుగ వేంకటేశము మాటాడక మౌనముద్రవహించి యూరకుండెను. అప్పుడు పంతులుగారు వానినిఁజూచి విసుగుకొని

'మోహనరావుగారూ! జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. మూడువందలిచ్చినట్టు మీరే చెప్పుతున్నారు. వడ్డీతోకూడా ఆమూడువందలిచ్చేస్తాను. కోర్టులో వారంటు తీయించేయండి'

'మీరలాఅండం ధర్మంకాదు. ఈయాభైరూపాయిలకూ ఆశపడే ఎంతో ఇబ్బందిలో వున్నప్పటికిన్ని యింట్లో ఆడవాళ్లచే తిట్లుతిని సొమ్మిచ్చాను. వడ్డీతోకూడా 350 రూ॥కి ఒకదమ్మిడీ తక్కువైనా నేను పుచ్చుకోను. క్షమించండి.'

'మోహనరావుగారూ! మనం స్నేహితులం. నామాట కొంచెం మన్నించండి. మావాడు తెలివితక్కువపనిచేశాడు. సొమ్ము పుచ్చుకొని యిరవై రోజులుకన్నా యెక్కువ కాలేదు. అన్యాయంగా పుచ్చుకోడం మీక్కూడా జయంకాదు.'

'నే నన్యాయంగా పుచ్చుకోలేదు. ఈ విషయంలో మీరు మళ్లామళ్లా నన్ను మొఖమాటం పెట్టకండి'

'పోనియ్యండి వడ్డీయేనా వదిలేస్తారా'

'ఒక దమ్మిడీయేనా వదల్డానికి వీల్లేదు'

పంతులుగారెంత ప్రార్థించినను మోహనరావుగారొక కాసైన విడువనని పంతముఁ బట్టియుండిరి. అందుచేఁ గడకు విసిగి భీమశంకరముగారు లెక్కగట్టి వడ్డీతోకూడ 350 రూ॥లును మోహనరావుగారికిఁ జెల్లించుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. 'వెంకటేశా! చాల్చాలు! మంచిపని చేశావు; ఇంటికివెళ్లి నే నిమ్మన్నానని మీ యత్తనడిగి సొమ్ము పట్రా!' అని పంతులుగారు అల్లుని చెవిలో రహస్యముగఁ జెప్పి పంపివేసిరి. వేంకటేశ మింటికిఁబోయి కొన్ని నిముసములలో సొమ్ముఁ గైకొని మరల నచ్చటికి వచ్చెను. పంతులుగారు 350 రు॥ చిల్లరయు మోహనరావుగారికిఁ జెల్లించి రసీదు పుచ్చుకొని యింటికివచ్చిరి. వేంకటేశముమాత్రము మరల నత్తవారింటికి రాక యేకారణముననో మార్గమధ్యముననే మామగారివద్ద సెలవు బుచ్చుకొని దనయింటికిఁ బోయెను. పంతులుగారింటికిరాగానే ఆయన భార్య యెదురుగవచ్చి.

'ఏఁవైంది? సొమ్ము చెల్లించేశారా?'

'ఆహా! తప్పుతుందీ? వడ్డీతోకూడా మూడువందల యాభైరూపాయిలకూ ఒకదమ్మిడీయేనా తగ్గించకుండా పుచ్చుకొన్నాఁడు.'

'అయితే నాలుగువందలు రూపాయిలిమ్మని యేరేసుకు కబురంపించారో?'

'నేను నాలుగువంద లిమ్మని చెప్పలేదే? సరిగా లెఖ్ఖపెట్టి మూడువందలయ్యాభైయైదు రూపాయిలు తెమ్మనిచెప్పేను. నాచేతికి అంతే యిచ్చాడు'

'అయ్యో! అయ్యో! ఇదేం పాపఁవమ్మా? ఇప్పటికిప్పుడే యబద్ధఁవా? నల్భైయైదురూపాయిలు యేంచేసినట్టు? వాడేఁడీ?'

'ఏఁవో? యేంచేశాడో? వాళ్లమ్మ రమ్మన్నాదనిచెప్పి యింటికి వెళిపోయాడు. ఆసొమ్ము పట్టుకు పోయుంటాడు'

'ఇదేఁవిటమ్మా? యిలాటివాఁడైపోయాడు?'

భీమశంకరముగారు వేంకటేశమిచ్చిన కన్యాశుల్కము పండ్రెండువందలలో నాలుగువంద లీవిధముగా ఖర్చుపెట్టి, ఆసొమ్మున కల్లునివద్ద నోటు వ్రాయించుకొని పుచ్చుకొనిరి. మహానుభావుఁడైన వేంకటేశము సుగుణములు పంతులుగారి కిప్పుడిప్పుడే బోధపడుచున్నవి.

జ్వరాతిశయముచే శరీరముపై లేశమైన స్మృతిలేక పడియున్నందున నాటిరాత్రి లక్షణ తనకు వివాహమైనట్టులే యెఱుఁగదు. ఆనాటిరాత్రి తెల్లవారువరకును, పలువరించుటయు, వాంతిఁజేసికొనుటయుఁదక్క లేచికూర్చుండుటకైన నామెకు వీలులేకపోయెను. ఈడువచ్చిన పిల్లయని పంతులుగారు పంతముపట్టి అమ్మవారి కెనుపోతును బలియిచ్చినట్లు ఆమెను వేంకటేశమునకుఁగట్టిరి. ఆమరునాడు సాయంకాలమువరకును జ్వరము తగ్గకుండినందున నంతవరకును లక్షణ ఆహారముఁ గైకొనలేదు. అప్పటికి జ్వరబాధ కొంచెము తగ్గినందునఁ దెలివివచ్చి, లక్షణ తనమెడలోని మంగళసూత్రమును జూచికొని కన్నీరు వరదలైపారునట్లు పాపము తనలోఁదానె కొంతవరకేడ్చెను; కాని మొదటినుంచియు నామెకుఁ బ్రాణసమానముగ మెలఁగుచుండినసీత, ఆమెను లేశమైన విచారింపనీయక ధైర్యముఁజెప్పుచు నోదార్చుచుండెను. దైవానుగ్రహముచేత నప్పటినుండియు లక్షణకు మరల జ్వరమురాలేదు. క్రమక్రమముగ పథ్యము హితవగుచున్నందున నామెకుఁ గొంతబలము కలిగినదని చెప్పవచ్చును. విశ్వనాథము తగిన యౌషధమునిచ్చి వారము దినములలో లక్షణను యథాప్రకారముగఁ జేసెను. సీత నిరంతర

మును లక్షణను తనయొద్దనే యుంచుకొని యామెకు ధైర్యముకలుగు కథలు చెప్పుచు మనోగత విచారమును తొలంగించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. మాధవరావు ప్రసంగము వచ్చినప్పుడెల్ల లక్షణ యాసంగతులచేఁదనమనసుఁ గలత పెట్టవలదని బ్రతిమాలుకొనుచుండెను. వివాహమైన తరువాత జరిగిన వేంకటేశము చరిత్రవిని యేకారణముననో మన లక్షణ తనవిచారమంతయు విడిచి చిరునవ్వునవ్వ నారంభించెను. పాపమా బాలిక తనహృదయమును గఠిన పాషాణమొనర్చుకొనెను కాఁబోలు? లక్షణ తానొంటరిగఁ గూర్చుండవలసి వచ్చినప్పుడు తనమనసు నన్యవిచారములలోఁ బెట్టక, భవానీదేవిని స్తుతించుచుఁ బద్యముల నల్లుకొనుచుండెను. వివాహమైనప్పటినుండియు నామె ప్రవర్తనము పూర్ణముగ మారిపోయినదని యందఱు ననుకొనుచుండిరి. భోజనము చేయునప్పుడుకూడఁ దనకు వలసినపదార్థము నడిగి వేయించుకొనక తల్లి వడ్డించిన యెడలఁ దినుటయు, లేనియెడల మానివేయుటయుఁ జేయుచుండెను. ఆమెవదనమెప్పుడుచూచినను దీర్ఘాలోచనమున నున్నట్టులే కనఁబడుచుండెను.

అట్లు మాసముదినములు గడచెను. ఒకనాఁ డుదయమున మామూలు ప్రకారము పంతులుగారు చీకటియుండగానే లేచి, యంగవస్త్రమ్మును గట్టుకొని చేతనొక కంచుచెంబుఁ గైకొని ప్రాతఃకాలస్నానముఁ జేయుటకై రామసాగరమునకు బయలుదేరిరి. పంతులుగారు చెఱువులోస్నానముఁజేసి, రామలింగేశ్వరాలయములోనికిఁబోయి, యచ్చటఁ దమశరీరమును విభూదితో నలంకరించుకొని, లింగేశ్వరున కభిషేకముఁజేసి, మరల నింటికి బయలుదేరి వచ్చుచుండిరి. భీమశంకరముగారి భార్యయు, నాయన రెండవకుమార్తెయు మఱికొందఱమ్మలక్కలును అరుగులమీద నిలుచఁబడి పంతులుగారికొఱకెదురుచూచుచుండిరి. భీమశంకరముగారు దూరమునుండియే వారందరినిఁజూచి కారణమేమో తెలియక, వేంకటేశము మరల నేదైనజట్టీ తెచ్చుకొనియుండునని లోలో ననుకొనుచు, గృహమును సమీపించిరి. దూరమునుండియే పంతులుగారిభార్య సంతోషమున నాయననుజూచి 'ఏఁవండో! శుభవార్త విన్నారా! మనలక్షణ పెద్దమనిషయింది' అనిగట్టిగఁజెప్పెను. ఆసంగతివిని పంతులుగారు మహానందముతోఁ గేకవేసి తటాలున గుమ్మముదాటి వారందఱితో లోనికిబోయిరి.

ప్రకరణము—13.

వాచీ-లవండరుబుడ్డి-పట్టురుమాలు-మల్లుతాను.

పంతులుగారు వెంటనే రామావధానిగారినిఁ బిలిపించి, నక్షత్రము చూపించిరి. రామావధాని పంచాంగమును జూచి, ముహూర్తము ప్రశస్తమైనదేకాని కొంచెము గ్రహశాంతి యున్నదని మాత్రము చెప్పెను.

'అవధాన్లుగారూ! ఏపాటిశాంతి వుంటుంది?'

'అబ్బే! బెడద యేఁవీ లేదండీ! అంతా రెండుగంటలుపని. అల్లుడు వూళ్లోనే వున్నాడు. కార్యంకూడా చేసేస్తే బాగుంటుంది'

'మా ఆవిడకూడా అలాగే దెబ్బలాడుతున్నాది. కాని ఆషాఢమాసం దాకా వుంచేయాలని అనుకుంటున్నాను'

'ఎందుకండీ! కార్యంలో కార్యం అయిపోతే మంచిది. ఇదికాక ఆషాఢమాసంలో మూర్తాలు పెట్టరు. అదిశూన్యమాసం కూడానున్నూ.'

అని సంభాషించి పంతులుగారు కార్యముఁ జేయుటకేనిశ్చయించుకొనిరి. పంతులుగారు వేంకటేశమును పిలిపించిశుభవార్తఁ జెప్పిరి. ఆయన భార్య తన రెండవ కుమార్తెచే వేంకటేశముపైని వసంతముఁ జల్లించెను. కొంతసేపునకుపంతులుగారి భార్యయుఁ జిన్నకూతురును, క్రొత్తబట్టలఁ గట్టుకొని, ముత్తైదువులను పిలుచుటకు బయలుదేరిరి. ముత్తైదువలను పిల్చుటకుఁ దనవెంట సీతనుకూడ రమ్మని పంతులుగారిభార్య పిలిచినదికాని, తన భర్తయింటిలో లేనందున వానిసెలవులేనిదే రాఁ జాలనని చెప్పి సీత తప్పించుకొనెను. ఆనాడుకూడ పంతులుగారు, తమకిష్టమైన 'ఒబ్బట్లును-పరమాన్నమును' చేయించిరి. భోజనములైనతరువాత పంతులుగారి భార్య యొక చోటఁ జిన్న పందిరివేసి యందులోధాన్యముపరచి, దానిపై నొక వస్త్రముగప్పి, నాలుగుకొనలఁ గొబ్బరిబొండములును, చిమ్మిలిముద్దలునుంచి

యచ్చటలక్షణను గూర్చుండఁబెట్టెను. ఇంతియేకాక వచ్చిన ముత్తైదువలం దఱుఁ గూర్చుండుట కామె తమ యింటిలోనున్న పెద్ద 'తివాసీ' పరిపించి యొక వెండి పళ్లెరములో తమలపాకులుచెక్కలు నుంచి దానిపైఁ బెట్టెను. మధ్యాహ్నము మూఁడుగంటల కమ్మలక్కలొక్కొక్కరు పంతులుగారి యింటికి రానారంభించిరి. వచ్చినవారినెల్ల గౌరవించుచు వారుతెచ్చినరవికెలగుడ్డలును; పండ్లును మొదలగున వందుకొని పంతులుగారి భార్య తివాసీమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టుచుండెను. కొంతసేపునకుఁ దాను పిలిచిన ముత్తైదువు లందఱును వచ్చిన తరువాత నామె వెంటనే లేచి పెరటిలోనున్న రోలును, రోకళ్లనుదాసిచేఁ నచ్చటికిఁ దెప్పించి ఒక చేటలో నువ్వులు, పంచదారపోసి యచ్చటఁ బెట్టెను. అప్పుడు స్త్రీలెల్లరు నొకరినొకరు జూచుకొని ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుకొన నారంభించిరి. అదిచూచి పంతులుగారిభార్య, 'ఏఁవిలా మొహమాటం పడుతున్నారు? సుబ్బక్కా లే! రావక్కా! కూచున్నావేఁ?అన్నపూర్ణా! మొహమాటంపడకు. కాఁవాక్షీ! ఆలస్యం ఎందుకూ? సుబ్బీ! నువ్వు బాగా పాడతావట' అని వేర్వేరుగవారందరినిఁ బిలిచెను. అప్పుడు మెల్లఁగ నొక్కొక్కరు లేచినిలువఁబడుచుండిరి. వచ్చిన వారందరును కడకు లేచి, యొక్కొక్క రొక్కొక రోకలి పట్టుకొని, రోటిచుట్టునునిలువఁబడి చిమ్మిలి దంపుట కారంభించిరి. ఆ దంపునప్పుడుపంతులుగారిభార్య వారందరిచేతను పాటలు పాడించెను. పాటలుపాడుచుఁ జిమ్మిలిముద్ద దంపుట లైన తరువాత మరలవారందఱును తివాసీపైఁ గూర్చుండిరి. పంతులుగారి భార్య తన చిన్నకూతురుతోఁగూడ వారందరికిఁ బసుపును, పారాయణయు రాసి,తాంబూలములును, చిమ్మిలిముద్దలునుపంచిపెట్టెను. స్త్రీలెల్లరును లక్షణపై నక్షితలుజల్లి యిండ్లకుబయలుదేరిరి.

మూఁడవనాటి సాయంకాలమున పంతులుగారు వేంకటేశమునుపిలిపించి రేపటి కార్యమునకు సిద్ధముగ నుండవలయుననియుఁ ఆరాత్రికూడా వాని నచ్చటనే యుండిపొమ్మనియుఁ జెప్పిరి. వేంకటేశ మందుకు సమ్మతించి

ఆరాత్రి కచ్చటనేయుండ నిశ్చయించుకొనెను. మామగారు లోనికిఁబోయినంతనే వేంకటేశము వీథియరుగుపైఁ గూర్చుండి తనలో నేమోయాలోచించుకొనఁ జొచ్చెను. అప్పుడు దృఢకాయమును, క్రూరదృష్టియు, వికారాకారమును గల యొక పురుషుఁడువానియొద్దకు నవ్వుచు వచ్చి,

'ఏఁవిరా భాయ్! రేపు నీకు ముహూర్తఁవట?'

'నీలాద్రీ! దా! కూచో! ఎక్కడికివెళ్తున్నావు?'

'పోలిశెట్టిదగ్గిరికి వెళ్తున్నాను'

'మంచిమాట చెప్పేవు. నే నొకుత్తరం యిస్తాను. పోలిశెట్టికిచ్చెయ్యాలి !'

'ఎందుకోసం యేఁవిటి?'

'రేపు కార్యఁనా! కట్టుకోడానికి బట్టల్లేవు. చెప్పుకుంటేసిగ్గు. ఆనాటినుండీ నా బట్టలన్నీ చకోరాక్షి యింట్లోవుండిపోయాయి. నా వుత్తరం చూడగానే పోలిశెట్టిపంచలచాపులిస్తాడు. అవితెచ్చి నాకివ్వాలి'

'నువ్వు పోలిశెట్టికి బాకీవున్నావేఁవో? యెలాయిస్తాడు?'

'అందుకే నిష్ఠూరంగా వుత్తరం రాసి యిస్తాను'

అని వేంకటేశము జేబులోని కాగితమును పెన్సలుతీసి యుత్తరము వ్రాయుట కారంభించెను. అందులో నేమిసంగతు లున్నవోకాని వ్రాయుటకుమాత్ర మొక యరగంటకాలము పట్టెను. వ్రాయుట పూర్తియైనతరువాత, 'నీలాద్రీ! ఇదిగో యుత్తరం. ఎవ్వరికీ చూపించకుమీ, కొంప మునుగుతుంది. శెట్టికిచ్చావంటే పంచల్చాపులిస్తాడు'

అని చెప్పి వానికాయుత్తరమును భద్రముగా నిచ్చెను. వాని మాటలను బట్టిచూడ నాయుత్తరములోఁ గొన్ని రహస్యములుండియుండునని మన మూహింపవచ్చును. నీలాద్రియా యుత్తరమును గైకొని వెంటనే బయలుదేరెను.

వేంకటేశమునకుఁగల దుస్సాంగత్యములో ఈ నీలాద్రి మొదటినుండియు నుండెను. వారిరువురును ప్రాణస్నేహితులగుటచే నేపనిజేసినను ఇరువురునుగలసియే చేయుచుండిరి ఇంతయేల? వేంకటేశము స్థాపించిన దుష్ట సమాజమున కీనీలాద్రియే కార్యదర్శి. సిగ్గు-లజ్జ-భయమనునవి లేశమైనలేక, తనశత్రువులను దారిఁగాచి తన్నుటయందే కాక, ఇంక నెట్టిసాహసకృత్య మొనర్చుటకైన నీమహానుభావుఁడు వెనుదీయు వాఁడు కాడు.

నీలాద్రి నుత్తరమిచ్చి పోలిశెట్టికిఁ బంపించిన తరువాత వేంకటేశము చాలాసేపువరకు అరుగుమీద నట్టులేకూర్చుండియుండెను. కొంతసేపునకు నీలాద్రి తిరిగివచ్చి వేంకటేశమును జూచి,

'ఓరెభాయ్! ఇచ్చాడు కాడురా? నువ్వు చాలా సొమ్ము-బాకీవున్నావట నువ్వువస్తే మాటాడి యిప్పుడిస్తానన్నాడు. అందుచే నువ్వే వెళ్లి తెచ్చుకో! యిస్తాడు'

'మరేఁవేనా యెగిరేడా? నిష్ఠూరంగా మాటాడేడా?'

'ఎగర్లేదు. నీవురాసిన వుత్తరం చూసి పెట్లోపెట్టుకొని నిన్నేరమ్మని చెప్పమన్నాడు'

ఆమాటలు విని వెంటనే వేంకటేశము అరుగుదిగి పోలిశెట్టిదగ్గరకు బయలుదేరి వెళ్లెను. పోలిశెట్టి వానినిఁ జూచినతోడనే

'ఏం పంతులయ్యా! వొచ్చినావా? కూకో! కూకో!'

'కూచుంటానుకాని ఏఁవిటోయి పంచలచాపు లియ్యననన్నావట. నీబాకీ యెగవేసేస్తా ననుకొన్నావా యేఁవిటి?'

'యెగనీ! దిగనీ! నాకుతెల్దు. పదేపదే అడగడం నాకుబోదలేదు. బేగిచ్చేస్తే పరువుంటాది. లేకపోతే నువ్వూనేనూ కోర్టెక్కాల.'

'అంతమట్టు కెందుకోయి? ఈ కార్యం [illegible] గడచిపోయింతరవాత అణాపైసలతో వడ్డీతోకూడా నీ సొమ్ము నీకు పారేస్తాను.

ఇంతేనా? డబ్బుకి మొహం చూసుకున్నావుగాని మనస్నేహం ఆలోచించావుకావు. తే! తే! పంచలచాపు లియ్యి.'

'మరినన్నేటీ అడక్కు- మెల్లిగెళిపో! సొమ్మిత్తేనేకాని పూటిక పుడకేనా యియ్యను. ఏంపెద్దమనిషివయ్యా? బోల్డుసొమ్ము బాకీపడిపోయి, యియాల-రేపూ యియాలరేపూ యని తిప్పలెడుతున్నావు?'

'అయితే యేంచెయ్యమన్నావోయి? నీయింట్లో కార్యాలొస్తే చెయ్యడం మానేస్తావా యేఁవిటి? పిల్లతల్లి సిగాగొయ్యా! పదిహేనువందలు సిస్తులురావలసివుంటే పైతు లివ్వకుండావున్నారు. యిబ్బందొచ్చి నప్పుడేఁవి చేస్తాఁవు? నీకు మాత్రం రాదాయేఁవిటి?'

ఇట్లుమాట్లాడుచుండ నింతలోఁజీకటిపడినది. శెట్టి తన షాపులో దీపమువెలిఁగించి ఆగాజుబుడ్డిలో నూనెచాలనందునఁ గొని తెచ్చుటకై పొరుగు దుకాణమునకుఁ బోయెను. అపోవుచున్నప్పుడు వేంకటేశము వానినిఁ జూచి "ఏఁవోయి వొచ్చేస్తున్నావు? నామాటేంచెప్పేవు?' అని యడుగ శెట్టి 'కూకో కూకో దుకాణంకాడెవల్లూలేరు. నూనొట్టుకిప్పుడే వస్తాను' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చి వెళ్లిపోయెను. అప్పుడు వేంకటేశము తప్ప షాపులో నెవ్వరులేరు.

ఇంటివద్ద భీమశంకరముగారు రామావధానితో రేపటి కార్యక్రమములు గూర్చి మాటాడుచు వేంకటేశ మెచ్చటికిపోయెనో యని వానికొరకెదురు చూచుచుండెను. వంటయైనదని చెప్పి భార్య తొందరపెట్టుచుండినను, అల్లుఁడు రాకుండ భోజనము చేయుట కిష్టములేక పంతులుగారువానికొరకు వేచియుండిరి. ఎంతకును భోజనమునకు రానందున విసిగి పంతులుగారి భార్య చావడిలోనికి వచ్చి నిలిచి యుండెను. కాని భర్త పురోహితునితో నేమో రహస్యముగ మాటాడుచుండుటచే నామె యేమియుఁ జెప్పలేదు. కొంతసేపునకు వేంకటేశము భుజముమీదనున్న పంచలో నేమో మూటఁ గట్టి పట్టుకొని యచ్చటికి వచ్చెను. పంతులుగారు వానినిఁ జూచి

‘ఎక్కడికి వెళ్లేవురా?’

‘పోలిశెట్టిదగ్గరకండీ! వస్తువులు తెచ్చుకోడానికి వెళ్లేను’

‘ఏఁవిటి తెచ్చావో చూపించు’

వేంకటేశము మూటవిప్పి

‘ఇదిగో! ఇదివాచీ’

‘ఎంతైంది?’

‘నాలుగురూపాయిలన్నాడు. ఇదుగో యీ లవండరుబుడ్డిచూశారా?’

‘బాగున్నాది. ఇది నీకెందుకు?’

అని యడుగ పంతులుగారి భార్య వేంకటేశమునుజూచి

‘ఎందుకేఁవిటి? పెళ్లాంకోసం తెచ్చాడు’

‘అత్తా! ఈ మల్లుతాను చూశారండీ?’

‘చూశాను. నీ పెళ్లానికి నాలుగు కబ్బారవికలు కుట్టించు’

‘అబ్బే! ఇవి నేను కట్టుకోడానికండీ! కబ్బారవికలకు చీనాపట్టు బట్ట యీమాటు తెస్తానులెండి. ఈ పట్టురుమాలుచూశారా?’

‘బాగున్నాది. లవండరుజల్లి జేబులోపెట్టుకో’

అప్పుడు రామావధానిగారు పంతులుగారినిఁజూచి

‘పంతులుగారూ ! మొత్తంమీద మీవాడు తెలివైనవాడేనండీ!’

‘బుద్ధి స్థిరంగావుండదు కాని, నాలుగురాళ్లు తెచ్చుకోగలఁడు’

‘ఏఁవేనా వుద్యోగం చేస్తున్నాడా?

‘కలక్టరు కచేరిలో పాతికరూపాయిలిస్తారు’

‘ప్రశస్తంగావుంది. ఇంకేంకావాలి?’

‘ఏఁవిటో చూశారా! పెద్దసంబంధానికి పరుగెత్తలేక మేనరికఁవని చేశాను.’

‘అయితేనేఁవండి? మణిపూసలాంటి చిన్నవాడు. ఎప్పుడూకూడా పెద్దసంబంధాలు చెయ్యకూడదనే నా వుద్దేశంకూడానున్నూ!’

‘సరే! అవధాన్లుగారూ! మా ఆఁవిడ తొందర పెడుతూంది. కాళ్లు కడుక్కుందునా?’

‘లెండి! లెండి! నే నుదయాన్నేవస్తాను. వచ్చేసరి కన్నీసిద్ధంగా వుంచాలి’

‘ఆమాట మీరుచెప్పాలా? ఆలస్యంచేస్తే మాపిల్ల వుండలేదు. చీకటితోటే, అన్ని సిద్ధం చేయించేస్తాను. మీరుమాత్రం వేగిరం రండి’

అని చెప్పి పంతులుగారు వేంకటేశముతో భోజనమునకు లోనికిఁ బోయిరి.

ప్రకరణము---14.

ఔపోసన ముహూర్తము.

'వాహ్వా! ఇన్నాళ్లకి నా కదృష్టదినాలు వచ్చాయి. చక్కదనం అంటే మా లక్షణదే చక్కదనం. ఎంతో అదృష్టం చేసుకుంటేనే కాని యిలాంటి పెళ్లాం దొరకడం కష్టం. కాని లక్షణకు నామీద అంతగా యిష్టంవున్నట్టు కనబడదు. కాబట్టి దాన్నేలాగేనా నావల్లో వేసుకోడానికి ప్రయత్నించాలి. పెళ్లాన్ని వశంచేసుకోడానికి ముందుగా మా అత్తగార్ని మావగార్ని వశంచేసుకోవాలి. అత్తా! ఇది నా పెళ్లానికివ్వండి అని చెప్పి యీవాళ, వొక లవండరుబుడ్డి యిచ్చేసరికి ఆవిడ గుమ్మయిపోయింది. నాలుగు రోజులుదాకా యిలాగ యేదైనా తెచ్చి యిస్తూవుంటే అత్తగారు నా పెళ్లానికి బోధపర్చి దాని మన స్సేలాగేనా తిప్పేస్తుంది. రేపు నన్నూ నాపెళ్లాన్ని గదిలోకి పంపించేటప్పుడు, ఏంవిబట్టలు కట్టుకోవడం అని ఆలోచిస్తున్నాను. పట్టురుమాలు వొకటి వున్నాదికదా? అది షోగ్గా మెడకట్టుకుంటాను. అందుమీద తానుముక్క చింపుకొనికట్టుకుంటేచాలు అన్నీ తెచ్చానుకాని వాసననూనె సీసాకూడాఒకటి దొరికుంటే బాగుండిపోను, లవండరుబుడ్డి వొకటి వున్నాదికదా? దాంతో యెలాగోకాలక్షేపం చెయ్యొచ్చు. లేకపోతే జీడినూనెలో ఇంత లవండరు పోసి తలకు రాసుకుంటాను. ఆహా! రే పెంత సంతోషమైనరోజు? ఎప్పుడు తెల్లవారుతుందో అని యెదురుచూస్తున్నాను. యివాళ రాత్తిరి నాకు నిద్రపట్టుతుందో పట్టదో? వెధవగడియారం యింకా తొమ్మిది గంటల్లోనే యేడుస్తూంది. ఇది తప్పు. ఇప్పుడు యించుమించుగా పదకొండు గంటలుకావచ్చు......................ఇన్నాళ్లదాకా ఆతిలోత్తమముండకోసం వూరికే తాపత్రయం పడ్డాను కాని లక్షణముందర యది [illegible]?

చక్కదన మ్వుంటేసరా? ఆపాటి చక్కదనం నాపెళ్లానికి లేకపోలేదు. నిష్కారణంగా దానికోసం ఆశపడి ఆ ముసిలిముండకి దస్వాబిళ్లల్లాగ యాభైరూపాయలు యిచ్చేశాను. అవి మళ్లా తిరిగి వచ్చే సాధనంలేదు. ఆ యాభైరూపాయిలు యింటప్పుడు చేతులో వుంటే అత్తరుబుడ్లు - వాసననూనెసీసాలు మొదలైనవి కొని కొంత మట్టుకు పుజాచేసివుందును. కాని గంగలో పోసేశాను. పోనీ ఆ తిలోత్తమ్ముండేనా స్వాధీనం అయిందీ అంటేఅది కూడా లేదు'..................'

అని వేంకటేశమానాటిరాత్రి భోజనముఁజేసి యొంటరిగ నొకచోఁగూర్చుండి తనలో ననేకవిధముల ననుకొనుచుండెను. మీదిసంగతులవలన వేంకటేశ మెంత సరసుఁడో చదువరులు గ్రహియించియే యుందురు. వీనిప్రభావమింకను ముందుముందు తెలియఁగలదు. కావున వానిసంగతి విడిచి మనమొకసారి లక్షణయొద్దకుఁబోవుదము. నాటిరాత్రి లక్షణయొంటరిగ నొకగదిలోఁ గూర్చుండి మితిలేనివిచారమున నూరక కన్నీరుఁగార్చుచుండెను. కొంతసేపునకుఁ దలిదండ్రులు మొదలగు వారందఱుఁ బరుండి నిద్రించిరి. వారందఱు నిద్రించుట కనిపెట్టి లక్షణ యెందుకొరకోకాని పెరటితలుపుఁదీసెను. తోడనే గడియ చప్పుడైనందున వచ్చుటికి సమీపముననే నిద్రించియున్న వానితల్లి మేల్కొని 'లక్షణా! పెరటితలుపెందుకు తీస్తున్నావు?' అని రెండు మూడుసారులు గద్దించియడిగెను. కాని లక్షణయందు కేమియు సమాధానముఁజెప్పలేక తెల్లపోయి మరలఁ దలుపుగడియవేసి పరుండెను ప్రక్కపైఁబరుండి తనలో దీర్ఘముగ నేమోయాలోచించుచుఁగన్నులుమూసికొని యుండుటచేఁ గొంతసేపునకు లక్షణకుఁ గొంచెము మైమరపుఁగలిగెను. ఇంకను నిద్ర గాఢముగఁ బట్టలేదు. కాని హాయిగా నిద్రించుదినములింక నామెకు రావుండుటచే, నానిద్రయెంతోసేపుండలేదు. కన్నులు మూసికొని పరుండియున్న లక్షణ, యే కారణముననోకాని తటాలునఁదృళ్లిపడి లేచి, కూర్చుండి తనలో

'ఏఁడీ? మాధవుఁడేడీ' నామనోహరుఁ డెచ్చటనున్నాఁడు? అయ్యో! మాధవా! ఇప్పుడేవచ్చి నన్నుఁ బలుకరించితివి కదా? ఇంతలోనే మాయమైతివా? ఈపాపిష్టి మంగళసూత్రము నీకు నాపైని శత్రుభావముఁ గలిగించినదా? అయ్యో! ప్రాణేశ్వరా! నావీనులకు విందుఁ గొలిపి నన్ను మహానందమున నోలలాడించిన నీతీయని పలుకులింకొకసారి నన్ను విననీయవా? నాథా! నాతోనిప్పుడేమంటివి? 'లక్ష్మణా తొందరపడకుము. విచారించిన లాభములేదు. మనమిరువురము కలసి హాయిగ జీవించుదినములు ముందున్నవనియా' పల్కితివి? ప్రాణేశ్వరా! అయ్యో! ఇంకెక్కడి సౌఖ్యము? ఎక్కడి యానందము? ఆఋణమంతయు మనకిదివరకే తీరిపోయినది? రేపటిదినమున నాశరీరమొక నీచున కర్పించుచున్నాను. నాథా! ఇట్టి యాపత్సమయమున నీవూరనుండినచో, నన్నెట్టులైన నీదుఃఖమునుండి తప్పించి రక్షించియుందువేమో? ఎందరి వేల్పులకో చేతులెత్తి మ్రొక్కుకొంటిని? కాని యొక్కనికైన నాయందు దయకలుగలేదు. తల్లీ! భవానీ! లోకమాతా! చిన్ననాటినుండియు నిన్నే నమ్ముకొని భజించుచున్న దీనురాలను. దిక్కులేని బాలికను. పుట్టినతరువాత నెవరికిని నెట్టియపరాధము నొనర్చి యెఱుఁగని యమాయకురాలను. ఇన్నిటికన్న నీభక్తురాలను. నీవైన నన్ను దయఁజూడుము. రేపు జరుగనున్న క్రూరకృత్యమున కేదైన నభ్యంతరముఁ గల్గించి నన్నీ దుఃఖసముద్రమునుండి యొడ్డునఁబడవేయుము. ముల్లోకములనేకచ్ఛత్రమునఁ బరిపాలించుచున్న శంభుదేవునకుఁ బట్టపురాణివై యుండి, నన్ను నా నాథునకుఁ గూర్పఁ జాలకపోవుట నీకైనఁ జిన్నతనము కాదా? తల్లీ! పోనిమ్ము నాకంతభాగ్యము లేకున్నమానెఁ గాక. కాని నాహృదయేశ్వరుఁడొక్కరుఁడె తక్కమరెవ్వరు నాశరీరము నంటకుండఁ జేసి నామానమును గాపాడుము. నన్నెందు కూరక యేడ్పించెదవు? ఓతల్లీ! భవానీ! ఈవంత యుపకారము నాకొనర్చినచోఁ జన్మజన్మములకు నీపద దాసినై నిన్నే భజించుచుందును. అయ్యో! తెల్లవారినచోఁ గఠినచిత్తులగు తలిదండ్రులు నన్ను మరలఁ గొని

పోయి యా మూర్ఖుని ప్రక్కఁ గూర్చుండఁబెట్టెదరు. ఓ తండ్రీ! సూర్యభగవానుఁడా! జగత్సాక్షివగు నీవెఱుంగని సంగతులులేవు. నిర్మలమైన నాయంతరాత్మను పరీక్షించి, కరుణామయుఁడవైనచో నన్నుఁ గాపాడుటకు నీవు రేపుదయింపకుండరాదా? కటకటా! నీవు రాకున్నచో జగములెట్లు నిలుచును? నీసందర్శనము లేనిదే పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము నెవ్వరు జీవింపఁగలరు? నిర్భాగ్యురాలనగు నాయొక్కతె మేలుకొఱకు నీవు జగమునంతటిని క్షోభపెట్టెదవా? దేవా! లోకబాంధవా! దుఃఖాతిశయమున నేనట్టులంటిని. క్షమింపుము. అయ్యో! పెండ్లినాడు వచ్చినట్లు నాకిప్పుడేదైన రోగము ముంచుకొని రాఁగూడదా? అట్టులైన నాకీగండము గడచునేమో? ఓ చతురాననా? బమ్మదేవరా! నీవింక నెంతకాలమువరకు నాకాయువు లిఖించియుంటివి? ఓ పంచభూతములారా! మీలో నెవరైన నన్ను దిగమ్రింగి పుణ్యముఁ గట్టుకొనరాదా? ఓతల్లీ! భూదేవీ! ఏపాప మెఱుఁగని నన్ను నీలోనైక్యముఁ జేసికొని, నాకీదుఃఖభారము నింకనేల వారింపవు? హా! హృదయేశ్వరా! అకారణముగ నాహృదయమును దొంగలించి నన్నిట్టులేల బాధపెట్టుచుంటివి? అయ్యో! మాధవా! మాధవా'

అని తనలో దుఃఖించి లక్ష్మణ మూర్ఛవోయెను. తరువాతఁ జాలసేపువరకు నామెకుఁ దెలివి రాలేదు. ఇంతలోఁ దెల్లవారినది. పంతులుగారి భార్య లేచి లక్ష్మణను మేలుకొలిపి యామెను స్నానముఁజేయించెను. భీమశంకరముగారి సెలవుప్రకారము మంగలివాండ్రు వచ్చి వీథియరుగుపై మంగళధ్వనుల నారంభించిరి. రామావధానిగారు 'అంగళములో' నలికించి ముగ్గులు పెట్టించి యచ్చట వధూవరులు కూర్చుండుటకై పీటలు వేయించి తమకు వలసిన సామాగ్రినిఁ దెప్పించుకొనిరి. పంతులుగారు తమ యల్లునకు మంగలివానిచేఁ దలనంటించి స్నానముఁ జేయించిన తరువాతఁ దనగదిలోనికి దీసికొనిపోయి క్రొత్త పంచలచాపు నుత్తరించి, పసుపు బొట్లుపెట్టి కట్టుకొమ్మని వానికిచ్చిరి. ఆశీర్వాదమునకై వచ్చిన బ్రాహ్మణులందఱు నంగళము

చుట్టు తివాసులపైఁ గూర్చుండిరి. రామావధానిగారు కట్టెపుల్లలు విరిచి యగ్నిహోత్రమును సిద్ధముఁ జేయుచుండిరి. పంతులుగారిభార్య లక్షణను గదిలోనికిఁదీసికొనిపోయి యాపెకొక క్రొత్తచీరఁ గట్టించి కాటుకయుంబొట్టును పెట్టి ఆభరణము లన్నింటితో లక్ష్మీదేవి వలె నలంకరించి యంగళములోనికిఁ దీసుకొనివచ్చి యచ్చటఁబీటపైఁగూర్చుండఁబెట్టెను. వేంకటేశము తిలకము దిద్దుకొనుచు గోడకుఁ దగిలించిన యద్దమువద్ద నిలువఁబడి యుండెను. అప్పుడు పంతులుగారి రండవకూతురు వానియొద్దకువచ్చి 'బావా ఏవళ్లోవచ్చి నిన్ను పిలుస్తున్నారు. తొందరగా మాటాడవాలట' అని చెప్పెను. తోడనే వేంకటేశము వచ్చినవారెవరో కనుఁగొనుటకై వీధి గుమ్మములోనికిఁ బోయెను. అచ్చట నలువురు కనిష్టేబులు నిలువఁబడియుండి వేంకటేశమును జూచినతోడనే 'పంతులూ! రండిరండి! స్టేషనికి నడవండి! యిన్స్పెక్టరుగారి సెలవైంది, అని చేయిఁ బట్టుకొని లాగఁజొచ్చిరి.

'ఇవాళ మాయింట్లో కార్యం. ఎలావస్తాను?'

'మేఁ వేంచేస్తాం రాకతప్పదు గవర్నమెంటు ఆర్డరికి మనయింట్లో కార్యాల్లడ్డుపడతాయా? వేగిరంరండి.'

ఈయల్లరి విని పంతులుగారింటిలోనుండి పరుగెత్తుకొనివచ్చి యచ్చటనున్న రాజభటులనుజూచి,

'ఏఁవిటోయి అల్లర?'

'ఏఁవీలేదండీ? మీ యల్లుడుగారు చేసిన ప్రతాపం బయలుపడ్డాది. అందుచే స్టేషనికిహాజరు కమ్మంటున్నాం'

'ఏఁవిటిచేశాడు. చెప్పండి! చెప్పండి!'

'మీరె అడగండి. నిన్నరాత్రి పోలిశెట్టి షాపులో యేంటిచేశాడో'

పంతులుగారు వేంకటేశమును జూచి

'ఏఁవిటిచేశావురా?'

'నేనేఁవి యెవగనండీ'

అప్పుడు కనిస్టేబులు నవ్వుచు పంతులుగారితో

'చూశారా! ఈ మహాత్ముఁడు నిన్న సాయంత్రం పోలిశెట్టి షాపుకెళ్ళి యతను లేనప్పుడు, ఒక వాచీ-లవండరుబుడ్డి-పట్టురుమాలు-మల్లుతాను దొంగతనంగా పట్టుకొని వెళ్ళిపోవచ్చాడు. రామారావుగారును, ఇనస్పెక్టరుగారును, ఇతన్ని తక్షణం తీసుకురమ్మని మాకు సెలవిచ్చారు. పంతులూ! నడు! నడు! తప్పదు'

అని చెప్పి వేంకటేశమును ముందరికిఁ ద్రోయసాగిరి పంతులుగారు మాటయు మతియు లేక కొయ్యబొమ్మవలె నట్టులే నిలిచి పోయిరి. ముఖ్యమైన సంగతి కార్యము నిలిచిపోయి, మన లక్షణ కోరిక నెరవేరినదికదా? తక్కిన సంగతులు ముందుప్రకరణములో వివరించెదము.

ప్రకరణము—15.

జామీనుపై విడుదల.

ఔపోసన ముహూర్త ప్రయత్నము లన్నియు నాగిపోయినవి. ఈసంగతి తెలిసినతోడనే లక్షణ యొకరితోడు అక్కరలేకుండ దనంతటం దానే పీటపైనుండి లేచి సంతోషముతోఁ దన గదిలోనికిఁబోయెను. పంతులుగారు, పోలీసు ఇనస్పెక్టరుగారితో మాటాడి కార్యము జరిగినదాక వేంకటేశము కేసు నిలుపుచేయించవలెనని వెంటనే యుచిత వస్త్రములను దాల్చి స్టేషనునకు బయలుదేరిరి. వాని వెంటఁ గనిస్టేబులు వేంకటేశమును తోడ్కొనివచ్చుచుండిరి. భీమశంకరముగారు స్టేషనులోనికిఁ బోవుసరికి, అచ్చట ఇన్స్పెక్టరుగారును, రామారావుగారును చెరి యొక కుర్చీపైఁ గూర్చుండి యేమో మాటాడుకొనుచుండిరి. పోలిశెట్టికూడ నచ్చటనేయుండెను. పంతులుగారు లోనఁ బ్రవేశించి రామారావుగారినిఁ జూచి,

'రామారావుపంతులుగారా?'

'అయ్యా! అయ్యా! చిత్తం. చిత్తం. దయచేయండి'

కూర్చుంటాను కాని మీ రింతాగ్రహం వహించడం దర్మఁవేనా? ఇవాళ మా కార్యం భంగంచేశారు'

'ఔను. నేనుఁగూడ నందుకే విచారించుచున్నాను. కానిగవర్నమెంటురూలునకు వ్యతిరేకముగా నడువఁగలమా? అయ్యా! వెంకటేశంగారూ! ఇలాగునరండి'

అని పిలువ వేంకటేశము ముందునకు వచ్చి నిలువఁబడెను. రామారావు వానినిఁజూచి,

'అయ్యా! మీరు తగుమనష్యులైన భీమశంకరముగారితో సంబంధముఁజేసికొని ఇట్టి నీచకృత్యములు చేయుట మర్యాదగానున్నదా?'

'నే నేంచేశానండి?'

'ఏమిచేసినారా? నిన్న నెన్నిగంటలకు మీరు పోలిశెట్టిదుకాణమునకు వెళ్లినారు?'

'సుమారు ఆరుగంటలకి వెళ్లివుంటాను'

'పోలిశెట్టిని మీ రేమి యడిగినారు?'

'నేనేఁవీ అడగలేదు.'

'అట్లయిన మీరచ్చటికి వెళ్ళుటకేమి కారణము?'

'స్నేహధర్మాన్ని చూడ్డానికని వెళ్లేను'

'పోలిశెట్టి బట్టలకొరకు మీరు తనవద్దకు వచ్చినట్లు చెప్పుచున్నాడే? దానికేమందురు?'

'అది పట్టిఅబద్ధం' తన బాకీ యివ్వలేదన్న దుఃఖంచేత యిలాంటి పన్నాగం పన్నేడు.'

ఆమాటలువిని పోలిశెట్టి ముందునకువచ్చి

'ప్రభువోరు సిత్తగించండి. యీయయ్య బట్టలిమ్మని నాకుచీటీకూడా రాశాడు. అది నాసిట్టాపుస్తకంలోయెట్టుంచాను. యేల్కోరు పంపించి పరిచ్చ సెయ్యండి'

అని పలుక వెంటనే రామారావు ఆయుత్తరమునుతక్షణము గొనిరమ్మని, ఒక కనిస్టేబును వెంటనిచ్చి పోలిశెట్టి యింటికిఁ బోయి యుత్తరమును దెచ్చి యొసంగినంతనే రామారావు దానినిఁ జదివి, నవ్వుచు శిరము నాడించెను.

మీదిసంభాషణము విని సంగతులు కనిపెట్టి, పంతులుగారూరక విచారించుచు వేంకటేశము తెలివితక్కువకునొచ్చుకొని రామారావు గారినిఁ జూచి

'అయ్యా! రామారావుగారూ! తెలిసో తెలియకో చేశాడు. క్షమించండి. నేనావస్తువులు పోలిశెట్టి కిచ్చివేసి రాజీనామా చేయించేస్తాను'

పంతులుగారూ ! ఇది చోరీకేసు. ఇందులో రాజీనామాపనికిరాదు. ఇదేకాక, మీయల్లుడు చేసిన అద్భుతకార్యములింకనున్నవి. మీరేమియు మాటాడక వినుచుండుఁడు ఒక్కొక్కటి తెలియఁగలదు.'

అని చెప్పి వేంకటేశమును జూచి తనచేతిలోనున్నయుత్తరము వానికిఁజూపి

'అయ్యా! వేంకటేశముగారూ ! ఈచోరీకేసులో నేనంతపట్టుదల వహింపలేదు. కాని ముందీసంగతికి సమాధానముచెప్పండి. ఈయుత్తరము లోని దస్తూరీ మీదేనా?'

'నాదే

సంతకము కూడ మీదేకాఁబోలు?'

'చిత్తం'

'ఈయుత్తర మెందునిమిత్త మెవరికి వ్రాసినారో జ్ఞాపకమున్నదా?'

'పంచల్చాపులియ్యమనీ నిన్న సాయంకాలము పోలిశెట్టికిరాసి పంపించాను'

'ఎవరిచేఁబంపించినారు?'

'నీలాద్రి యనే నాస్నేహితుడు కిచ్చి పంపేను'

'ఈయుత్తరంలో మీరేయేసంగతులు వ్రాసినారో జ్ఞాపకమున్నదా?

'అన్నీ జ్ఞాపకంలేవు'

'సరే మీరొకసారి చదివి మాకు వినిపించెదరా?

'చిత్తం'

అని యుత్తరమును పుచ్చుకొని గద్గద స్వరముతో వేంకటేశమిట్లు చదువ నారంభించెను.

'మిత్రుడైన పోలిశెట్టికి—

రేపటి దినం మాయింట్లో ఔపోసనమూర్తం జరుగవలసివుంది. కాబట్టి యీయుత్తరంవచ్చిన నీలాద్రిద్వారా ప్రశస్తమైన జల్తారుపంచల చాపులు

రెండు పంపించవలెను. వాటిఖరీదులు నాతాలూకు ఖాతాలో యెక్కిస్తే సాయంత్రంవచ్చి నేను సంతకంచేస్తాను. ఆనాటిరాత్రి చకోరాక్షివిషయంలో నీదగ్గిర పుచ్చుకొన్న పదిహేనురూపాయిలు ఇంకా యివ్వలేదని మనస్సులో కోపం వుంచుకోవద్దు. మనంచేసిన పని బయలు పడకుండా రహస్యంగా వుండడంవేకాక మనశత్రువు బుజ్జిమీద, ఆభారమంతా పడేసినందుకు నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది. ఒక పని చేసినప్పుడు జయంపొందుకోవాలికాని పైసాకు మొఖంచూచుకోగూడదు. ఇంకా మీకివ్వవలసిన పద్దులన్నీ లెక్కచూచి అణాపైసల్తో చెల్లించేస్తాను. కాబట్టి మఱొక అనుమానంపడక పంచల్చాపులు పంపడం మానవద్దు. ఈయుత్తరము చూచినతోడనే చించిపారవేయవలెను.

వేంకటేశము"

ఆయుత్తరముఁ జదువుచున్నప్పుడు వేంకటేశము మొగమున నెక్కడఁజూచిన నెత్తురు లేదు. రామారావుగారీయుత్తరమును విని వేంకటేశమును జూచి,

'వేంకటేశముగారూ! చకోరాక్షివిషయములో పదునైదు రూపాయిలు పుచ్చుకొన్నట్లు వ్రాసినారు? అనఁగా వానిభావము సెలవిచ్చెదరా?'

'చిత్తం. ఒకనాడు రాత్రి చకోరాక్షి మేళం పెట్టించాలని మాకు బుద్ధిపుట్టింది. అప్పుడు చేతిలో సొమ్ము లేకపోవడంచేత శెట్టినడిగి పదిహేను రూపాయిలు పుచ్చుకొన్నాను'

'మనం చేసినపని బయలుపడకుండా రహస్యంగావుందని వ్రాసినారే, దానియర్థమేమి?'

ఆమేళం పెట్టించడఁవే పైవాళ్లకెవళ్లకీ తెలియకుండా రహస్యంగా వుంచాఁవని రాశాను'

'సరే! శత్రువు బుజ్జిమీద భారం అంతా పడేడం యేమి?'

'ఆమేళం మేఁవే పెట్టించాఁవని తెలిస్తే మావాళ్లు కోప్పడతారని మాకు కిట్టనివాడిమీద పెట్టేశాం'

‘శబాస్! అబద్ధమాడినచో నతికినట్టు లుండవలయును. వెంకటేశము గారూ! మీయుక్తులకు చాల సంతోషించినాను. సరే యిప్పుడు మీతో వాదమెందుకు? రేపు విచారణలో నన్నియు బైటపడగలవు. చకోరాక్షిని సత్యానందమే కూనీచేసినాఁడని మీదే మొదటిసాక్ష్యముకదా? ఆమాటయే రేపు కోర్టులో చెప్పవచ్చును. అంతవరకును మీరు లాకప్‌లో కూర్చుండ వలసి యుండును.’

‘అయ్యా! అయ్యా! ధర్మంకాదు. క్షమించండి. నేనేపాపం యెరగను. దైవంతోడు’

అని వేంకటేశ మేడ్చుచు రామారావుగారి పాదములపైఁబడి ప్రార్థింపసాగెను. పంతులుగారిదంతయుఁ జూచుచు దీనముగా

‘రామారావుగారూ! చకోరాక్షి కూనీకేసులో మావాడుకూడా వున్నాడంటూరాయేఁవిటి?’

‘నే నామాటఁ జెప్పఁగలనా? కోర్టులో విచారణ జరిగినప్పుడు మీకే తెలియఁగలదు. తొందర యెందుకు?’

‘అయితే మావాణ్ణి యిప్పుడు లాకప్‌లో వుంచడానికేఁవిటి కారణం అంటారు?’

‘అనుమానం’

‘ఈవుత్తరం వల్లనే మీకనుమానం కల్గింది కాఁబోలు?’

‘ఇంకను పెక్కుకారణము లున్నవి. కాని వానిని మీకెఱింగించుట ప్రస్తుత మనవసరము; కాని భీమశంకరముగారూ! మనలోమాట. ఇట్టివానికి మన లక్ష్మణ నెట్టులిచ్చి పెండ్లిఁజేసిరి? పాపము నిష్కారణముగ గొంతుకఁ గోసినారుకదా? మీ తెలివితేటలన్నియు నప్పు డేమై పోయినవి? ఇంక నింతలో మీయల్లుఁడు మీయింటికి వచ్చు నన్నధైర్యము నాకు లేదు. మీరింక దయచేయుండి. పాపము భోజనమునకు వేళ యైనది కాఁబోలు?’

‘రామారావుగారూ! పెద్దవాణ్ణి. చంద్రుడికో నూలిపోగులాగ యేఁవేనా సమర్పించుకొంటాను. తమరు కటాక్షించి.........’

‘ఛీ! ఛీ! నన్ను లంచముఁ బుచ్చుకొనుమనెదరా? ఇఁకముందెన్నఁడు నిట్టిమాటలాడవద్దు. మీరింక దయచేయుండి.’

అని పలికి రామారావు, ఇన్స్పెక్టరుగారినిఁ జూచి,

‘అయ్యా! ఇన్స్పెక్టరుగారూ! మనము జామీనుపైని సత్యానందమును విడిచిపెట్టుట కేమైన నభ్యంతరముండునా?’

‘మీరే ఆలోచించండి. ఏఁవేనా చిక్కు వస్తుందేఁవో అని ఆలోచిస్తున్నాను. తరువాత మీయిష్టం’

‘ఔను నే నింతకు ముందు చెప్పినసంగతులలో మీకేమైన ననుమానమున్నదా?’

‘అబ్బే! లేదు లేదు. మీరు చెప్పిందంతా యదార్థం, మీరు డిటెక్టివ్ ఆఫీసర్లుకదా! పొరపాటు పడతారా?’

‘అయితే సత్యానందమును జామీనుమీద విడిచిపెట్టవచ్చును’

అని పలికి రామారావుగారు వెంటనే మాధవరావుతండ్రి కుత్తర[illegible] వ్రాసి పిలిపించి, సత్యానందమునకు జామీనుగా వానిచే సంతకముఁ జేయించెను. తన కుమారుఁడగు మాధవరావునకు సత్యానందరావు ప్రాణమిత్రుఁడగుటచే నతఁడు వెంటనే యందు కంగీకరించెను. రామారావు తోడనే తన మిత్రుని విడుదలఁ జేయించెను. సత్యానందుఁడు మహానందమున రామారావుగారినిఁ గౌఁగిలించుకొని తనకుఁజేసిన యుపకారము నెంతయో శ్లాఘించెను. తరువాత రామారావుగారు వేంకటేశమునుజూచి ‘అయ్యా! ఆలస్యమెందుకు? లోపలి[illegible] చేయండి. పసుపు బట్టలు కట్టుకొని ఔపోసన ముహూర్తమునకుసిద్ధ[illegible] కాని పాపము మీకు కారాగృహప్రవేశము కలిగినది’ అని పలికి వెంటనే వానిని లాకప్‌గదిలోఁ బెట్టించెను. పంతులుగారు కన్నీరు గార్చి దుఃఖించుచుఁ గొంతసేపునకింటికి బయలుదేరిరి. ‘పోలిశెట్టిగారూ! మీరు వెనక్కు తీస్తున్నారేఁ? మీదంతా వొకటేజట్టు. మీరుగూడా లోనికి దయచేయండి’ అని ఇన్స్పెక్టరుగారు పలికి నీలాద్రినిఁగూడ రప్పించి వానిని శెట్టిని చీకటిగదిలో నుంపించిరి.

ప్రకరణము—16.

విచారణ.

సత్యానందమునకు విడుదలయైననాడు, సీతయు, లక్ష్మియు, రామారావుగారును కూర్చుండి మహానందమున సంభాషించుకొనిరి. సత్యానందము వారందఱిచే మన్నింపఁబడి తనపై వారికిఁగల ప్రేమమున కెంతయో సంతసించెను. సత్యానందము విడుదలయైన శుభవార్త, చెన్నపట్టణములో బి. ఏ. పరీక్షకుఁ జదువుకొనుచున్న మాధవరావునకు, రామారావు తంతిమూలముగాఁ దెలియఁజేసెను.

వేంకటేశమునకు సంభవించిన యాపదకు భీమశంకరముగారికుటుంబ మెంతయో విచారించుచుండిరి. పంతులుగారు నిద్రాహారములులేక యల్లునిఁ జెఱలోనుండి విడిపించుటకు శక్తివంచన లేకుండ పాటుపడుచుండిరి. అన్నవస్త్రములకు లోపము లేకపోవుటయేకాక, తగినంత గౌరవము నార్జించి, ఏవిషయమునందును, ఒకరి నాశ్రయింపవలసిన యవసరము కలనైనలేక, హాయిగ జీవించుచుండిన పంతులుగారిప్పుడు పాపము తమ యల్లుని విడిపించుటకుఁ బట్టరానివారిపాదములఁబట్టి నిరంతరమును దీర్ఘవిచారమున శుష్కింపవలసివచ్చినదికదా? ఈవిషయమున పంతులుగారి తాపత్రయముఁజూచి విచారింపవలసినదే! అయినను విచారమెందుకు? యుక్తాయుక్తములఁ గలనైన నాలోచింపక, యెందఱెన్నివిధముల బోధించినను వినక, తమపాటి తెలివితేట లితరులకు లేవని యహంభావమును వహించి మితిలేని ధనాశచేఁ మతిచెడి, జ్వరాతిశయంబున నొడలెఱుంగక పడియున్నను విడువక, శవమును మోసికొనిపోయినట్లు తీసికొనిపోయి, దీనురాలగు లక్ష్మి నట్టి దుర్మార్గునకుఁ గట్టిపెట్టినందులకు భీమశంకరముగారికి ప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదే!

వేంకటేశము, పోలిశెట్టియు, నీలాద్రియు రిమేండులో నుంచఁబడిన మరునాడే మేజస్ట్రీటుగారు సాక్షులనందఱినిఁ బిలిపించి, కేసు విచారించిరి. ఆవిచారణలోఁగూడ సత్యానందము నిరపరాధియనియు, ఖూనీచేసినవాఁడు వేంకటేశము, నీలాద్రియనియు సారాంశము తేలినందున, మేజస్ట్రీటుగారా కేసునువెంటనే రికార్డుతోఁ గూడ జడ్జీకోర్టునకుఁ బంపివేసిరి. భీమశంకరముగారు నాలుగువందలు ఫీజునిచ్చి యొకవకీలుని నియమించిరి. వేంకటేశమువద్దఁ బుచ్చుకొనిన కన్యాశుల్కము పండ్రెండువందలలో నింక మిగిలినది నాలుగువందలే కదా? కేసు వాయిదానాటికి అసొమ్ముగూడ, కోర్టుఖర్చుల క్రిందను లంచముల క్రిందను పంతులుగారు వెచ్చింపవలసి వచ్చెను. కన్యావిక్రయవిత్తమున నాయన పాప మొకకాసైన నెఱుఁగడు. వాయిదానాటికి వేంకటేశమును, పోలిశెట్టిని, నీలాద్రిని పోలీసువారు కోర్టువద్ద హాజరుగా నుంచిరి. ఇంతియేకాక కోర్టువారి సెలవుప్రకారముగ, సత్యానందము, రామారావుగారును, చకోరాక్షితల్లియు మొదలగువారుగూడ నానాఁడు విచారణకు హాజరైరి. ఆనాడు విచారణ వినుట కెందఱో పురవాసులు కోర్టువద్దకు వచ్చిరి.

ఆనాడు మధ్యాహ్నము పదునొకండుగంట లగుసరికి జడ్జీగారు కోర్టుకు దయచేసి న్యాయపీఠముపై నధివసించిరి. తోడనే కేసు విచారణ యారంభమయ్యెను. సాక్షులును, ముద్దాయిలును జడ్జీగారియెదుట హాజరైరి. గవర్నమెంటువకీలైన ఉమాకాంతారావుగారు ప్రథమసాక్షియగు చకోరాక్షితల్లి నచ్చట నుండ నియోగించి, తక్కటివారి నావలకుఁ బంపివేసిరి. బోనులో నిలువఁబెట్టి కోర్టుపద్ధతిప్రకారము ప్రమాణముఁ జేయించిన తరువాత నుమాకాంతారావుగారు చకోరాక్షితల్లిని నిట్లు ప్రశ్నింప నారంభించిరి.

'నీపేరు'

'చంద్రరేఖ'

'వృత్తి?'

‘బోగంవృత్తి’

‘నీవయస్సెంత?’

‘అరవైయేళ్లు బాబు’

‘బలవంతముగా చంపబడ్డ చకోరాక్షి నీకేఁవి టవుతుంది?’

‘నాపెద్దకూతురు’

‘ఆమె వయస్సెంత?’

‘చచ్చిపోయేసరి కిరవై నాలుగేళ్లు ఎలిపోయాయి’

‘చకోరాక్షి యెవరి ప్రాపకంలో వుండేది?’

‘సిన్నప్పుడొక జమీందారయ్య ప్రాపకంలో వుండేది. కాని ఆయ్న సొగ్గసేడు బాబయ్యా’

‘అప్పటినుండీ చకోరాక్షి సెవళ్లూ ప్రాపకం వుంచుకోలేదా?’

‘లేదు’

‘సరే! పోనీ! తరుచుగా నీయింటి కెవళ్లు వస్తుంటారు.’

‘ఒకళ్లా! యిద్దరా! అంతా వస్తూవుంటారు!

‘అలాకాదు. అందఱికన్నా చకోరాక్షితో యెక్కువసంబంధం కలవా డెవడు?’

‘యెంకటేశంపంతులు’

‘వెంకటేశం నీయింటికి రావడం ఆరంభించి యెంతకాలం అవుతుంది?’

‘రెండు చంవచ్చరాలవుతాయి’

‘ఈరెండు సంవత్సరాల్లో నీకు నెలకెంత యిస్తూవుండేవాఁడు’

‘నెలకి పది రూపాయిలు’

‘సరే! సత్యానందరావుని నువ్వెఱుఁగుదువా?’

‘ఎరుగుదును బాబూ!

‘ఏలాగెరుగుదువు? అత డెప్పుడేనా నీయింటికి వచ్చాడా?’

‘రాలేదుకాని నాసిన్న కూతుర్ని కులంలోంచి తీసేసి పెళ్లిసేసికోవాలని సూస్తుండోడు.’

‘అతన్ని పెళ్లాడ్డానికి నీచిన్నకూతు రొప్పుకున్నాదా లేదా?’

‘ఒప్పుకోన్నాది బాబూ!’’

‘నీచిన్నకూతురు సత్యానందాన్ని పెళ్లాడడం నీకిష్టవేఁనా?’

‘లేదుబాబూ! అందుకే యేడుస్తుండేదాన్ని’

‘చకోరాక్షికికూడా యిష్టంలేదు కాబోలు?’

‘ఎందుకుంతాది బాబూ! పెళ్లిచేసేసి మాకూట్లో మాఁవేబుగ్గోసుకోంటాఁవా?’

‘పోనీ! వెంకటేశం నీయింటికి తరుచుగా వస్తూవుండేవాఁడు కదా? నీచిన్నకూతురు పెళ్లిచేసుకోవడం వానికిష్టవేఁనా?’

‘లేదు బాబూ’

‘నీచిన్నకూతురికి కన్నెరికం చెయ్యడానికి వెంకటేశానికి వుద్దేశం వుండీదా?’

‘సిత్తం. వుండేదిబాబూ!’

‘అయితే కన్నెరికం చేశావా?’

‘లేదు’

‘ఎందుచేత?’

‘నాసిన్నకూతురొప్పుకోలేదు. పెద్దకూతురొప్పుకోలేదు’

‘సత్యానందాన్ని పెళ్లాడ్డంకోసం చిన్నకూతురు వొప్పుకోలేదుకాని, చకోరాక్షికిష్టం లేకపోవడానికి కారణంయేవిఁటి?’

‘యెంకటేశం సొమ్మియ్యక తిప్పు లెడతాడని సెప్పివొప్పుకుందికాదు’

‘చకోరాక్షి వొప్పుకోకపోతే, వెంకటేశం దాంతో దెబ్బలాడకుండా వూరుకొన్నాడా?’

‘వూరుకోలేదుబాబూ! యెప్పుడొచ్చిన దెబ్బలాడుతూనేవుండోడు’

'దెబ్బలాటవగా:—ఎప్పుడేనా తన్నేడా?'

'నాను సూపులేదుకాని తన్నేడని ఒకపాలి మాయమ్మి సెప్పింది'

'నీ చిన్నకూతురు సత్యానందాన్ని వరించిందని వెంకటేశం యెప్పుడేనా హాస్యం ఆడుతూవుండేవాడా?'

'సిత్తం?'

'ఏఁవని?'

'తలుపుతోసుకొని యింట్లో కొచ్చేటప్పుడు ఔరు బాబూ అని యడిగితే నవ్వుతూ నేను సత్తేనందాన్నని సెప్పుతూవుంటాడు'

'చకోరాక్షి చంపబడ్డ తొలినాటిరాత్రి నీయింటి కెవళ్లువచ్చారు?'

'సత్తానందం'

'ఆవచ్చినప్పుడు నువ్వు సత్యానందాన్ని చూశావా?'

'లేదుబాబూ'

'చూడకపోతే సత్యానందంవచ్చాడని నీకెలా తెలిసింది?'

'తలుపు తోసినప్పుడు సప్పుడైతే ఔరని అడిగాను. నేనూ సత్తానందాన్నని సెప్పినాడు'

'అప్పుడు నిజంగా సత్యానందఁవే వచ్చాడని నీవనుకొన్నావా?'

'సిత్తం'

'అయితే! నువ్వువచ్చి సత్యానందం నీయింటికి రావడానికి కారణం యేఁవిటో ఎందుకు కనుక్కోలేదు?'

నల్లతుందునిసాలో తొంగోని లేవలేక గదిలో మాచకోరొచ్చి వున్నాడికదా అని పల్లకున్నాను బాబూ!'

ఉమాకాంతారావుగారు ఆ ముసిలిదాని నంతతోఁ బ్రశ్నించుట చాలించి యామె నావలకుఁ బంపివేసి తరువాత తమలపాకులదుకాణదారుని, నీళ్ల కావడిబ్రాహ్మణుని ఒకరితరువాత నొకరినిఁ బిలిపించి విచారించిరి. కాని వా రిరువురునుగూడ ఆనాడు చెఱువుగట్టుమీద రామారావుగారికిఁ జెప్పినట్టులే అక్కడకూడఁ జెప్పిరి. తరువాత నుమాకాంతారావుగారు రామారావుగారినిఁ బిలిపించి వాని కులనామవయోవృత్తులనడిగి, ప్రమాణముచేయించి యిట్లు విచారించిరి.

'రామారావుగారూ! ఈ ఖూనీచేసినట్లు మీ కెప్పుడు తెలిసినది?'

'17 వ తేదీనాటి ఉదయమున నేను స్టేషనుకు వెళ్లుచుండగా ఖూనీ జరిగినదనిన్నీ వెంటనే రమ్మనిన్నీ యిన్స్పెక్టరుగారు గబురంపించినందున వెళ్లినాను.

'మీరు శవమును జూచినారా?'

'చూచినాను'

'ఎక్కడ?'

'చెఱువులోనుండగా చూచినాను'

'ఒంటిమీద కత్తిదెబ్బ లేమైనా వున్నాయా?'

'మెడమీద పెద్ద గాయమున్నది కాని శరీరముపై నొకటిరెండు నఖక్షతములుతప్ప నంతకన్న నెక్కుడు లేవు.'

'ఆ స్త్రీ యెక్కడ నరకబడ్డదో కనిపెట్టారా?'

'నేను జూచుసరికి మెట్లమీద దట్టముగ రక్తపుమచ్చలున్నవి'

'ఈ కేసులో పనిచేసినప్పుడు మీకు దొరికిన భోగట్టా అంతా మాకు వినిపిస్తారా?'

'చిత్తము ఇదిగో వినుఁడు'

ఆనాడు చెఱువువద్ద, నేను పోవుసరికి జనసమూహములో పోలీసు ఇన్స్పెక్టరుగారును, కొందఱుజవానులు నుండిరి. అచ్చట శవమును పరీక్షించుచుండ మొదట వెంకటేశము నావద్దకు వచ్చి ఆతొలినాటిరాత్రి పండ్రెండుగంటలకు చెఱువుగట్టుమీదఁ దాను సత్యానందమును జూచినట్లు చెప్పెను. తరువాత తమలపాకుల దుకాణదారుఁడున్ను నీళ్లకావడి బ్రాహ్మణుఁడును గూడ నాయర్ధరాత్రముననే సత్యానందమును జూచినట్లు చెప్పిరి.

తోడనే సత్యానందముపై మాకనుమానము జనించినందున నేను ఇన్స్పెక్టరు గారును గలసి వాని బసకుఁ బోయితిమి. మేము పోవుసరికి సత్యానందము గదిలో నిద్రించుచుండెను. తలుపులు తట్టి నేను సత్యానందమును రెండు మూడు సారులు పిల్చితిని. వెంటనే యతఁడు తలుపు తీసెను. అప్పుడాతఁడు తొడిగికొని యున్న షర్టుమీదను పంచమీదను చిన్న చిన్న రక్తపుఁ జిహ్నలుండుటయే కాక, గోడకుఁ దగిలింపఁబడిన తెల్లని కోటునిండ విశేషరక్తముండుటచేత వానిని నేరస్థునిగా భావించి మేము స్టేషనుకుఁ దీసికొనివచ్చి ఎరస్టుచేసితిమి. మొదటినుండియు సత్యానందము తా నానాటి రాత్రి పోలిశెట్టివద్దకుఁ జందాకొఱకుఁ బోయి ననియే చెప్పుచుండెను గాని, మఱియొక మాట చెప్పలేదు. రాజమార్గము నడుచుటకు వీలులేకుండ మ్యున్సిపాలిటీ వారిచేత మరమ్మత్తు చేయింపఁబడుచుండుటచేత తా నా త్రోవను వచ్చుటకుఁ గారణమైనదని సత్యానందరావు చెప్పినమాట యథార్థము.

సత్యానందరావు ఎరస్టులోనున్న దినములలో మాకుఁ దెలిసిన క్రొత్త సంగతులవలనఁ గూనీ చేసినవాఁడు అప్పటికి ప్రథమసాక్ష్యముఁ జెప్పిన వేంకటేశమేకాని, సత్యానందరావుకాడని స్పష్టమగుచున్నది. అందు దృష్టాంతరములు చిత్తగింతురు గాక—చకోరాక్షిచెల్లెలెచ్చటికో పారిపోయినదని దాని తల్లిపేర నొక రిపోర్టువ్రాసి వేంకటేశము స్టేషనులో దాఖలు చేసెను. అప్పుడు మా ప్రశ్నలకు వేంకటేశముచెప్పిన ప్రత్యుత్తరములవలన చకోరాక్షికి వేంకటేశముముఖ్యమైన విటుఁడని మాకు స్పష్టమైనది. కోర్టువారియెదుటఁ జకోరాక్షితో దనకు సంబంధ మున్నట్లు వెంకటేశము ఒప్పుకొనునో లేదో యని అప్పుడే యాతఁడు చెప్పిన ప్రత్యుత్తరముల రికార్డుచేసి వెంకటేశముచే సంతకముఁ జేయించినాము. ఆరికార్డు కోర్టువారియెదుటనే యున్నది. ఈసంగతివలన వెంకటేశము చకోరాక్షికి ముఖ్యమైన విటుఁడనుటకు సందేహము లేదు.'

'రామారావుగారూ! వెంకటేశము చకోరాక్షికి విటుఁడైనమాత్రముచేత అతఁడే కూనీచేసినట్లు మీకనుమానం యెలాకలిగింది?'

'చిత్తము. మనవిఁ జేసుకుంటాను. అంతకుఁ బూర్వము చకోరాక్షి చెల్లెలైన తిలోత్తమను రప్పించి చకోరాక్షికి విటులు వ్రాసిన యుత్తరముల కట్ట తెప్పించితిని'

ఆయుత్తరములలో వెంకటేశము చకోరాక్షికి వ్రాసినయుత్తరములు రెండున్నవి. ఆ యుత్తరములు చిత్తగించినచోఁ గూనీచేసినవాఁడు వెంకటేశమే కావలయునని గ్రహింపవచ్చును. ఇదిగో మొతటి యుత్తరము కోర్టువారికి వినిపించుచున్నాను.

"మై డియర్ చకోరాక్షికి.—

నువ్వు పంపించిన వుత్తరం నాకందింది. నిన్నా మొన్నా నీయింటికి రాకపోడానికి కారణం యేఁవిటని రాశావు. నీతో స్నేహం చెయ్యడంవల్ల నామాట యేఁవీ సాగలేదు. నీచెల్లెలికి కన్నెరికం చెయ్యడానికినాకు ముఖ్యంగా వుద్దేశంవుందని నీకుతెలిసినప్పటికి నువ్వు పైసంబంధాలు వెదకడం ఆశ్చర్యంగావుంది. నీకంటికి నేనంత నీచంగా కనబడుతున్నానుకాబోలు! ఇకనయినా బుద్ధితెచ్చుకొని నేను చెప్పినమాట విను. నిష్కారణంగా నాకు కోపం తెప్పించవద్దు. నిండా కోపం వస్తే నేనెంత సాహసఁవేనాచేసేస్తానని నువ్వెరుగుదువు. మంచీచెడ్డా నువ్వేఆలోచించు. ఎప్పటికేనా నీచెల్లెలే నాకు పనికొస్తుందని యింతకాలం నీయింటికివచ్చానుకాని, నీమీదమోహంచేత కాదు. ఇందుకు జబాబు పంపితే చూసి యిష్టంవుంటే మీయింటికి వస్తాను.

గ్రహించవలెను

వేంకటేశము"

ఇది రెండవయుత్తరము. దీనినిఁగూడఁ జిత్తగింపుఁడు.

"మై డియర్ చకోరాక్షికి—

తిలోత్తమ కన్నెరికం విషయంలో నీకింకా బుద్ధికుదరకుండావున్నాది. తిలోత్తమ సత్యానందాన్ని వరించడంచేతకన్నెరికానికిష్టపడకుండావుందని యొకవంకపెట్టేవు. అలాగైతే సత్యానందాన్ని మూడు నిముషాల్లో మహమ్మాయం చేసేగలను. అప్పుడు తిలోత్తమకు నేనే దిక్కవుతానుకదా! అప్పుడేనా నువ్వు కన్నెరికం చేయిస్తానని నాకునమ్మకంలేదు. నువ్వెంతదాచినా నీస్వభావం నే నెరక్కపోలేను. ముఖ్యఁమైనసంగతి ఇందుకు నువ్వే అభ్యంతరం పెడుతున్నావు నువ్వు బతికున్నంతకాలం తిలోత్తమ నాకుదక్కదని నాకుతెలుసును. నిష్కారణంగా యింతస్నేహం విడిచిపెట్టి నిన్నేమీఁ చెయ్యలేకుండా వున్నాను. నీయాటంకం లేక కొలది రోజుల్లోనే తిలోత్తమ నాకు దక్కడానికి యేర్పాటు చేసుకుంటూవున్నాను. ఇంక పదేపదే నిన్నడగడం కార్యంలేదు. నువ్వు నాకేవుత్తరాలు రాయవద్దు.

గ్రహించవలెను.

వేంకటేశము."

ఈరెండుత్తరములవలన వెంకటేశము తిలోత్తమకొఱకుఁ జకోరాక్షినిఁ గూనీ చేసినట్లు మాకుఁదెలిసినది. ఇంతేకాక ఈవిషయములో మఱియొక నిదర్శనము కోర్టువారు చిత్తగింపవలయును. వెంకటేశము తన కాపోసనముహూర్తమునాడు పంచలచాపు లిమ్మని పోలిశెట్టికి యుత్తరము వ్రాసి నీలాద్రిచే పంపించెను. శెట్టి తన బాకీసొమ్ము వెంకటేశ మీయనందున బట్ట లీయలేదు. అందుచే వేంకటేశము తాను స్వయముగా సెట్టివద్దకుఁబోయి మాటాడి పంచలచాపు లీయనందున నాతఁడు షాపులో లేనప్పుడు ఒకవాచీ, ఒక లవండరుబుడ్డి, పట్టురుమాలు, 'మల్లుతాను' దొంగతనముగాఁ దీసికొని యింటికిఁ బారిపోయెను. వెంటనే సెట్టి యాసంగతి పోలీసుస్టేషనుకు రిపోర్టుచేసెను. మఱునాఁ డుదయమున వేంకటేశమును స్టేషనుకుఁ బిలిపించి విచారించినాము. వెంకటేశము పంచలచాపుకొఱకు సెట్టివద్దకుఁ దాను బోలేదని చెప్పు

టవల్ల పోలిశెట్టి, వెంకటేశము తనకు బట్ట లిమ్మని వ్రాసిన యుత్తరము మాకుఁ జూపించెను. ఆ యుత్తరముకూడ వెంకటేశమే కూనీ చేయుటకుఁ గారణమని చెప్పుచున్నది. కోర్టువారీయుత్తరమును చిత్తగింతురుగాక.'

అని చెప్పి రామారావుగారు, పంచలచాపులకై వెంకటేశము నాడు పోలిశెట్టికి వ్రాసిన యుత్తరమును వినిపించి,

'ఈ యుత్తరము మేము చూచిన వెంటనే పోలిశెట్టివద్ద సొమ్ము పుచ్చుకొనుటకుఁ గారణమేమని వెంకటేశము నడిగితిమి; కాని యతఁడు సరియైన సమాధానముఁ జెప్పలేదు. మే మంతతో విడువక పోలిశెట్టిగారియొక్క చిట్టాపుస్తకమును తెప్పించి వెంకటేశమే తారీకున పోలిశెట్టివద్ద సొమ్ముఁ బుచ్చుకొనెనో పరీక్షించితిమి. క్రిందటినెల 16 వ తేదీ శుక్రవారమునాడు వెంకటేశము శెట్టివద్ద పదునైదు రూపాయిలు పుచ్చుకొనెను. 17 వ తేదీ వుదయముననే శవము బైలుపడినది. అందుచే మీదియుత్తరము నాధారముగఁ జేసికొని చకోరాక్షినిఁ గూనీచేయు విషయమునకే వెంకటేశము శెట్టివద్ద సొమ్ము బుచ్చుకొనినట్లు స్పష్టమైనందునను, తిలోతమ దాఖలుచేసిన యుత్తరముల వలనను, వెంటనే వెంకటేశమును, పోలిశెట్టిని, నీలాద్రిని ఎరస్టుచేసి సత్యానందమును జామీనుపై విడుదల చేయడమైనది'

'రామారావుగారూ! ఆనాటిరాత్రి సత్యానందం, చందాకొఱకు తనయింటికి వచ్చినట్లు సెట్టి వొప్పుకొన్నాఁడా?'

'మొదట వెంకటేశాదుల దుర్మంత్రమువల్ల నొప్పుకొనలేదు కాని, క్రిందికోర్టువిచారణలో, ఆ రాత్రి తనయింటికి సత్యానందము వచ్చినట్లును, తా నింట లేనందునఁ బండ్రెండుగంటలవఱకుఁ దనకై వేచియుండినట్లును, తరువాతఁ దాను వచ్చి సత్యానందముతో మాటాడి పంపివేసినట్లును, మేజస్ట్రేటుగారివద్ద నొప్పుకొనెను.'

రామారావుగా రిచ్చిన స్టేటుమెంటుప్రకారము కూనీచేసినవాఁడు వేంకటేశమే యని యన్నివిధముల స్పష్టమగుచున్నది. అందుకుఁ దోడుగ

మొదటఁ జకోరాక్షితల్లి చెప్పినసాక్ష్యముఁగూడ వేంకటేశముపై నేరమును బలపరచినదికదా? గవర్నమెంటు ప్లీడరగు ఉమాకాంతారావుగారు, తమకుఁ గావలసిన యంశములను సాక్షుల నడిగి విచారణజేసినంతనే తిరువెంగళస్వామిగారు లేచి, సాక్షులు చెప్పినయంశములను ఖండించి, వేంకటేశము నేరస్థుఁడు కాడనివాదించుట కుపక్రమించిరి. భీమశంకరముగారు తమ యల్లుని పక్షమున వాదించుటకు నియమించిన వకీలు ఈ తిరువెంగళస్వామిగారే! మొదటఁ జకోరాక్షి తల్లిని బోనులోని కెక్కించి తిరువెంగళస్వామిగా రిట్లు ప్రశ్నింపఁబోచ్చిరి.

'ఆరాత్రి నీయింటికి వచ్చినవాఁడు ఎన్నిగంటలుదాకా చకోరాక్షి వద్ద వున్నాడో నువ్వెరుగుదువా?'

'బాబూ! పదకొండో పదకొండున్నరో అవుతా దనుకుంటాను.'

'వెళిపోయేటప్పుడు నీతో చెప్పేడా?'

'అత డాగో నాకు తెల్దుకాని మా యమ్మిమాత్రం నన్నులేపి, వుచ్చ వంలో కెళ్లొస్తాను. యీ తలుపేసుకోయేయని సెప్పి యెలిపోయింది బాబూ'

'నువ్వులేచి తలుపు వేసుకున్నప్పుడు నీ కూతు రెవరివెంటేనా వెలుతూ వున్నట్లు నువ్వు చూశావా?'

'సూసినానుకాని యెవళ్లో ముందు ముసుగేసుకోని యెలిపోతున్నారు. ఆత డెంట నా కూతు రెల్తున్నాది. సీకట్లో ముందెల్తున్నాయన్ని పోల్చుకో లేకపోయాను.'

'నీ కూతురు నరకబడ్డట్లు నీ కెలా తెలిసింది?'

'బాబూ! తెల్లవారిం తరవాత మా యమ్మి యింటికిరాకపోతే యిక్కడా అక్కడా యెతుక్కుంతూ యెలిపోతున్నాను. అప్పుడు తోవలో యెవళ్లో ఆళ్లో అనుకొన్న మాట విని సెరువుకి పరుగెత్తి సూసేసరికి అక్కడ యెంకటేశంబాబూ, పోలీసోళ్లూ, ఇంకా, పరోళ్లూవున్నారు'

'నీ కూతురు వొంటిమీద సరుకు లేవేనా పోయాయా?'

'తొల్రోజు నీళ్లోసుకోడానికి సరుకులన్నీ తీసేసింది బాబూ! మురుగులు-తమ్మెట్లు-అందెలు-కడియాలు మాత్రం తియ్యలేదు. నేను సూసేసరికి శవాని కవన్నీ వున్నాయి బాబయ్యా!''

అప్పు డుమాకాంతారావుగారు అంతవరకు మీదిసంగతులు విని చకోరాక్షి తల్లినిఁ జూచి

'సత్యానందానికీ, నీ కూతురికీ పడదని చెప్పేవుకదా! ఆనాటి రాత్రి నీ యింటికి వచ్చినవాడు సత్యానందుఁడే అయితే అతడివెంట నీ కూతురలాగ వెల్తుందని నువ్వునమ్ముతావా?

'ఎలా నమ్ముకుంతాను బాబూ? అతడికీ మాకూ పడదు. అతగాడి యెంట మాయమ్మి యెందుకెల్తాదీ?'

ఉమాకాంతారావుగారు ముసిలిదాని నిట్లు ప్రశ్నించినంతనే తిరువెంగళస్వామిగారు తమలో నేమో యాలోచించి వెంటనే యామె నావలకుఁ బంపివేసి తమలపాకుల దుకాణదారుని, నీళ్లకావడి బ్రాహ్మణుని వరుసగ రప్పించి విచారించిరి; కాని మొదటినుండియుఁ జెప్పుచుండిన సంగతులే అప్పుడుకూడ వారు చెప్పినందున తిరువెంగళస్వామిగారు రామారావుగారిని బోనులోని కెక్కించి యిట్లు విచారించిరి.

'రామారావుగారూ! 17వ తేదీ వుదయాన్ని చెఱువుగట్టుమీఁద మీరు వెంకటేశాన్ని యీ భోగట్టా యేఁవేనా తెలుసునాయని యడిగారుకదూ?'

'నే నడగలేదు. వెంకటేశము తనంతఁ దానే వచ్చి చెప్పెను'

'సరే! సత్యానందం ఆదారి వొచ్చినంతమాత్రాన్నే వాని బట్టలకు రక్త పట్టడానికి కారణంయేఁవిటి?'

'ఆదారిని వచ్చుచున్నప్పుడు, తాను బహిర్భూమికిఁ బోవలసి వచ్చుటచేఁ దనకోటు విప్పి మెట్లమీద నుంచి, చెఱువుగట్టు క్రిందకుఁ బోయెను. ఆ యెుద్దునకెల్ల ఆయెుక్కరేవే యుండుటచేత, అక్కడనే యదివరకుఁ గూని

జరిగి యుండ వచ్చును గాన మెట్లమీద నున్న రక్తము తన కోటున కంటి యుండునని సత్యానందము క్రిందికోర్టులోఁ జెప్పెను'

'అయితే కోటు కంత రక్తం తగిలివున్నప్పుడు సత్యానంద చూసుకొని వుండడా?'

'తడిగా నున్నందున మెట్లమీద నున్న నీటిచేఁ దనకోటు తడసిన దనుకొనెను గాని, ఆ చీకటిలో నది రక్తమని తాను పోల్చుకొన లేదని సత్యానందము చెప్పినాడు.'

'తిలోత్తమ యిచ్చిన రెండుత్తరాల్లో యేసంగతులను బట్టి మీరు వెంకటేశం కూనీచేసినట్లు గ్రహించారు?

'మొదటి యుత్తరమువలన, వెంకటేశము తిలోత్తమకొరకుఁ జాల ప్రయత్నించుచున్నట్లును, అందుకుఁ జకోరాక్షి యొప్పుకొనకుండినట్లును, వెంకటేశ మెంత సాహసమైనఁ జేయఁజాలునంతటి కోపముఁ గలవాఁడనియుఁ దెలియుచున్నది. రెండవయుత్తరము, తాను, చకోరాక్షినిఁ బదే పదే ప్రార్థింప నక్కరలేకుండ నేర్పాటుఁ జేసికొనుచున్నట్లును, స్నేహబలముచేత వెనుదీయుచున్నట్లును, వెంకటేశము వ్రాసినందున, బ్రతికియున్నచోఁ జకోరాక్షి తనకుఁ దిలోత్తమను దక్కనీయదని వెంకటేశ మామెను కూనీ చేసినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.'

'తిలోత్తమ కనపడలేదని, చకోరాక్షి తల్లితరఫున వెంకటేశం రిపోర్టిచ్చాడుకదా? అందుమీద మీరేమిఁచర్య జరిగించారు?'

'అప్పటి నుండియు నాప్రయత్నముఁ జేయుచున్నాము కాని నేటి వరకుఁ దిలోత్తమజాడ మాకుఁ దెలికున్నది'

తిరువెంగళస్వామిగా రంతతో రామారావును విచారించుట చాలించిరి. తరువాత సుమాకాంతారావుగారు, ఇదివరకువచ్చిన ఋజువులన్నియుఁ గ్రోడీకరించిచెప్పి, వేంకటేశమే కూనీ చేసినట్లు కోర్టువారియెదుట నిర్ధారణఁ

జేసెను. తరువాత తిరువెంగళస్వామిగారులేచి వేంకటేశము నేరస్థుఁడుకాఁడని ఆ యాయాంశముల నీక్రిందివిధమున ఖండింపనారంభించిరి.

'కోర్టువారింతవరకూ జరిగినవిచారణ వింటూనేయున్నారు. ఇందులో నీళ్లకావడి బ్రాహ్మణుఁడున్నూ, తమలపాకుల దుకాణదారుడున్నూ తప్ప తక్కినవారి సాక్ష్యము లంతగా నమ్మతగినవి కావు. ఆనాడురాత్రి తనయింటికివచ్చిన పురుషుడు సత్యానందవేఁయని స్పష్టంగా తెలిసినన్నూ, చకోరాక్షితల్లి ఆసంగతి సందేహాస్పదంగా చెప్పినది. అందుకు కారణమేమంటే! తనరెండోకూతురెక్కడికి పారిపోయిందని విచారిస్తూవున్నందున, ఆమెను వెతకించి తెప్పించడంలో రామారావుగారి సాహాయ్యం అపేక్షించి, వారి ప్రోద్బలంచేత ఆమె అట్టిసాక్ష్యం చెప్పిందికాని బుద్ధిపూర్వకంగా కాదు. తరువాత పోలిశెట్టి సాక్ష్యంకూడా అట్టిదే! ఆనాడురాత్రి సత్యానందం తనయింటికి రాలేదని మొదట యథార్థవేఁ చెప్పినను, కోమటియగుటచేత, నిటీవల సహజమైన భయంచేతనో, పోలీసువారి నిర్బంధంచేతనో, తనయింటికి సత్యానందం వచ్చినట్లే చెప్పినాడు. అందుచే వాని వాఙ్మూలముకూడ లేశమునూ పనికిరాదు. ఇంక రామారావుగారు సత్యానందానికి ప్రాణస్నేహితులగుటచేత, ఆయన వానిపక్షం వాదించుటవింతగాదు. తిలోత్తమ వద్ద వారుసంపాదించిన రెండువుత్తరాలు, వెంకటేశము కూనీచేశాడనుటకు లేశమైనా ఆధారములు కానేరవు. అందులో మొదటియుత్తరమున వెంకటేశానికి తిలోత్తమపై మోహమున్నట్లుతప్ప, ఒకయక్షరమైనా వెంకటేశానికి దురుద్దేశమున్నట్లు కనపడదు. 2-వ యుత్తరం. చకోరాక్షిని భయపెట్టి, తిలోత్తమను దక్కించుకొనుటకుతప్ప మరేవుద్దేశంతో వెంకటేశంవ్రాయలేదు. 'ఇంక నీయాటంకం లేకుండా కొద్దిరోజుల్లోనే తిలోత్తమ నాకు దక్కడానికి యేర్పాటుచేసుకుంటున్నాను.' అను వాక్యము వెంకటేశం దురుద్దేశంతోనే వ్రాసినట్లు రామారావుగారు భావించడం ఆశ్చర్యంగావున్నది. ఆయేర్పాటు చకోరాక్షిని కూనీచేయుటకేయని కోర్టువారు తలం

చుట ధర్మముకాదు. ఇంతకూ అట్లేయనుకొనవలసిన యవసరమేమి? ఎవరికిని తెలియకుండ తనకు మోహంవున్న తిలోత్తమను, పట్టుకొని యెచ్చటికైనా తీసికొని పోవుటే వెంకటేశం చేసిన యేర్పాటని యేలభావించరాదు? కావున నేవిధంగా చూసినను చకోరాక్షిని ఖూనీచేసే వుద్దేశం మొదటినుండి వెంకటేశానికిలేదు. ఈయుత్తరములలోనూ, సాక్షులుచెప్పిన సంగతులలోనూ, అందుకు తగిన నిదర్శనములు కనబడలేదు. తనకోటుకంత రక్తం అంటుకున్నప్పటికిని సత్యానందం తాను పోల్చుకోలేకపోయెనని చెప్పిన మాట నమ్మతగినదికాదు. తమలపాకుల దుకాణమువాడును, నీళ్లకావడి బ్రాహ్మణుడును చెప్పినమాటలు యథార్థం. అందుచే ఖూనీచేసినవాడు సత్యానందవేఁ కాని వెంకటేశంకాడు.'

అని చెప్పి తిరువెంగళేస్వామిగారు కూర్చుండిరి. పాప మీ వకీలుగారు వేంకటేశము నేరస్థుఁడుకాడని సమర్థింపఁ బ్రయత్నించిరికాని, వారు ఖండించిన యంశములు తగినంత బలముగాలేవు. భీమశంకరముగారి వద్దఁ దాము నాలుగు వందలు రూపాయిలు ఫీజుపుచ్చుకొనినందున, కోర్టులో వేంకటేశము పక్షమున ఆనాలుగు మాటలైనఁ జెప్పకుండుట భావ్యముకాదని తలంచి, వారు మీదిసంగతులను జెప్పినట్లు కనఁబడుచున్నది. తిరువెంగళస్వామిగారు చెప్పిన సంగతులను వినిన తరువాత సుమాకాంతారావుగారు లేచి

'కోర్టువారింకొక మనవి వినవలసియుంటుంది. ప్రస్తుతం తిలోత్తమ యెక్కడ కనబడకుండ పారిపోయిందను సంగతి ఆధారంగా జేసుకొని మొదటినుండీ వెంకటేశము యేర్పాటు బలవంతముగ తిలోత్తమను పట్టుకొని యెచ్చటికేనా పారిపోవుటకేకాని, చకోరాక్షిని ఖూనీచేయుటకుకాదని తిరువెంగళేస్వామిగారు తమచెప్పిన సంగతులలో సారాంశము తేల్చినారు. కాన తిలోత్తమ యెచ్చటికి పారిపోయిందో కోర్టువారు వెతికించి ఆమెవచ్చుదాకా విచారణ ఆపుచేయించవలసియుండును.'

అనిచెప్పఁ గోర్టువారందుకు సమ్మతించి ఆనాటికి విచారణఁ జాలించి, తిలోత్తమను సమను పంపించిరి.

ప్రకరణము—17.

జడ్జిమెంటు.

తిలోత్తమ పేరఁ గోర్టువారిచ్చిన సమను గైకొని యొక కనిస్టేబు ఆమెకొరకుఁ బట్టణమంతయుఁ దిరుగఁజొచ్చెను. కాని తిలోత్తమ వానికెచ్చటను గానరాలేదు. నాటినుండియుఁ దన కూతు రింటికి రాలేదనియు నేమైపోయినదో తెలియదనియుఁ దిలోత్తమతల్లి చెప్పి ఆ కనిస్టేబు ఎదుట రోదన మారంభించెను. ఎవరైన నామెను దాచియుంచి రేమో యని యతఁడు సానివీధియందు ప్రతియింట వెదకెను. కాని కార్యము లేకపోయినది. తిలోత్తమ యెచ్చటికిఁ బారిపోయినదో రామారావునకుఁగాని, సత్యానందరావునకుఁగాని లేశముఁ దెలియదు. వా రిరువురు నామెను గూర్చియే నిరంతరము విచారించుచుండిరి. తిలోత్తమ తన తల్లిపోరు భరింపలేక బలవంతముగఁ బ్రాణత్యాగ మొనర్చుకొనియుండునని యెంచి, సత్యానందరావు నిద్రాహారములు లేక పాప మామెకొరకు శుష్కించుచుండెను. కాని, తనతోఁ జెప్పకుండఁ దిలోత్తమ యెన్నఁడు నట్టి సాహసకృత్య మొనర్చియుండదనియు, ఆ యూరిలోనే యెచ్చటనో దాగి యుండుననియు నెంచి, రామారావుగారు విచారింప వలదని సత్యానందమునకు ధైర్యముఁ జెప్పుచు వచ్చిరి. తిలోత్తమసాక్ష్యము కోర్టులో నత్యావసరమైనందున నట్టి సమయమున నామె కనబడిన బాగుండి యుండునని మాత్రము రామారావుగారు తలంచుకొనుచుండిరి.

ఆ నాఁడాకనిస్టేబు సమను గైకొని తిలోత్తమకొరకుఁ బట్టణమంతయుఁ దిరుగుచు రామసాగరము గట్టుపైనుండి వచ్చుచుండెను. అప్పుడు కోవెలపూజారి సమీపముననున్న రేవులో స్నానముఁ జేయుచుండుటఁ జూచి, అతఁ డచ్చటికిఁబోయి వానితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

'ఏమండీ పూజారయ్యా! నిన్న వుపకారం చెయ్యాల. ఏమంటారు?'

'ఏమిటోయి? చెరువులో స్నానం చేస్తున్నానని నా పేరు రాసుకోడానికా వచ్చావు? అయితే రాసుకో! నేను చేరుమేనుగారింట్లో దేవతార్చన చేస్తూవుండడంచేత' ఆయన నా కార్డు రిప్పించారు తెలుసునా?'

'అదికాదయ్యా! బాపనయ్యా! ఎందు కనుమానంపడతావు?'

'అయితే సరే! చెప్పు! నాకు చేతనైన సాయం చేస్తాను'

'ఆపొద్దు రాత్తిరి యీ సెల్లో నెకోరొచ్చి సెల్లెలు పడిపోడానికొచ్చిందంట. కాని యెవళ్లో తప్పించేశారంట. ఆపొద్దుటికాణ్ణుంచి మరి యెక్కడికెళ్లిపోయిందో కాని తెల్దు. వూరంతా యెతికేశాను. ఆబోగట్టా నీకేం తెలుసునా?'

'మీరు పోలీసువాళ్లుకదా? మీకే తెలియనప్పుడు నాకెలా తెలుస్తుందోయి నీ పిచ్చిగాని'

'అలాకాదు మ. శుక్రోరం శుక్రోరం అది యీ కోవిలకొస్తూ వుంటాదట. ఆపొద్దు శుక్రోరం. వస్తేమాత్రం కసింత కనిపెట్టాలి'

'యెలా కనిపెట్టడం. రెండు వారాల్నుంచి అది కోవిలకి రావడం లేదు. ఈవాళ వస్తుందని నమ్మకం యేమిటికాని దానవసరం యిప్పుడెందుకొచ్చింది'

అని పూజారి యడుగుచుండ నింతలో నొక పురుషుఁడు వారిరువురి వద్దకు వచ్చి ఆ సంభాషణము వినుచు నిలిచియుండెను. కనిస్టేబు వానినిఁ జూచి

'కేశవరావుబాబూ! తిలోత్తమ సంగతి నీకేంతెల్సునా?'

'నాకేమీ తెలియదుకాని దాని యవసర మిప్పుడేలవచ్చినది?'

'రేపు కూనీకేసు వాయిదా. అది కోర్టులో సాచ్చంచెప్పాల. దాన్నెలాగేనా యెతికి తీసుకురావాలని రామారావుబాబు మరీ మరీ సెప్పేడు. ఎంతయెతికినా, కనబడదు. సత్తేనందం యెరష్టులో వున్నప్పుడు నువ్వేకదయ్యా వణ్ణం తెస్తూ వుండేవాడివి?'

'ఔను. నేనే. తిలోత్తమకొరకు సమనుకూడఁ దెచ్చితివాయేమి?'

'ఔనయ్యా! ఇదిగో సమను'

అని కనిస్టేబు కేశవరావునకుఁ జూపించెను. కేశవరావాసమను చదివి మరల వానికిచ్చివేసెను. అప్పుడు పూజారి కనిస్టేబునుజూచి

'పూజవేళయింది. నే నింక పోతాను. నువ్వు సమను నాచేతికియ్యి. మామూలుప్రకారం యీవాళ సాయింత్రం తిలోత్తమ స్వామి దర్శనానికి వస్తే దానికిదిచూపించి చెప్తాను. లేకపోతే లేదు.'

'పూజారయ్యా! నీమేలు వుండిపోను. రేప్పదిగంటలకి యెలాగేనా ఆ మనిషిని కోర్టుకు హాజరు చేయించాలి. సమనుచ్చుకో'

అని కనిస్టేబు వానికి సమనిచ్చి యచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. ఆ మరునాఁడే మధ్యాహ్నమునఁ బదునొకండు గంటలకుఁ గోర్టువారు కూనీకేసు తాలూకు శేషభాగమును విచారించుటకు నిశ్చయించినందున నానాడు పదిగంటలకే రామారావుగారును, చకోరాక్షితల్లియు, తమలపాకుల దుకాణదారుఁడు, నీళ్లకావడి బ్రాహ్మణుడు, ఉమాకాంతారావుగారు, తిరువెంగళస్వామిగారు, వేంకటేశము, నీలాద్రి, పోలిశెట్టిమొదలగువా రందఱుఁ గోర్టువద్ద హాజరైరి. కాని తిలోత్తమ మాత్ర మచ్చటనున్న వారిలో నెవ్వరికినిఁ గానరాలేదు. ఆమె దొరుకునో లేదో యని యుమాకాంతారావుగారును, రామారావుగారును, దీర్ఘముగ నాలోచించుచుఁ దమలో నేమియో గుసగుసలాడుకొనుచు నచ్చిరి కొంతసేపునకు విచారణ సమయము సమీపించినది. జడ్జీగారువచ్చి న్యాయపీఠము నలంకరించినంతనే వారి సెలవుప్రకారము రామారావుగారు, ఉమాకాంతారావుగారు, తిరువెంగళస్వామిగారు, వేంకటేశము, నీలాద్రి, పోలిశెట్టియు లోనికిఁ బోయిరి. కోర్టుబంట్రోతు గుమ్మమువద్దకు వచ్చి 'తిలోత్తమా' 'తిలోత్తమా' అని బిగ్గరగ రెండుసారులు పిలిచెను. తోడనే కోర్టునకు సమీపమున నున్న మఱ్ఱిచెట్టుక్రిందఁ గల బండిలోనుండి యొక కన్యక తటాలునఁ గ్రిందికిదిగి చక చక కోర్టువారియొద్ద

టకు వచ్చెను. ఆమెనుజూచి రామారావుగారు, వెఱ్ఱివానివలె నిటు నటుఁ జూచుచు నత్యాశ్చర్య మొందుచుండిరి. ఏకారణముననో కాని వేంకటేశ మామె మొగముఁ జూడలేక తలవంచుకొని కన్నీరుఁ గార్చుచు, బైటకుఁ దోపకుండఁ దుడిచివేసికొనుచుండెను. కులనామవయోవృత్తులఁ గనుఁగొని ప్రమాణముఁ జేయించిన తరువాత నానా డామెను కోర్టువారే స్వయముగ విచారించుటకు నిశ్చయించిరి. కాని కోర్టులో జడ్జీగారిప్రక్క నుండవలసిన ఏసిసర్లు ఇరువురిలో నొకరు వేళకు రానందున వారు వచ్చువరకు విచారణ మాగిపోయెను. ఆ యిరువురి యెసిసర్లలో నొకఁడు వర్తకుఁడు, రెండవయతఁ డానాఁడు వేంకటేశమునకు ఋణమిచ్చిన మోహనరావుగారు. ఆయనయే నాఁడింకను కోర్టునకు దయచేయలేదు. క్రమముగా పదునొకండు గంటలు కొట్టి యరగంటకాలమైనది. మోహనరావుగారు కోర్టున కింకను రానందున జడ్జీగారు తమలో నూరక నొచ్చుకొనుచుండిరి. కొంతసేపునకు గిరిజాలను జక్కఁగ దువ్వుకొని తలకొక గులాబిరంగుగల చెమ్లా చుట్టి, నీలిరంగుగల షెరాయియుఁ గోటును, మేజోడును జోడును దొడిగికొని రెండుచక్రముల త్రొక్కుడుబండిపైఁ గూర్చుండి తాము వచ్చుచున్నట్టు లందరికిఁ దెలియవలెనని గణ గణ మని గంట వాయించుచు, మోహనరావుగారు కోర్టువద్దకు వచ్చి తటాలునఁ ద్రొక్కుడుబండిపై నుండిదిగిసగముసగముఁ గాల్చుచున్న చుట్టను కడసారి రెండుసారులు తృప్తిదీరఁ గట్టిగఁబీల్చిపారవైచి, బైసికిలు నొక స్తంభమునకుఁ జేరవైచి, కోర్టులోనికిఁ బోయి జడ్జీగారికి సలాముచేసి వంతనే యాయనమండిపడుచు, మారు మాటాడక ఆలస్యముగవచ్చినందుకుఁ గోర్టుపద్ధతి ప్రకారము మోహనరావుగారికి ఏబది రూపాయిలు జరిమానా విధించిరి. మోహనరావుగారు తమ యాలస్యమునకుఁ గారణములు చెప్పి క్షమింపుఁడని కోర్టువారినిఁ బ్రార్థించిరి కాని కార్యము లేకపోయినది. తరువాత జడ్జీగారు బోనులో నిలువఁబడియున్న తిలోత్తమనుజూచి యిట్లు విచారింప నారంభించిరి.

'బలవంతముగాఁ జంపఁబడిన చకోరాక్షి నీకేమగును?'

'ఆమె నాకు అక్క'

'నీయక్క చంపఁబడిన తొలినాటిరాత్రి మీయింటి కెవరువచ్చిరి?'

'వేంకటేశమును నీలాద్రియుఁ గలిసి వచ్చిరి'

'వారువచ్చుసరికి మీవీధి తలుపు తీసియుండెనా? మూయఁబడియుండెనా?'

'మూయఁబడియే యుండెనుగాని గడియ మాత్రము వేయలేదు'

'వేంకటేశము తలుపుఁ ద్రోసుకొని లోపలికి వచ్చుసరికి నీవేమిచేయుచున్నావు?'

'మాయక్క గదికిఁ బ్రక్కనే యొక చిడ్డీపైఁగలమంచముమీఁదఁ బరుండియుంటిని'

'అప్పుడు నీవు నిద్రించుచుంటివా? మేల్కొనియుంటివా?'

'మేల్కొనియే యుంటిని గాని, నిద్రించు చున్నట్టులే కన్నులుమూసి పరుండియుంటిని'

'వెంకటేశములోనికిఁ దలుపుఁదీసికొని వచ్చినప్పుడు 'ఎవరది?' అని నీవు కాని మీతల్లిగాని అడిగినారా?'

'నేను నిద్రించుచున్నట్లు భావించి మాయమ్మయే యడిగినది'

'అప్పుడు వెంకటేశ మేమని చెప్పెను?'

'నేను సత్యానందాన్ని అని బదులుచెప్పెను'

'అట్లుచెప్పుట కేమి కారణము?'

'నేను సత్యానందమును పెండ్లియాడవలయునని మొదటినుండియు నిశ్చయించుకొని యున్నందున నది మాతల్లికిష్టములేదని యెరిగినవాఁడగుటచే వెంకటేశ మామె నట్లుపరిహాసమాడుచుండుట మొదటినుండియు వాడుక'

'ఆనాటిరాత్రి వెంకటేశమును నీలాద్రియు నెన్నిగంటలవరకు మీయింటిలో నుండిరి?'

‘వచ్చిన పావుగంటలోనే నీలాద్రి యెచ్చటికో బయలుదేరిపోయెను. కాని వెంకటేశము మాత్రము పదునొకండుగంటలవరకును మాయింటిలోనే యుండెను.

‘ఆనాటిరాత్రి నీవుమీయక్కగదికి సమీపముననే పరుండియున్నట్లు చెప్పితివికదా? అప్పుడు వెంకటేశమునకును మీయక్కకును ఏమి సంభాషణము జరిగినదో నీకు వినఁబడెనా?’

‘స్పష్టముగా వినఁబడలేదుకాని, కొన్నిసంగతులనుమాత్రము వింటిని’

‘నీకు వినఁబడిన సంగతులేవియో చెప్పు’

‘ఏదో యుత్సవము జరుగుననియుఁ జూచుటకు రావలయుననియు వెంకటేశము మాయక్కను బలవంతపెట్టుచుండెను. రాత్రివేళ నే నెచ్చటికి రాఁజాలనని మాయక్క చెప్పుచుండెను అందుమీద వెంకటేశము తనతో వచ్చినయెడల నేమిభయమున్నదనియు, రాకతీరదనియుఁ జెప్పి బలవంతముగ నామెను దీసికొనిపోయెను.’

‘ఆమాటలన్నియు వినినప్పుడు నీకు వెంకటేశముపై నెట్టియనుమానమైన జనించినదా?’

‘వెంకటేశము దురుద్దేశముతో నున్నట్లు నేనప్పు డనుకొనలేదు. కాని, ఇదివరకెన్నఁడు నిట్లు నిర్బంధింపనివాడు నేడు తనవెంటరమ్మని మాయక్కను బలవంతపెట్టుట కేమికారణమో యని మాత్ర మనుకొంటిని.’

‘ఈమధ్యను నీ వీయూరిలో లేవని తెలిసినదికదా; యెచ్చటికిఁ బారిపోతివి?’

‘ఎచ్చటికినిఁ బారిపోలేదు. ఈ యూరిలోనే ప్రచ్ఛన్నముగ నొకరహస్య ప్రదేశమున దాగుండి యున్నాను.

‘అట్లుండుట కేమి కారణము?’

‘మాయక్క బ్రతికియున్నంతకాలమును నన్నుఁ దనకిప్పఁజెప్పవలయునని వెంకటేశ మామె నూరక పీడించుచుండెను. కాని మాయక్కను

నాకును గూడ వెంకటేశమన్న నిష్టములేదు. మాయక్క గతించిన తరువాత వెంకటేశము మాతల్లివద్దకువచ్చి ఆమెకేబదిరూపాయిలిచ్చి నన్నుఁ దనవశముఁ జేయవలయునని ప్రార్థించెను. ధనార్జనమునకు నేనొక్కతెనే యింటిలో నుండుటచేత నిరంతరమును మాతల్లి నన్ను శిక్షించుచు నెట్టులైన నన్ను వెంకటేశము స్వాధీనముఁ జేయుటకుఁ బెట్టరాని కష్టములు నాకుఁబెట్టుచుండెను. నే నాకష్టములకు భరింపలేక సత్యానందమునుదప్ప తదితరులను గన్నెత్తిచూడనని వ్రతముఁ గలదాన నగుటచే, దుఃఖాతిశయమున నే నొకనాటి యర్ధరాత్రమున రామసాగరమునఁ బడి ప్రాణత్యాగ మొనర్చుకొనుట కుద్యమించితిని. అప్పుడు రామారావుగారు నన్నడ్డగించుకొని నాసాహసకృత్యమునకు నన్నుఁజీవాట్లుపెట్టి. మాతల్లి నన్నేమియుఁ జేయకుండ నేర్పాటుచేసెదనని నాకు ధైర్యముఁ జెప్పి నన్నింటికిఁ బొమ్మనిరి. కాని నేనుమాత్ర మప్పటి కట్టులేయని యింటికిఁబోక పురుషవేషమును దాల్చి కేశవరావను పేరుతో రామలింగేశ్వరాలయమున బసఁజేసికొని యందు నివసించుచుంటిని. ఆపూజారికిదక్క నా ప్రచ్ఛన్నవేష మితరు లెఱుఁగరు. అతఁడు నాకన్నముఁ బెట్టుచుఁ జెల్లెలువలె నాదరించుచుండెను. నేటికిఁ గోర్టువారి సెలవైనదని విని తమయాజ్ఞ యనుల్లంఘనీయము కావునఁ జేతులుజోడించుకొని నిజస్వరూపముతో దర్శనమునకు వచ్చితిని.’

‘రామారావుగారికి నీవుత్తరము లిచ్చినమాట నిజమేనా?’

చిత్తము. వెంకటేశము మాయక్కకు వ్రాసిన యుత్తరములు రెండిచ్చితిని’

జడ్జిగా రంతతోఁ దిలోత్తమను విచారించుటఁ జాలించి, తమలో నేమియో కొంతవర కాలోచించి, వేంకటేశమునుజూచి ‘అయ్యా! వేంకటేశముగారూ! తగినరుజువులతో మీపై మోపఁబడిన యీనేరమునకు మీరేమి సమాధానముఁ జెప్పుకొనఁగలరు?’ అని యడిగిరి. కాని పాపము వేంకటేశము నోరు చప్పరించుచుఁ దడపడుచు ‘చిత్తంచిత్తం’ నేనేఁవీ చెయ్యలే

దండి. ఇదంతా పోలీసువాళ్లు పన్నినకుట్రండి.' అని వినయపూర్వకముగ బదులు చెప్పెను. తరువాత జడ్జీగారు నీలాద్రినిఁగూడ నాప్రశ్నయే యడిగిరి. అతఁడుగూడ వేంకటేశ మప్పగించిన పాఠమే తానును కోర్టువారికప్పగించెను. అంత జడ్జీగారు పోలిశెట్టినిఁజూచి

'సెట్టీ! తగిన రుజువులతో నీపైని మోపఁబడిన నేరమునకు నీవేమి సమాధానముఁ జెప్పుకొనెదవు?'

'బాబయ్యా! రచ్చించాలి. యెంకటేశం దుర్మార్గుడు. ఆడితోకూడి సెడిపోయాను. ఆపొద్దు సెకోరాచ్చిని సంపేడానికి నా యాల్చిన యడిగాడు బాబూ! నేనొద్దనిసెప్పితే యిన్నాడుకాడు. నాకాడ పదేను రూపాయలుచ్చుకొని నీలాద్రికి లంచం విచ్చి ఆడూనూ తానుకల్పి ఆ రేత్రి శకోరాచ్చిని సంపేశార్రుబాబూ! అంతేకాని నాకందులో మరేటి సంబందం లేదు బాబయ్యా! మీపాదాలుసాచ్చి. దైవసాచ్చి. నిబ్బగ సెప్పుతున్నాను తండ్రీ! పిల్లలోణ్ణి. అబద్దం ఆణ్ణు.'

'సరే! నీ వింతకమును పీసంగతి రహస్యముగఁ బోలీసువారి కేలరిపోర్టు చేయు లేదు?'

'ఎవళ్లతోటేనా యీసంగతి నాను సెప్పినట్లు తెలిస్తే యెంకటేశం నాబుర్ర పగలకొట్తేస్తా నన్నాడుబాబూ! ప్రాణభయంచేత సెప్పలేదుకాని మరొక వుద్దేశంచేతకాదు. యెలాగా యేల్నారికి తెలుస్తాది అప్పుడు సెప్పేదాం అని పల్లకున్నానుగాని యిలాగొస్తాదని యెరగను బాబయ్యా! పిల్లలోణ్ణి రచ్చించండి'

కేసు విచారణమంతయు నింతతో ముగించినది. జడ్జీగారు తగిన నిదర్శనము లన్నియుఁ జూపుచు జడ్జిమెంటు వ్రాసి అందరియెదుటఁ జదివిరి. అందులో వేంకటేశమునకును నీలాద్రికిని ద్వీపాంతరవాసమును, పోలిశెట్టి కైదు సంవత్సరములు కఠినశిక్షయు విధింపఁబడెను.

ప్రకరణము—18.

మూడుమాసములు తరువాత.

వేంకటేశమునకు ద్వీపాంతరవాస శిక్ష విధింపఁబడినదను సంగతి తెలిసినంతనే భీమశంకరముగారును, ఆయనభార్యయు నెంతగాఁ దుఃఖించిరో వివరించుట కష్టము. ఇప్పుడిప్పుడే పంతులుగారు రజ్ఞానాంధకారమునుండి తొలంగి తెలివిఁదెచ్చుకొనుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఆ నాటినుండియు లక్షణవివాహమును దలంచుకొనునప్పుడెల్ల పంతులుగారు పశ్చాత్తాపమొందుచు వచ్చిరి. దుర్గుణ ధురీణుఁడనియు, నట్టి యవివేకియనియుఁ దెలియక చేతులారఁ దను కుమార్తె నట్టి వేంకటేశమునకుఁ గట్టిపెట్టినందుకుఁ దల్లిదండ్రు లిరువురు నిరంతరము నొచ్చుకొనుచుండిరి. వేంకటేశ మిచ్చిన పండ్రెండు వందలు కన్యాశుల్కముఁ దమకు దక్కియుండినయెడలఁ బంతులుగారి విచారము కొంతవరకైనఁ దగ్గియుండును. గాని యాధనమంతయు నిష్కారణముగ వెచ్చింపవలసి వచ్చినది. లక్షణను బరామర్శించుట కెవరైన నింటికి వచ్చినప్పుడు పంతులుగారి భార్య వారియెడల నల్లునిఁ దలపోసి కన్నీరు గార్చుచుండెను; కాని తనతోఁబాటు లక్షణకూడ దుఃఖింపనందున నామె రహస్యముగఁ గూతునిఁ దిట్టుచు, బలవంతముగనైన నేడ్వవలయునని చీవాట్లుపెట్టుచుండెను. కాని దుఃఖములేనిదే దుఃఖించుచున్నట్లు నటించుట యెంతో నేర్పుగలవారికేఁ గాని, యేమియు నెఱుఁగని యమాయకురాలగు మన లక్షణ కశక్యముగదా! ఇరుగుపొరుగుల యమ్మలక్కలతో పంతులుగారి భార్య ప్రసంగింపవలసివచ్చినప్పుడు, లక్షణ వేంకటేశముకొఱకు బెంగపెట్టుకొనినదనియు, నిరంతరము నిద్రాహారములులేక శుష్కించుచున్నదనియు, భర్తకు జనించిన యాపద వినినతోడనే లక్షణకు ఏడుబంగ్లతో చలిజ్వరము

వచ్చినదనియుఁ జెప్పుచుండెను. కాని ఆయూరిలో లక్షణ నెఱుఁగనివారెవ్వరు? ఆమాటల నెవరు నమ్మెదరు?

ఒకనాఁడు మధ్యాహ్నము భోజనముఁ జేసినతరువాత మామూలుప్రకారము పంతులుగారు పదునొకండు గంటలుకొట్టినతోడనే ఆఫీసునకు బయలుదేరిరి. తోడనేయింటిలోనివారు వీధితలుపు గడియవేసికొనుట వాడుక. మంగలివాఁడువెనుక రికార్డుపెట్టె నెత్తిపైఁబెట్టుకొని వచ్చుచుండఁ బంతులుగారు గుబ్బగొడుగువిప్పి నడుచుచుండిరి. అట్లు బయలుదేరిపోవుచుఁ గొంతదూరమేగుసరికి మార్గమధ్యమున రామారావుగారును, ఇన్స్పెక్టరుగారును పంతులుగారి కెదురైరి. పంతులుగారికి వారిరువురితో వలసినంత పరిచయముండినను, వేంకటేశమునకు విరోధముగఁ బనిచేయుటచే వారితో మాటాడుట మానివేసి, ఆయన పలుకరింపక నడచిపోవుచుండిరి. కాని యేకారణమునవోకాని ఇన్స్పెక్టరుగారును, రామారావుగారును తమ్ముఁబలుకరింపకయే నడచిపోవుచున్న పంతులుగారినిఁ బిలిచి నిలుపరించి, ఆయనతో నేమో కొన్నిసంగతులుసంభాషించిరి. తోడనే పంతులుగారు గుండెబాదుకొనుచుఁ ఆఫీసునకుఁబోక పరుగుపరుగున నింటికివచ్చి వీధితలుపుఁదట్టుచు గద్గదస్వరముతో భార్యనుపిలిచిరి. పెరటిలోఁ బని చేసికొనుచుండిన భార్య, ఆచప్పుడువిని పంతులుగారు మరల నింటికి వచ్చుటకుఁగారణమేమోయని యాలోచించుచు, ఆఫీసుసంబంధమైన కాగితములేమైన మరచిపోయిరేమోయని మొదట ననుకొనెనుకాని, అట్లు మరచిపోయినచో మంగలివాని నింటికిఁ బంపి తెప్పించుకొనెదరుకాని, ఆయనయేస్వయముగావచ్చెదరా? వీధితలుపుతీసినతోడనే పంతులుగారు భార్యతో నేమిచెప్పిరోకాని, పాపమామె కెవ్వున నార్చి నేలఁజతికిలఁబడి పెద్దపెట్టున రోదనమారంభించెను. ఆమెతోఁబంతులుగారుకూడ దుఃఖించుచుండిరి. క్రమముగా నింటిలోనివారందఱు ఘొల్లున యేడ్చుచుండ పొరుగింటనున్నలక్షణ యాతురతో వచ్చుటకుఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చి యేసంగతియుఁదెలియనందునఁ దెల్లపోయి నిలుచుండెను.

లక్షణను జూచినతోడనే వారందఱు నామెపైఁబడి యామెను కౌఁగిలించుకొని మరింత బిగ్గరగ నేడ్వఁదొడఁగిరి. లక్షణ బలవంతముగ వారినుండి తప్పించుకొని దూరముగఁబోయెను. ఇరుగుపొరుగులయమ్మలక్కలందఱు వచ్చుటఁ గుమిగూడి పంతులుగారిని, ఆయనభార్యను ఓదార్చుచుండిరి, కాని యెంతసేపునకును వారిరోదనములు తగ్గలేదు. ఆడుదానికన్న నెక్కుడుగ దుఃఖించుచుఁ గన్నీరుఁగార్చుచున్న పంతులుగారినిఁ జూచి కొందరవ్వలు 'ఊరుకో బాబూ! ఊరుకో! ఆడవాళ్లకి ధైర్యంచెప్పాలికాని యేడుస్తే యెల్లాగ? యెలాగా వెంకటేశం మనవాఁడు కాడనుకున్నావాఁ లేదా? బ్రతికున్నా మాత్రం వాణ్ణి మరిచూడగలవాఁ? అన్నివిధాల వాడిబ్రతుకురవ్వాయిపోయింది. ఆఖరికి జైలులో వాడికి దేఁవుడు చావురాశాడు,' అనిదుఃఖోపశమనముఁ జేయుచుండిరి.

ద్వీపాంతరవాస శిక్ష విధింపబడిన సంగతిఁ దెలిసినప్పుడే వేంకటేశమునకు గుండెలు దడదడఁ గొట్టుకొని కొంచెముజ్వరము తగిలినది. కారాగృహమునఁ జేరిన తరువాతఁ గ్రమక్రమముగా నాజ్వరమధికమై నాలుగు దినములవరకు వేంకటేశమునకు శరీరముపై స్మృతిలేకుండఁ జేసి యైదవ నాఁడు వాని నీలోకమునుండి విముక్తునిఁ జేసెను. వేంకటేశముచావు వినినతోడనే సదయహృదయమగు మన లక్షణ యొక్కసారి కన్నీరు విడిచి,

'హా! వెంకటేశా! నీబ్రదుకెంత నీచమైపోయినది? బ్రతికియున్నంతకాలము నీవెందరిని దుఃఖపెట్టితివి? ఆదినుండియు దురాచారపరుఁడవై తల్లిని లక్షింపక దుస్సాంగత్యమున నన్నివ్యసనములు నభ్యసించి, వారకాంతాప్రియుఁడవై యపఖ్యాతిపడి, మా తల్లిదండ్రులను మోసపుచ్చి, నాహృదయేశ్వరునకు నన్ను దక్కనీయకుండ నాగొంతుకఁగోసి, నూటికొక్కరిచేనైన మేలనిపించుకొనలేక నీవేమి సౌఖ్యమనుభవించితివి? తల్లికడుపునఁ బుట్టి యాస్వల్పకాలపు జీవనమునకేనా యింత రవ్వపడితివి? నీకు ద్వీపాంతరవాసశిక్ష విధింపఁబడిన సంగతి వినినప్పుడుగూడ నాహృద

యము కరుగలేదు కాని, చెరసాలలో నీకు దిక్కులేని చావు గల్గినందుకుమాత్రము విచారించుచున్నాను.'

అని లక్షణ తనలో ననుకొనఁ జొచ్చెను. అప్పటినుండియు లక్షణ పూర్వముకన్నఁ దఱచుగ సీతయొద్దనే కాలముఁ గడుపుచుండెను. కేసు విచారణ ముగించిన తరువాతఁ దిలోత్తమను, సత్యానందరావును, రామారావుగారు తమయింటిలోనే యుంచుకొనిరి. తిలోత్తమతల్లిని బిలిపించి రామారావుగారు ఆమెకు చాలసారము బోధించి తిలోత్తమ సత్యానందమును బెండ్లాడుట కొప్పించిరి. ఆదినములలో వారి కిరువురకును పెండ్లి సేయుట కాయన నిశ్చయించిరి కాని, పరీక్షలైన తరువాత మాధవరావు చెన్నపట్టణమునుండి వచ్చు వఱకు వివాహముఁ జేసికొననని సత్యానందము చెప్పెను. ఆదినుండి యాంతమువఱకు జరిగినసంగతు లన్నియు రామారావుగారు ఉత్తరము వ్రాసి మాధవరావునకుఁ దెలియఁజేసిరి. లక్షణ వారందరితో వినోదముగఁ గాలముఁ బుచ్చుచుండెను. ఇట్లు మూడుమాసములు గడచెను...........

ఈమూడు మాసములలోను మన కథాభాగమునుగూర్చి చెప్పవలసిన విశేషము లంతగాలేవు. కాని యేవిషయమును గూర్చియో అప్పుడప్పుడు వారందఱును గలసి యతి రహస్యముగ సంభాషించుకొనుచుండిరి. అప్పుడప్పుడు మాధవరావు తండ్రియైన అనంతరావు పంతులుగారు రామారావుగారి యింటికి వచ్చి ఆయనతో నతిగోప్యముగ నేమేమో మాటాడి పోవుచుండిరి. ఆసంభాషణలో నొక్కొక్కప్పుడు లక్షణకూడ వారియొద్దనే యుండుచుండెను. ఆ రహస్యములన్నియు వారికే కాని యితరులకుఁ దెలియవు. ఒకనాడు లక్షణయు సీతయు సాయంకాలమునఁ జల్లగాలిలో డాబాపైఁ గూర్చుండినప్పుడు వారి కీక్రిందిసంభాషణము జరిగెను.

'లక్షణా! గడువు దగ్గరకు వచ్చినది. నీవే మాలోచించితివి?'

'మరేమి యాలోచన? నాయుద్దేశము నీవెఱుఁగవా?'

'ఎఱుఁగుదును కాని, నీకు తగినంత ధైర్యమున్నదో లేదో యని మాత్రము భయపడుచున్నదానను'

'సీతా! ధైర్యము లేకేమి? నేను స్వతంత్రురాలను. నాయిష్టము వచ్చినట్లు చేసెదను. నన్నెవ్వరడ్డగించెదరు?'

'ఔను. మీయన్నయ్యగారు కూడ నామాటయే చెప్పిరి'

'అన్నయ్యగారుండ నాకేమి భయము? కాని యీసంగతిమాత్రము మనసు తుదవఱకు రహస్యముగ నుంచుట మేలని తలంచెదను.'

'ఆహా! అట్లులే యుంచవలయును. అందుకుఁ దగినయేర్పాటు మీయన్నయ్యగారును, అనంతరావుపంతులుగారును ఆలోచించుచున్నారు. కాని యుత్తరముసంగతి యేమనెదవు?'

'నీవెప్పుడు చెప్పిన నప్పుడే'

'కలమును కాగితమును దెప్పింతునా?'

'తెప్పించు'

సీత తన గదిలోనికిఁ బోయి కాగితముఁ గలము సిరాబుడ్డియు తీసుకొని యచ్చటికిఁ బోయి,

'లక్షణా! చక్కని పద్యములు వ్రాయవలయునుసుమా'

'నీవు కొంచము సాహాయ్యముఁ జేసినచో'

'ఇందుకు వచ్చిన ప్రత్యుత్తరము నాకుఁ జూపించెదవా?'

'అబ్బా! ఏమి గడుసుఁదనము?'

'ఏమో? అప్పుడు సీత నీకు జ్ఞప్తికి వచ్చునో లేదో?'

'చాలు. నీయుక్తులింకఁ గట్టిపెట్టి ఉత్తర మెట్లుల్లారంభింపవలయునో చెప్పు'

'ఉత్పలమాల మొదట నుంచు, 'చిన్నతనమ్మునుండి'—'

'ఓహో! తరువాత విశ్రమస్థానము కాఁబోలు? అందుచేతనే నీ కవిత్వధార యాగిపోయినది—'కడుఁ జెల్మివహించినవారమాట' అని చెప్పలేక పోయితివా?'

ఇట్లు పరిహాస మాడుకొనుచుఁ గొంత సేపునకు వారిరువురు నాయుత్తరమును వ్రాయుట ముగించిరి.

ప్రకరణము—19.

విచిత్రవివాహము.

చిన్ననాడు నేర్చిన సుమతిశతకములోని పద్యములు జ్ఞాపకమువచ్చి నందున వానినిఁ జదువుచు నొకనాటి సాయంకాలమున భీమశంకరముగారు వీధి యరుగుపై నొంటరిగఁ గూర్చుండి యుండిరి. లక్షణకు ద్వితీయ వివాహ మొనర్చుట భావ్యమని యప్పుడప్పుడు కొందరు మిత్రులు పంతులుగారికి బోధించుచుండిరి గాని, అట్టి యమంగళవాక్యములు తమచెవిని వేయవల దని ఆయన వారిని మందలించుచుండెను. శుద్ధఛాందసులును, పూర్వాచార పరాయణులును, యుక్తాయుక్తవిహీనులు నగు పంతులుగారు ద్వితీయ వివాహ మొనర్తురని యెవరు నమ్మఁగలరు? రామారావుగారిపైఁ దమకాగ్రహము జనించినందున వారి యింటికిఁ దిరుగుచుఁ బోవుచుండవలదని పంతులుగారు లక్షణను వారించుచుండిరి. అందుచే లక్షణ, తండ్రి యింటలేనప్పుడు రహస్యముగ సీతయొద్దకుఁ బోవుచుండవలసి వచ్చెను. కాని వీధిలోని యుత్సవ మేదైనఁ జూడవలసివచ్చినప్పుడు మాత్రము రామారావుగారి మేడపైనుండి చూచుటకు పంతులుగారు లక్షణ కనుజ్ఞ నిచ్చుచుండిరి.

ఆనాఁడట్లు పంతులుగారు వీధియరుగుపైఁ గూర్చుండియుండఁ గొంత సేపునకు లక్షణ లోపలినుండి వచ్చి తలుపువద్ద నిలిచి,

‘నాన్నగారూ! అమ్మ నన్నుఁ జెరువునకుఁ బోయి నీరుఁ దెమ్మను చున్నది.’

‘అయితే ఏఁవంటావు? బిందె పట్టుకొనివెళ్లు’

‘అబ్బా! నేనంత బిందె మోయలేనండీ!’

‘మొయ్యలేకపోతే యెలాగవుతుంది. మీతల్లి వట్టిమనుష్యి, చేటపెయ్యలాగ తింటూ యింట్లో కూర్చుందామంటే జరగదు’

అని మాటాడుచుండ నింతలో నొకసిద్ధాంతిగారచ్చటికివచ్చి పంతులుగారి కెదురుగ నిలిచిరి. భీమశంకరముగారు వారినిఁ జూచి

“ఓహో! సోఁవయాజులుగారా? నమో న్నమః! ఏఁవటాశుభలేఖలు?”

‘అనంతరావు పంతులుగారి కుమారుడికి రేపువివాహం. ఇదిగో శుభలేఖ!’

‘ఓహో! చెన్నపట్టంనుంచి వచ్చాడా యేఁవిటి?”

‘ఆఁ వచ్చాడు’

‘ఎవరిపిల్ల నిస్తారు.

‘మేనరికఁవట’

‘పిల్ల బాగుంటుందా?’

‘బంగారబ్బొమ్మ. మూడుమూర్తులూ మీ లక్షణే! మళ్లాదర్శనం చేస్తాను’

అని శుభలేఖనిచ్చి యా బ్రాహ్మణుఁ డచ్చటనుండిపోయెను. పంతులుగారా శుభలేఖ నందుకొని ‘లక్షణా! నా చందుగుపెట్లో కళ్లజోడున్నాది పట్రా’ అని పంపిరి. లక్షణ తోడనే సులోచనములు గొనివచ్చి తండ్రికిచ్చి యచ్చటనే నిలిచియుండెను. పంతులుగారు సులోచనములఁ దాల్చి శుభలేఖనిట్లు చదువ నారంభించిరి.

“శ్రీసర్వేశ్వరసహాయోస్తు.

శుభమస్తు.

ఆర్యా!

స్వస్తిశ్రీ మార్గశిర బ॥గురువారం సాయంకాలము మఘానక్షత్రయుక్త తులాలగ్నమున నాకుమారుఁడగు చి॥ మాధవరావునకు లక్షణ యను నొక కన్యకనిచ్చి విచిత్రవివాహముఁ జేయుటకుఁ బెద్దలు నిశ్చయించిరి. కావునఁ బురమందిరములో జరగబోవుపాణిగ్రహణోత్సవ

మునకుఁ దాముసకుటుంబ బంధుమిత్ర పరివారసహితముగా దయచేసి వధూవరుల నాశీర్వదించి నన్నానందింపఁజేయఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

చిత్తగించవలెను.

ఇట్లు విధేయుఁడు,

అనంతరావు"

అని చదివి 'ఏఁవిటీ శుభరేఖ ? వీళ్లమొహం లాగేవుంది' అని యనుకొనుచుఁ బంతులుగారు తమలోనవ్వుకొనుచుండిరి. అప్పుడు లక్షణనవ్వుచుఁ దండ్రినిఁ జూచి,

'నాన్నగారూ ! విచిత్రవివాహ మనగా నర్థమేమండీ?'

'అర్థఁవేఁవిటి ? వల్లకాడు. వాళ్లంతాదొరగార్లు. అందుచేత టవును హాల్లో దొరల్లాగ పెళ్లిచేస్తారు'

'అయితే పెళ్లికూతురి పేరు శుభలేఖలో లేదేమి?'

'ఏఁవో వాళ్ళబుర్ర. ఎప్పుడేనా శుభరేఖలు రాశివుంటేనా?'

'పెండ్లిఁ జూచుటకు మీరు వెళ్లెదరా?'

'ఏఁవో వెళ్తే వెళ్తాను లేకపోతే లేదు.'

'నాన్నగారూ! సీత వెళ్లినచో, ఆమెతో నేనుగూడ వెళ్ళవచ్చునా? చూడవలయునని ముచ్చటగా నున్నది.'

'మీయమ్మ వెళ్ళమంటే వెళ్లు.'

అని సంభాషించి పంతులుగారు లోనికిఁ బోయిరి. అప్పటినుండియు మన లక్షణ ముఖలక్షణము లన్నియుఁ గ్రొత్తగాఁగన్పించుచుండెను. భీమశంకరముగారి యొద్దనుండిబయలుదేరి టవునుహాలులో నేమేమి యత్నములు జరుగుచుండెనో మన మొకసారి చూడవలసి యున్నది. ఆ పురమందిరము పట్టణమునకు సమీపముననే యుండెను. మిక్కిలివైశాల్యముగలిగి దివ్యభవనము వలెఁ జూచుట కెంతయొశృంగారముగ నుండినందున సాధారణముగ సభలన్నియునందులోనే జరుగుచుండును. పెద్ద వసారాయును, యెందలకొలఁది

కుర్చీలును, బల్లలును, చక్కని రంగస్థలము నచ్చటనుండుటచేఁ బురవాసు లప్పు డప్పుడా పురమందిరమున నాటకములుగూడఁ బ్రదర్శించుచుండుట వాడుక. గచ్చుచేసిన గోడలును, నున్నని చీడీలును గాక, మందిరముచుట్టు నలంకరింపఁబడినఁ బలువిధములగు పూవుల మొక్కలుగూడ నాప్రదేశమున కెంతయో వన్నె దెచ్చుచుండెను. ఆ పురమందిరము రమారమి యయిదారు వందలు జనులు కూర్చుండుటకుఁ దగినంత వైశాల్యముఁ గల్గియుండుటచే ననంతరావుపంతులుగారు తమ కుమారుని వివాహ మందులోనే చేయనిశ్చయించిరి. ఆ మరునాడు పురమందిరమునకు మామిడాకులతోరణములు గట్టించుటతప్ప అనంతరావుగారు వేరేమియునలంకరింపలేదు. ఆనాడు సాయంకాలము నాలుగుగంటలకుఁ బురవాసు లొక్కరొక్కరు పురమందిరమునకు వచ్చి యచ్చటనున్న యాసనములపైఁ గూర్చుండఁ జొచ్చిరి. క్రమక్రమము ము[illegible]నెదుగంటలగుసరికిఁ బురవాసులందఱు వందలకొలఁది నామందిరము న[illegible]ంచిరి. ప్లీడర్లను వెంటనిడికొని ఆనాడుజడ్జీగారుకూడ దయచేసిరి. వచ్చినవారి నందరి నాదరించి, యుచితాసనములఁ గూర్చుండఁబెట్టుటకు రామారావుగారునియోగింపఁబడిరి. అనంతరావు పంతులుగారు చెన్నపట్టణమునుండి తెప్పించిన బ్యాండు ఒకప్రక్కఁ గడుమనోహరముగ మ్రోయింపఁబడుచుండెను మరికొంతసేపున కతివిచిత్రముగఁ బాడుచుండిన గ్రామఫూను చూపరుల నమందానందమునఁ దేల్చుచుండెను. సభ్యుల కెదురుగనున్న యున్నతమైన రంగస్థలమునకు మధ్య నొకపెండ్లిపీటవేసి సామగ్రితో దాని చుట్టును బ్రాహ్మణోత్తములు కూర్చుండియుండిరి. ఒకప్రక్కనగ్నిహోత్రము వెలుగుచుండెను. పెండ్లిచూచుటకు వచ్చిన స్త్రీలెల్లరు నందొకప్రక్క నున్న మిద్దిపైఁ గూర్చుండియుండిరి. ఇంతలో నారుగంటలయ్యెను. చీకటిపడుచున్నందున నందందు వ్రేలాడఁగట్టబడిన విచిత్రములగు గ్లోబులును, లష్టర్లును కొందరుభటులు వెలిగించిరి. ఆకాంతిలో బురమందిరమంతయు నింద్రభవనమువలెఁ గాన్పించుచుండెను. కొంతసేపునకు మాధవరావు పనుపుఁ

బట్టలు గట్టుకొనివచ్చి పెండ్లిపీటపైఁ గూర్చుండియుండెను. వానివెనుకనే కొందఱు స్త్రీలొకకన్యకను గొనివచ్చి మాధవుని ప్రక్కఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. వంగపండుఁ జాయఁగలిగి జలతారు మొగ్గలతో నలంకరింపఁబడిన బనారసు చీరయు, యెఱ్ఱని పట్టురైకయు, ధగధగలాడు కంఠాభరణములును, చెవులకుఁ గలవజ్రంపుఁ బొళ్ళ తమ్మెట్లును, మొలకు ధరించిన బంగారపు టొడ్డాణమును జూచి అబాలిక ధనికులబిడ్డయే యని యెంచి, ఆమె యనన్య సామాన్యరూపలావణ్యాతిశయముల కచ్చెరువొందుచు, అట్టి బంగారుబొమ్మను భార్యగాఁ బడయఁగల్గిన మాధవుని యదృష్టము నెల్లవారుఁ గొనియాడుచుండిరి. ఆపాదమస్తకము సన్నని మేలిముసుంగుఁ దాల్చియుండుటచేత నాసుందరి సుందరవదనారవిందము నందరును కరువుదీర స్పష్టముగఁ జూచుటకు వీలులేకపోయినది.

వధూవరు లిరువురు పెండ్లిపీటపైఁ గూర్చుండిన తరువాత బ్రాహ్మణులు వివాహ మారంభించిరి. అందేమి రహస్య మున్నదో కాని వివాహమంతయు రెండుగంటలకాలములో ముగించిరి. మాధవుఁడు మంత్రపూర్వకముగ నాఁడా సుందరిగళమున మంగళసూత్రమును గట్టెను. పౌరోహితులు పంచి యిచ్చిన అక్షతలను పురవాసులా వధూవరులపైఁ జల్లి యాశీర్వదించిరి. వివాహానంతరమున ననంతరావుగారు రంగస్థలముపై నిలిచి చేతులు జోడించి 'మహామహులగు నో యార్యులారా !

ప్రస్తుతము మన యాంధ్రదేశమునఁ జరుగుచుండిన వివాహములలోని దురాచారములు మీరెల్లరు నెఱిఁగినవియే! వివాహమన నేమియో యెఱుంగని మూఢులు తమకుమార్తెలకు వరాన్వేషణమున స్వాతంత్ర్యమీయక బలవంతముగ నెవ్వనికో యొకనికిఁ గట్టిపెట్టుచుండుటచే, వధూవరులకుఁ బరస్పరానురాగములేనందున వారి కనేక కష్టములు గలుగుచున్నవి. స్వయంవరాచారము పూర్వమొకప్పుడు మనదేశమునఁ బ్రబలియుండినదియే కాని యిప్పుడు క్రొత్తగావచ్చినదికాదు. నేఁడుజరిగిన వివాహోత్సవము నిందులోఁ

గొందరాక్షేపించియుందురని నేతలంచెదను. ఈవధూవరు లిరువురును జిననాటనుండియుఁ బరస్పరానురాగము వహించియుండిరి. కానియీనడుమ నెన్నియో కష్టములు గలుగుటచేత నింతకాలమువఱకు వీరికి వివాహము కాలేదు. తనప్రియుఁడు మదరాసులో నున్నప్పుడీబాలికామణి వానికి వ్రాసినయుత్తరమును; అందుకాతఁ డొసంగిన ప్రత్యుత్తరమును మీ రెల్లరువినినచో నీవధూమణి చెందిన కష్టములును, ఈయిరువురిఁ బరస్పరానురాగములును విశదమగును. కావున సావధానముగఁ జిత్తగింపుఁడు.”

అనిపలికి అనంతరావుగారు తమచేతిలోని కాగితమునువిప్పి:—

'మనోహరుఁడైన మాధవుని పాదారవిందముల సన్నిధికి.'

ప్రాణేశ్వరా !

ఉ. చిన్నతనమ్మునుండి కడుఁ ♦ జెల్మివహించిన వారమౌట నా
న్న నియాన నిర్వ్యరముఁ ♦ బెండిలి యాడఁదలంచినాము వి
ద్వన్నుత! కానియీనడుమ ♦ దైవవశమ్మునఁ గల్గెనెన్నియో
బన్నము, లిప్పుడన్నియును ♦ వ్రాసిన భారతమంత గ్రంథమౌ.

చ. కటకట! నేను పూర్వభవ ♦ కర్మవశమ్మున జ్ఞానహీనుఁడౌ
కుటిలుఁడు భీమశంకరము ♦ కూతురునై జనియించినాను, హా!
కటికకునైనఁ గొంత దయ ♦ గల్గిన గల్గఁగవచ్చుఁ గాని యె
ప్పటికి నతండు జాలియను ♦ పల్కు నెఱుంగఁడు సుమ్ము మాధవా.

ఉ. ద్వాదశవర్షముల్ గడుచు ♦ దాక వివాహము లేకయుండుటన్
మీదయవల్ల నేర్చితి న ♦ మేయగుణాకర! నాలుగచ్చరాల్
కాదనువారులేక ధన ♦ కాంక్షను గన్గొని విక్రయించి నా
డాదయలేనితండ్రి యధ ♦ మాధముఁడౌ నొకదుష్టబుద్ధికిన్.

ఉ. ఇంతయునంతయంచు వచి ♦ యింపఁగరాని జ్వరమ్ముచేత కాం
తుంతయుఁ దెల్వి లేనివను ♦ నమ్మయు నయ్యయు జాలిలేక బ
ల్వంతముతోడ మూసికొని ♦ వచ్చి దురాత్మునకంటగట్టినా
రింతటితల్లిదండ్రుల మ ♦ రెచ్చటఁ గాంచితిమయ్య మాధవా!

శా. న్యాయాన్యాయవిచక్షణమ్ము గల ♦ నైనన్ లేనిమాతండ్రి య
న్యాయోద్వాహ మొనర్చినందులకుఁ ♦ బ్రాయశ్చిత్తమింతేనియున్
జేయండేవిధి? స్త్రీవధన్ సలుపుటన్ ♦ ద్వీపాంతరావాస శి
క్షాయుక్తుండయి వెంకటేశమరిగెన్ ♦ కట్టా గతప్రాణుఁడై.

ఉ. మాధవ! భర్తృహీనవని ♦ మాత్రము సంశయమొందఁబోకుమా
'మాధవ! మాధవా!' యనెడి ♦ మాటయె కాని తదన్యచింతన
మ్మాధవునాననే నెఱుఁగ ♦ మామకచిత్తము చిన్ననాటనే
నీధనమయ్యె నేకరణి ♦ నేఁబతిహీననౌ నీవె తెల్పుమా.

సీ. బలవంతముగ నన్నుఁ ♦ బట్టిమాజనయిత్రి
ననుఁ బెండ్లికూఁతుఁజే ♦ సినదినమున
పిండివంటలముందుఁ ♦ బెట్టిబంధువులెల్ల
ననుఁదినుమంచుబ ♦ ల్కినదినమున
గళమున నురిత్రాడు ♦ కరణిమంగళసూత్ర
మునుజూచుకొనినగ ♦ చినదినమున
ఔపోసనపుఁబీట ♦ యందునన్ జేర్పంగ
ననుఁదల్లిబల్మినీ ♦ డ్చినదినమున
గీ. నమ్మిదవో నమ్మవో కాని ♦ నామనమున
'మాధవా! మాధవా!' యను ♦ మాటదక్క
మఱియొకవిచారమెఱుఁగనీ ♦ చరణమాన
గడచెనాగండములు నీదు ♦ కరుణకతన.

ఉ. మానక పెండ్లిఁ జేసిరని ♦ మాటయె గాని వివాహవేళయం
దేనెటులుంటినో యచట ♦ నేమియొనర్చిరో నే నెఱుంగ! నెం
దైన ననునిట్టిపెండ్లి మను ♦ నారసితే యిదిపెండ్లియెట్లగున్?
గాన యదార్థకన్యకనె ♦ కాని వివాహితఁ గాను మాధవా.

మ. కలలోఁ గాంచినసంగతుల్ నిజములై ♦ కన్పట్టుచందంబు బొ
మ్మలపెండ్లిండ్లు నిజమ్ములైనయెడలన్ ♦ మారాడకే నాటి పెం
డిలినిక్కంబని యొప్పుకొందును; భవా ♦ నీదేవియే సాక్షిగా
వలపుం గల్గినవాఁడు లేనియెడ మో ♦ ద్వాహంబు నుద్వాహమే?.

సీ. మనసారనెవరిం ♦ చినదానవో కానో
రమ్యమానీయంత ♦ రాత్మసాక్షి
గోరంతయును బెండ్లి ♦ ఘోషయే నెఱుఁగనన్
మాటకప్పటిజ్వర ♦ మహిమసాక్షి
తలచినీకొరకెంత ♦ విలపించితినో నేను
పూతచారిత్రమా ♦ సీతసాక్షి
నను నేలుటకె నీవు ♦ జనియించితనుటకు
వెంకటేశముచావు ♦ వింతసాక్షి
మానవతిని నిష్కల్మష ♦ మానస నని
సద్గుణాకర! యా జగ ♦ త్సాక్షిసాక్షి
మాధవుఁడు గాక లక్షణ ♦ నేఁగవుండు
సాహసమ్మునఁ జేపట్టఁ ♦ జాలువాఁడు?.

ఉ. ఎంచఁగరాని ప్రేమమున ♦ నెల్లపుడున్ నినుమానసానఁ జిం
తించుచునున్నదానఁ గడు ♦ దీనచరిత్రను గాన నన్ను మ
న్నించి, కటాక్షముంచి, కరు ♦ ణించి, శ్రితావనదీక్ష నేల వాం
ఛించెద:.......................... ఇట్లు

నీచరణసేవకురాలను నేను

లక్షణన్"

అని మొదటియుత్తరముఁ జదివినతోడనే సభ్యులెల్లరు మహానందనఁ గరతాళములు వైచిరి. తరువాత ననంతరావు పంతులుగారు మరి

యొక యుత్తరమునుదీసి 'ఆర్యులారా ! అందుకు వరుఁడొసంగిన ప్రత్యుత్త
రమును గూడఁ జిత్తగింపుఁడు' అని పలికి యిట్లువినిపించిరి.

'నా ప్రాణ సమానయగు లక్షణకు—

ప్రేయసీ!

ఉ. కంటివహో! నురాగమునఁ ♦ గమ్మను, కన్నులకద్దుకొంటి వా
ల్గంటిరో! దానినింజదువఁ ♦ గంటి, భవచ్చరితమ్ము వింటి, నా
కంటెనదృష్టహీనుఁడికఁ ♦ గల్గడటంచుఁ దలంచుకొంటి, నే
కంటికి నేలకున్ వగచి ♦ కట్టె! జవాబు లిఖింపఁబూనితిన్.

ఉ. నిర్మలమైనపత్త్రమును ♦ నీదనుమాటనిజమ్మెకాని, యే
కర్మమునీవెఱుంగని య ♦ కల్మషపోట ధృవమ్మెకాని, నే
ధర్మవిధిప్రకారమునఁ ♦ దప్పకనిన్ గ్రహియింతుఁగాని, యా
దుర్మతియైన నీజనక ♦ ధూర్తునిఁగూర్చియె సంశయించెదనా.

శా. స్వాతంత్ర్యమ్మును లేనిదానవుకదా? ♦ సంకల్పసంసిద్ధి యే
రీతిన్ గాఁగలదంగనా? మనవృథా ♦ క్లేశంబులింకేల? ఆ
పితండ్రిన్ గణియింపకెప్పుడైనన్ ♦ నీవేమియున్ జేయలే
వో తన్వీ! తగినంతధైర్యమెద నీ ♦ కున్నంగదా! కార్యమా.

శా. బంగారంపుజవాహరీలు మొహరీల్ ♦ వజ్రాలుఁగట్నాలొసం
గంగావచ్చినవారికన్నియల నే ♦ కన్నెత్తివీక్షింప క
బ్భంగిన్ జిన్నతనమ్మునుండియును ను ♦ ద్వాహమ్ముగాకుంట నీ
సాంగత్యమ్మునకాసఁ జెందియెకదా? ♦ సత్యమ్ముగా లక్షణా!.

సీ. ఆనాటినుండి ని ♦ ద్రాహారములులేవు
లక్షణా! నీపైఁ ద ♦ లంపుచేత
పాఠశాలకుఁబోవఁ ♦ బాదమ్ములాడవు
లక్షణా! నీమైఁద ♦ లంపుచేత

END OF
TITLE